

525-ci qəzet

14 iyul 2012-ci il, şənbə, №124 (3680). Qiyməti 40 qəpik

www.525.az

"Azərbaycan vətəndaşlarının İrana getməsi təhlükəsiz deyil"

AZƏRBAYCAN XARİCİ İŞLƏR NAZİRLİYİNİN MƏTBUAT XİDMƏTİNİN RƏHBƏRİ ELMAN ABDULLAYEV:
"XİN AZƏRBAYCAN CƏMIYYƏTİNİN ÖLKƏNİN İKİ VƏTƏNDAŞININ HƏBSİNƏ BİGANƏ QALMAMASINI YALNIZ ALQIŞLAYA BİLƏR. LAKİN HEÇ KİM SİĞORTALANMAYIB Kİ, İRANA GEDƏRSƏ, HƏBS OLUNA BİLMƏZ"

Səh.6

"Azərbaycanda makroiqtisadi göstəricilər normal səviyyədədir"

MİLLƏT VƏKİLİ VAHİD ƏHMƏDOV:
"BÜTÜN BUNLAR ONU GÖSTƏRİR Kİ, AZƏRBAYCANIN İQTİSADİYYATI DAYANIQLIDIR"

Səh.6

Aysəba Umumlu: "Azərbaycan həqiqətlərini nə qədər çox təbliğ etsək, bir o qədər xaricdə tanınarıq"

MÜSAHİBİMİZ LONDONUN CITY UNİVERSİTETİNİN BEYNƏLXALQ SİYASƏT VƏ İNSAN HÜQUQLARI FAKÜLTƏSİNİN MAGİSTRİ, BAKI BEYNƏLXALQ TƏLƏBƏ KLUBUNUN RƏHBƏRİ AYSƏBA UMUTLUDUR.

Səh. 8

Şahin Diniyev:

"Bakı"nın futbolçu seçimində böyük səhvlər var"

MİLLİ KOMANDAMIZIN SABİQ BAŞ MƏŞQÇİSİ ŞAHİN DİNİYEV QOL.AZ SAYTINA MÜSAHİBƏSİNDƏ AVROPA LİQASINDA "BAKİ" NİN SLOVENİYA "MURA" SINA QARŞI KEÇİRDİYİ OYUNU DƏYƏRLƏNDİRİB.

Səh.31

"Mahnılar da qadınlar kimidir: taleyi gətirəni də olur, gətirməyəni də"

XANIM İSMAYILQIZI: "RƏŞAD MƏCİDİN SÖZLƏRİNƏ BƏSTƏLƏDİYİM, AYANIN İFA ETDİYİ "ANLA MƏNİ" MAHNISİNİN TALEYİ UĞURLU OLDU"

Səh.32

Təhsil Nazirliyi etiraz edir

Səh.3

İranın təhsil naziri azərbaycanlı şairlərin həbsinə münasibət bildirməyib

Səh.7

Həmsədrələr Ermənistanın xarici işlər naziri ilə görüşüblər

Səh.7

"Royalbank"ın lisenziyası ləğv edildi

Səh.12

Tacikistan prezidenti "Green Tech" müasir istixana kompleksi ilə tanış olub

Səh.13

III ixtisas qrupu üzrə ali məktəblərə qəbul imtahanı bu gün keçirilir

BU İL III QRUP ÜZRƏ 30831 ABİTURIYENT ƏRİZƏ TƏQDİM EDİB

Səh.2

İran nümayəndə heyəti Azərbaycan Təhsil Nazirliyində olub

Dünən Azərbaycan Təhsil Nazirliyində İranın təhsil naziri Həmidrza Hacıbabayının rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilib.

Görüşdə çıxış edən təhsil naziri Misir Mərdanov bildirib ki, İranla Azərbaycanın təhsil əlaqələrinin qədim tarixi var. İki ölkə arasında təhsil sahəsində bir sıra sənədlərin imzalandığını söyləyən nazir bəyan edib ki, Azərbaycan universitetlərinin verdiyi diplomların İranda tanınması ilə bağlı heç bir problem yoxdur. M.Mərdanov qeyd edib ki, Azərbaycan və İran təhsil nazirlikləri arasında əsas müzakirə məsələsi ümumtəhsil məktəblərindəki dərsləklərlə bağlıdır: "İki nazirlik arasında müştərək komissiya yaradılmalıdır və bu məsələ geniş müzakirə olunmalıdır. Azərbaycan tərəfi artıq komissiya yaradıb və İrandan cavab gözləyir".

İranın təhsil naziri H. Hacıbabayi isə deyib ki, iki ölkənin təhsil nazirlikləri arasında müştərək komissiyanın yaradılması mühüm əhəmiyyət kəsb edəcək. O təhsilin bir sıra istiqamətlərində əməkdaşlıq perspektivlərinin olduğunu vurğulayıb. Nazirin sözlərinə görə, iki ölkə arasında dərsləklər sahəsində əməkdaşlıq, orta ixtisas məktəblərinin tələbələrinin, müəllimlərin mübadiləsinə həyata keçirmək, birgə tələbə düşərgələri təşkil etmək mümkündür. H. Hacıbabayi M. Mərdanovu İranın təhsil sistemi ilə yaxından tanış olmaq üçün İrana səfərə dəvət edib.

Həmidrza Hacıbabayi iki Azərbaycan şairinin İranda həbsdə saxlanmasına münasibət bildirməyib. O, İran xarici işlər nazirinin müavininin tezliklə Azərbaycana səfər edəcəyini, səfər zamanı bütün məsələlərin müzakirə olunacağını deyib. H. Hacıbabayi Azərbaycana səfərinin uğurla başa çatdığını, ölkə prezidenti və xarici işlər naziri ilə görüşlərdə bir sıra məsələlərin müzakirə olunduğunu söyləyib: "Azərbaycanla İran arasında anlaşılmazlıq yarıdan bütün məsələlərin həllinə ümid edirik".

Sevinc QARAYEVA

Baş redaktor: Rəşad Məcid

Redaktor: Yaşar Əliyev

Baş redaktor müavinləri:

Yusif Rzayev, Seyfəddin Hüseynli

Redaktor müavinləri:

Aydın Bağirov, Mirhacib Məcid, İsgəndər Həsənov

Qəzet bazar və bazar ertəsindən başqa hər gün çıxır

Ünvan: AZ1033,

Bakı, Ş.Mustafayev küçəsi-27/121

Telefon: 566-67-98, 566-93-40

Faks: 566-25-20

İnternet ünvanı: www.525.az

E-mail: qezet525@mail.ru

Qəzet "Azərbaycan" nəşriyyatının mətbəəsində çap olunub.

Təsisçi: "525" şirkəti

İndeks: 0046, tiraj: 3525, sifariş: 2376

"TURAN", AzərTAc, "TREND", APA

və "OLAYLAR"ın informasiyalarından istifadə olunub.

Dərc olunan reklamların mətninə görə redaksiya məsuliyyət daşımır.

© işarəsi altında dərc olunan materiallar reklam xarakterlidir.

Qəzet 1992-ci il noyabrın 17-dən çıxır.

III ixtisas qrupu üzrə ali məktəblərə qəbul imtahanı bu gün keçirilir

BU İL III QRUP ÜZRƏ 30831 ABİTURIYENT ƏRİZƏ TƏQDİM EDİB

İyulun 14-də 2012-2013-cü tədris ili üçün ali təhsil müəssisələrinə və tam orta təhsil bazasından (11 illik) orta ixtisas təhsili müəssisələrinə III ixtisas qrupu üzrə qəbul imtahanları keçiriləcək.

Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının (TQDK) sədr müavini Namiq Babayev dünən keçirdiyi mətbuat konfransında bildirib ki, imtahan respublikanın 6 şəhərində - Bakıda 30, Naxçıvanda 3, Gəncədə 7, Sumqayıtda 6, Şəkiddə 4, Lənkəranda 4 binada keçiriləcək. Orta ümumtəhsil müəssisələrindən 2361 nəzarətçi-müəllimin iştirak edəcəyi imtahana 220 imtahan rəhbəri cəlb olunacaq. N.Babayev qeyd edib ki, imtahanın gedişini işıqlandırmaq üçün 70-dək KİV nümayəndəsi TQDK-da qeydiyyatdan keçib. Bu il III qrup üzrə 30831 abituriyent ərizə təqdim edib. III ixtisas qrupu üzrə sənəd verənlərin 28151 nəfəri Azərbaycan, 2680 nəfəri isə rus bölməsinin məzunudur. Abituriyentlərin 8280 nəfərini oğlanlar, 22551 nəfərini isə qızlar təşkil edir. 16028 nəfər orta ümumtəhsil məktəblərinin bu ilki, 12363 nəfəri əvvəlki illərin məzunudur. Bu ixtisas qrupu üzrə təhsil almaq istəyən 135 abituriyent xarici ölkələrin vətəndaşdır. 183 abituriyent ali təhsillidir və III ixtisas qrupu üzrə ikinci ali təhsil almaq arzusundadır. 2257 abituriyent orta ixtisas təhsili müəssisələrinin məzunudur. Ən yaşlı abituriyent 1956-cı, ən gənc isə 1997-ci ildəndir. Bakıda 17797, Naxçıvanda 2140, Gəncədə 3585, Sumqayıtda 3600, Şəkiddə 1846, Lənkəranda 1863 abituriyent imtahan verəcək. İmtahan bütün binalarda eyni vaxtda - saat 11.00-da başlayacaq və 3 saat ərzində aparılacaq.

İmtahandan dərhal sonra müstəqil ekspertlər tərəfindən III ixtisas qrupu üzrə test suallarının ekspertizası aparılacaq. Ayın 14-də saat 19.00-da "Space" telekanalında canlı yayımlanan "Abituriyent" verilişində TQDK-nin məsul əməkdaşları və ekspertləri tərəfindən imtahanda istifadə olunmuş sualların düzgün cavabları açıqlanacaq. İmtahanda istifadə olunan sualların düzgün cavabları eyni zamanda TQDK-nin saytında da yerləşdiriləcək. III ixtisas qrupu üzrə imtahan verən abituriyentlərin cavab kartlarının emalı başa çatdıqdan sonra nəticələr qısa

müddətdə TQDK-nin internet saytında yerləşdiriləcək. Abituriyentlər imtahan nəticələri barədə məlumatları həmçinin mobil telefonla 7727 nömrəsinə iş nömrələrini göndərməklə öyrəne biləcəklər. III ixtisas qrupunda xüsusi qabiliyyət imtahanı tələb edən ixtisaslara qəbul olunmaq istəyən və Qabiliyyət İmtahanı Komissiyasında (QİK) qeydiyyatdan keçən abituriyentlər iyulun 18-dən 24-dək qabiliyyət imtahanı verməlidirlər. Bütün qruplar üzrə ixtisas seçimi abituriyentlərin qəbul imtahanlarında topladıqları ballar elan olunduqdan sonra avqustun 7-dən 16-dək internet vasitəsilə aparılacaq. Tam orta təhsil bazasında (11 illik) orta ixtisas təhsili müəssisələrinə daxil olmaq istəyən və müsabiqə şərtlərini ödəyən abituriyentlər ali təhsil müəssisələrinə yerləşdirmənin nəticələri elan olunduqdan sonra TQDK tərəfindən təyin olunacaq müddətdə elektron ərizələrinə daxil olub orta ixtisas təhsili müəssisələrinin ixtisaslarını seçə bilərlər. 2012-2013-cü tədris ili üçün ali məktəblərə sənəd verən abituriyentlər üçün ixtisas seçiminin vaxtı müəyyənləşib. O bildirib ki, ixtisas seçimi abituriyentlərin qəbul imtahanlarında topladıqları ballar elan olunduqdan sonra bütün ixtisas qrupları üzrə avqustun 7-dən 16-dək internet vasitəsilə aparılacaq. Müsabiqədə I, II və IV ixtisas qruplarında ümumi balı 250-dən, hər bir imtahan fənni üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan abituriyentlər iştirak edə bilərlər. III ixtisas qrupunda isə müsabiqəyə ümumi balı 300-dən, hər bir imtahan fənni üzrə ayrılıqda topladığı nisbi balı 10-dan az olmayan abituriyentlər bura

xılacaq. Ümumi balı 350 və daha çox olan abituriyentlərin ixtisas seçiminə buraxılmaları üçün onların fənlər üzrə cavablarına nisbi bal məhdudiyəti tətbiq olunmayacaq.

Dövlət sifarişi ilə qəbul aparılan yerləri seçmək üçün qoyulan tələblər qəbul imtahanlarının nəticələri elan olunduqdan sonra müəyyən ediləcək. İxtisas seçmək hüququ olan abituriyent ali təhsil müəssisələrinin eyni ixtisas qrupuna aid olan 15-dək ixtisas kodunu qeyd edə biləcək. N.Babayev qeyd edib ki, Azərbaycanda bu il ali məktəblərə qəbul imtahanları zamanı ən yüksək müsabiqə vəziyyəti 1-ci ixtisas qrupu üzrə olacaq.

Onun sözlərinə görə, bu ixtisas qrupu üzrə 34 678 abituriyent sənəd verib. İkinci yerdə 3-cü ixtisas qrupu gəlir. Bu qrup üzrə sənəd verən abituriyentlərin sayı isə 31 662 nəfərdir. 2-ci ixtisas qrupu üzrə 23 345, dördüncü ixtisas qrupu üzrə isə 13 828 nəfər sənəd verib. N.Babayev qeyd edib ki, bu il ali məktəblərə sənəd verən abituriyentlərin ümumi sayı 103 513 nəfərdir. Bu, il ötən illə müqayisədə azdır. Ötən il ali məktəblərə sənəd verənlərin sayı 107 484 nəfər olub. O vurğulayıb ki, 2012-2013-cü tədris ili üçün hüquq ixtisası üzrə qəbul planı 50 faiz azaldılıb.

Onun sözlərinə görə, ümumiyyətlə, ötən ilki qəbul planına nisbətən bəzi ixtisaslarda qəbul planında ciddi azalma var. Ən ciddi azalma hüquq ixtisası üzrədir. Bu ixtisas üzrə qəbul planı 232 nəfərdir. Qəbul planı ötən ilə nisbətən 50 faiz, yəni 222 yer azalıb. TQDK sədrinin müavini jurnalistika ixtisası üzrə qəbul planının isə 199 yer olduğu-

nu açıqlayıb. Bu, ötən ilə nisbətən 134 yer azdır. N. Babayev xatırladı ki, ancaq dövlət ali məktəblərində jurnalistika fakültələrinə qəbul saxlanılıb, özəl ali məktəblərdə isə jurnalistika fakültələrinə qəbul dayandırılıb.

Sədr müavini bunu Prezident yanında Təhsil Komissiyasında aparılan müzakirələrdən sonra bununla bağlı qərar qəbul olunduğunu, özəl ali məktəblərdə jurnalistika kadr hazırlığının qənaətbəxş olmadığını deyib. O qeyd edib ki, 2012-2013-cü tədris ilində ali məktəblərə qəbul planı ötən ilə nisbətən 9 faizə yaxın artıb. Ötən il ali məktəblərə qəbul planı 31 419 yer olub, bu il isə 34092 yerdirdir. Azərbaycan bölməsi üzrə qəbul olanı 14 367 yer, rus bölməsi üzrə 345 yer, hər iki bölmənin birgə müsabiqəsi üzrə 19 380 yerdirdir. TQDK sədrinin müavini qəbul planında bu ilki artımın əsasən, 4-cü ixtisas qrupu üzrə yarıldığını açıqlayıb. Bu ixtisas qrupunda qəbul planı 639 nəfər artıb. Qəbul planında artım üzrə ikinci yerdə isə 1-ci ixtisas qrupu gəlir. Burada artım 14,42 faiz, yaxud 1416 yer təşkil edir. Bu ixtisas qrupunda yeni ixtisaslar üzrə də qəbul planı müəyyənləşib. Bunlar əsasən, kosmik texnologiyalar, müdafiə sənayesi üzrə olan ixtisaslardır. 2-ci ixtisas qrupunda artım 315 yer, yaxud 3,5 faiz, üçüncü ixtisas qrupunda 313 yer və ya 3,44 faiz təşkil edir: "Azərbaycanda ali məktəblərə daxil olan tələbələr üçün yenilik edilib. Bundan sonra hər hansı bir ixtisasa daxil olan tələbə hansı təhsil formasında (əyani və ya qiya-bi) təhsil alacağını özü seçəcək. Bu il magistraturaya aparılan qəbul imtahanlarında da bu metod tətbiq edilib: "Əvvəllər ali məktəblərdə ixtisaslar təhsil forması üzrə bölünürdü. Bu il isə abituriyentlərə istənilən təhsil formasını seçməkdə sərbəstlik verilib. Müsabiqə ixtisaslar üzrə aparılacaq, hər hansı bir ixtisasa daxil olan tələbə daxil olduğu ali məktəbdə qeydiyyatdan keçərək əyani və yaxud qiya-bi təhsil alacağını özü seçəcək. Bu, çox ciddi yenilikdir". N.Babayev deyib ki bundan sonra rus və Azərbaycan bölməsində bütün ixtisaslar üzrə müsabiqə birgə aparılacaq.

Qeyd edək ki, indiyə kimi birgə müsabiqə ancaq bəzi ixtisaslar üzrə aparılırdı.

S.QARAYEVA

ЗОЛОТОЙ ДЕПОЗИТ

Новая услуга от Международного Банка Азербайджана

Не доверяете бумажным деньгам?
Предпочитаете вкладывать деньги в золото?
В таком случае Золотой Депозит, объединяющий в себе традиционное доверие золоту и стабильность самого крупного банка страны, создан именно для Вас!

Золото всегда в моде.

AZƏRBAYCAN
BEYNƏLXALQ BANKI

Тел.: *2265 или [012] 437 7900 / www.ibar.az

Azərbaycanla Çinin təhsil sahəsində əməkdaşlıq inkişaf etdiriləcək

Düən Azərbaycan Təhsil Nazirliyi ilə Çin Təhsil Nazirliyi arasında 2012-2015-ci illərdə təhsil sahəsində əməkdaşlığa dair saziş imzalanıb. Sazişə təhsil naziri Misir Mərdanov və Çinin Azərbaycandakı səfiri Honq Juyin imza atıblar.

Tədbirdə çıxış edən təhsil naziri Misir Mərdanov bildirib ki, sazişdə iki ölkə arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, müəllim və tələbə mübadiləsinin aparılması, ali təhsil müəssisələrinin qarşılıqlı əlaqələrinin genişləndirilməsi nəzərdə tutulub: "Məlumat üçün bildirim ki, ötən illər ərzində Azərbaycanla Çin arasında təhsil sahəsində, xüsusilə də tələbə mübadiləsi istiqamətində ciddi addımlar atılıb. Azərbaycan vətəndaşları 1993-1994-cü tədris ilində Çin universitetlərində təhsil almağa göndərilib. Bu, Çin hökumətinin hər il Azərbaycana ayırdığı təqaüdlər əsasında həyata keçirilir. Hazırda Çin universitetlərində 31 nəfər azərbaycanlı gənc dövlət xətti ilə təhsil alır. Onlardan 26 nəfər bakalavr, 4 nəfər magistratura, 1 nəfər

doktorantura səviyyəsində oxuyur. Bu günədək Çin universitetlərində dövlət xətti ilə təhsil alan 17 tələbə məzun olub və həmin məzunlar ölkənin dövlət orqanlarında, eləcə də qeyri-dövlət strukturlarında çalışırlar".

M.Mərdanovun dediyinə görə, Çinin 16 nəfər vətəndaşı müxtəlif ixtisaslar üzrə Azərbaycan tərəfinin təqaüdləri hesabına ölkənin aparıcı ali məktəblərində ödənişsiz əsaslarla oxuyur. Hazırda Azərbaycanın ali təhsil müəssisələrində 207 nəfər Çin vətəndaşı təhsil alır. Onların 155 nəfəri Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının, 25 nəfəri Bakı Slavyan Universitetinin və 7 nəfəri isə Bakı Dövlət Universitetinin tələbəsidir. Təhsil naziri qeyd edib ki, Çinin Azərbaycandakı səfirliyi tərəfindən Azərbaycanın təhsil ocaqlarına 300 kompüter dəsti verilib, eyni zamanda kadr hazırlığı və texniki yardım göstərilib. 1997-ci ildən Bakı Dövlət Universitetinin şərqsünaslıq fakültəsində Çin dili ixtisası şöbəsi fəaliyyət göstərir. 2002-ci ildə Çinin

təhsil nazirinin dəvəti ilə Təhsil Nazirliyinin nümayəndə heyətinin Çinə səfəri çərçivəsində hər iki ölkənin təhsil nazirlikləri arasında 2002-2005-ci illərdə təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında saziş imzalanıb. 1994-cü ildə ümummilli lider Heydər Əliyevin Çinə səfəri zamanı imzalanmış müqavilə əsasında hazırlanmış bu saziş iki ölkənin təhsil sahəsində əməkdaşlığını genişləndirmək üçün böyük perspektivlər açır.

M.Mərdanov vurğulayıb ki, 2005-ci ildə Prezident İlham Əliyevin Çinə rəsmi səfəri iki ölkə arasında əlaqələrin daha da inkişaf etməsinə təkan verib: "Məlumat üçün bildirim ki, bir neçə ali təhsil müəssisəsi ilə Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının, Azərbaycan Texniki Universiteti arasında əməkdaşlıq əlaqələri qurulub, saziş və protokollar imzalanıb. Çinin Azərbaycandakı səfiri Honq Juyin isə bildirib ki, tərəflər arasında əməkdaşlıq əlaqələri ildən-ildən daha da genişlənir.

Sevinc QARAYEVA

Təhsil Nazirliyi etiraz edir

"SON GÜNLƏR BƏZİ MƏTBUAT ORQANLARINDA TƏHSİL NAZİRLİYİNİN FƏALİYYƏTİ İLƏ BAĞLI YANLIŞ MƏLUMAT VƏ RƏQƏMLƏR AÇIQLANIR"

Təhsil Nazirliyi son günlər bəzi mətbuat orqanlarında yazılan yanlış məlumatlarla bağlı öz kəskin etirazını bildirib. Nazirliyin mətbuat xidmətindən verilən məlumata görə, etirazda qeyd olunur: "Son günlər ölkənin bəzi mətbuat orqanlarında Təhsil Nazirliyinin fəaliyyəti ilə bağlı yanlış məlumat və rəqəmlər açıqlanır ki, bu da dövlətin təhsil siyasətinin həyata keçirilməsinə mane olmağa, ictimaiyyətdə çaşqınlıq yaratmağa yönəlib. "Zerkalo" qəzetində dərc olunan təhsillə bağlı əksər yazılarında qərəzlilik və qeyri-peşəkarlıq nümayiş etdirən jurnalist R.Rüstəmov, həmin qəzetin rəhbərliyinə Təhsil Nazirliyi tərəfindən dəfələrlə xəbərdarlıq edilməsinə baxmayaraq, yenə də bu mətbu orqanda yanlış məlumatlar dərc olunur. Qəzetin 12 iyul 2012-ci il tarixli sayında "504 milyon manat hara gedib?" başlıqlı yazıda müxalifət qəzetlərinin "təhsil eksperti" kimi ad çıxarmış, yalançı müəllim, yalançı alim, təhsil sistemindən xəbəri belə olmayan, lakin bu sahə ilə bağlı istənilən məsələlərə "ekspertlik" edən Ələvsət Osmanlının həqiqəti əks etdirməyən fikirləri dərc edilib. "Təhsil eksperti" hesab edir ki, 11 il əvvəl birinci sinfə 133 min şagird qəbul olunubsa, bu rəqəm 11 ildən sonra da dəyişməz qalmalı, məktəbi həmin sayda şagird bitirməlidir. Belə çıxır ki, ilk peşə-ixtisas, orta ixtisas təhsili müəssisələrinə, xarici ölkələrə gedən on minlərlə şagird "ekspert" in yadından çıxır, bunların hər birini attestat ala bilməyən şagird kimi qiymətləndirir və 63 min şagirdin nə üçün attestat ala bilməməsi ilə maraqlanır. Dövlət büdcəsindən hər şagirdə ayrılan vəsait ildə 553 manat olduğu halda, "ekspert" bu məbləği təxminən 15 dəfə şişirdərək 8000 manat kimi hesablayır və bu rəqəmi 63 min şagirdin sayına vuraraq, 504 milyon manat vəsaitin "hara getdiyi" sualını verir. Təəssüf ki, qeyri-peşəkar jurnalist R.Rüstəmov da yalançı ekspertin bu gülünc rəqəmlərini qəzetdə dərc edir. Son olaraq, jurnalistlərə təhsillə bağlı yazan zaman diqqətli olmağı, qəzet rəhbərlərinə isə bu sahəyə peşəkar jurnalist və ekspertləri cəlb etməyi tövsiyə edirik".

S.QARAYEVA

AMEA-nın İşçi Qrupunun Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin üzvləri ilə birgə iclası keçirilib

2012-ci il iyulun 13-də ölkə prezidentinin "Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı haqqında" imzaladığı 2236 23 may 2012-ci il tarixli sərəncamının icrasını həyata keçirmək məqsədilə yaradılan AMEA-nın İşçi Qrupunun Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin üzvləri ilə birgə iclası keçirilib.

Iclas Humanitar və İctimai Elmlər Bölməsinin akademik-katibi v.i.e. AMEA-nın müxbir üzvü Kamal Abdullayev, İclasda Milli Məclisin üzvlərindən Yaqub Mahmudov, Əhliman Əmiraslanov, Şəmsəddin Hacıyev, Rafael Hüseynov, Nizami Cəfərov, Gülcöhrə Məmmədova, Rasim Musabəyov, Sabir Rüstəmxanlı, Gülər Əhmədova, Arif Əşrəfov, Bəxtiyar Əliyev, Jalə Əliyeva, İqbal Ağazadə, Mübariz Qurbanlı, Sahib Aliyev, Fazil Mustafa, eləcə də "Azərbaycan" qəzetinin baş redaktoru, millət vəkili Bəxtiyar Sadiqov, "525-ci qəzet" in redaktoru Yaşar Əliyev, Moskva Linqvistikası Universi-

tetinin professoru Tofiq Məlikli və İşçi Qrupun üzvləri iştirak ediblər.

Iclası giriş sözü ilə açan AMEA-nın müxbir üzvü Kamal Abdullayev Azərbaycan dilinin və dilçiliyinin inkişafı ilə bağlı ölkə rəhbərinin sərəncamının əhəmiyyətini vurğulayaraq, burada həmçinin tərcümə fəaliyyətinin, terminologiyanın da inkişafına diqqət verildiyini qeyd etmişdir. O, sərəncamı icra etmək məqsədilə Rəyasət Heyətinin müvafiq qərarına əsasən Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramının hazırlanması üzrə İşçi Qrupun yaradıldığını və bura yalnız Akademiyanın deyil, respublikanın bir çox ali məktəblərinin görkəmli alimlərinin, eləcə də əlaqədar dövlət qurumlarının nümayəndələrinin də daxil edildiyini qeyd edib. K.Abdullayev İşçi Qrupun artıq müəyyən işləri gördüyünü və Dövlət Proqramının aşağıdakı müvafiq bloklar üzrə hazırlanmasını nəzərdə tutduğunu - Azərbaycan dili elm və tədris müəssisələrində; Azərbaycan dili idarəçilikdə; Azərbaycan dili beynəlxalq aləmdə; Küçə və reklamların dili; Azərbaycan dili kütləvi informasiya vasitələrində; Azərbaycan dili informasiya texnologiyalarında - tədbir iştirakçılarının diqqətinə çatdırıb.

O, eləcə də İşçi Qrupu tərəfindən artıq Humanitar və İctimai Elmlər Bölməsinin üzvləri və elmi-tədqiqat müəssisələri rəhbərləri ilə, AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri ilə görüşlər keçirildiyini və onların təkliflərinin nəzərə alındığını və bu qəbildən bir sıra görüşlərin də keçiriləcəyini nəzərə çatdırıb.

Daha sonra millət vəkili çıxış edərək, kütləvi informasiya vasitələrinin dili, Azərbaycan dili və qanunvericilik, reklamların dili, Azərbaycan dilinin xaricdə təbliği, televiziyalarda bədii şuraların bərpası, xaricə yayımlanan TV kanallarının verilişlərinin mahiyyəti, xaricdə Azərbaycan dilində qəzet və jurnalların nəşri və s. kimi məsələləri müzakirə etmiş və bir sıra təkliflər səsləndirmişdir.

**İşçi Qrupun katibi
Gülərə ƏMİROVA**

Müxalifət hökumət qoşunlarının bir kənddə yüzlərlə insanı öldürdüyünü iddia edir

Suriya müxalifətinin nümayəndələri Xama əyalətinin kəndlərindən birində hökumət qüvvələrinin ən azı yüz nəfəri qətlə yetirdiyini bəyan ediblər. Bu barədə APA Assoşieyted Press-ə istinadən məlumat verir.

Londonda yerləşən "Su-

riya insan haqlarına riayət olunmasına monitoring mərkəzi"nin və Suriyadakı müxalifətçilərin verdikləri məlumata görə, hökumət qoşunları ağır zirehli texnikanın köməyi ilə Tremşa kəndini atəşə tutublar, daha sonra isə "Şəbihe" adlanan hökumətyönlü kö-

nüllülər dəstəsi yerli sakinləri edam ediblər.

Məlumata əsasən, qətlə yetirilənlərin çoxu dinc sakinlərdir. Öz növbəsində Reyter agentliyi "Xama İnkilabi şuras"na istinadən Tremşa kəndində ən azı 220 nəfərin öldürüldüyünü iddia edir.

"Bank Standard"ın "Kartla ödə, Apple qazan!" aksiyasının IV mərhələsinin startı verildi

1 iyul - 30 sentyabr tarixləri arasında "Bank Standard" kart sahibləri POS-terminal, bankomat (ATM), habelə "Mobile Banking" xidməti vasitəsilə və ya İnternetdə ödəniş aparmaqla lotereya şansı qazana bilərlər. Belə ki, ödənilmiş məbləğin hər 10 şərti vahidi (manat, USD, GBP, EUR) müqabilində kart sahibi bir lotereya şansı əldə edir. Lotereya şansları kart vasitəsilə ödənişlərlə yanaşı, "Bank Standard"ın kart məhsullarını əldə etmək müqabilində də verilir. Oktyabr ayının 17-də keçiriləcək aksiyanın IV mərhələsinin lotereya tirajında 10 ədəd MacBook Air noutbuku oynanılacaq.

Xatırladaq ki, 16 oktyabr - 30 sentyabr tarixləri arasında 4 mərhələdən ibarət olmaqla keçirilən "Kartla ödə, "Apple" qazan!" aksiyası "Bank Standard" tərəfindən buraxılmış bütün kartların sahiblərini əhatə edir.

Aksiya haqda daha ətraflı məlumatı www.bankstandard.com/az/campaigns/08/ sayından, bankın Məlumat mərkəzinin 158 nömrəsindən (gecə-gündüz), eləcə də

www.facebook.com/BankStandard.KB səhifəsindən əldə etmək olar.

Prezident Kuba səfirini qəbul edib

Prezident İlham Əliyev iyulun 13-də Kubanın Azərbaycandakı səfiri Marselo Kaballero Torresi diplomatik fəaliyyətinin başa çatması ilə əlaqədar qəbul edib. APA-nın məlumatına görə, dövlət başçısı M. K. Torresin Azərbaycanda diplomatik fəaliyyəti dövründə Kuba ilə əlaqələrin müxtəlif sahələrdə inkişaf etdiyini deyib, səfirin əlaqələrin genişləndirilməsi işinə verdiyi töhfəni yüksək qiymətləndirib.

Görüşdə Azərbaycanla Kuba arasında ikitərəfli münasibətlərin hazırkı səviyyəsinin razılıq doğurduğu vurğulanıb, bu münasibətlərin gələcəkdə də uğurla inkişaf edəcəyinə əminlik ifadə olunub.

Riçard Morninqstar iyulun 20-də and içəcək

Riçard Morninqstar ABŞ-ın Azərbaycandakı səfiri vəzifəsinə başlamaq üçün iyulun 20-də and içəcək.

Bu barədə APA ABŞ Dövlət Departamentinin rəsmi saytına istinadən məlumat yayıb. Riçard Morninqstar and içdikdən sonra vəzifəsinin icrasına başlaya bilər. Yeni səfirin ölkəmizə yaxın həftələrdə gələcəyi gözlənilir.

Xatırladaq ki, prezident Barak Obama aprelin sonlarında Azərbaycana səfir postuna ABŞ Dövlət Departamentinin Avrasiyada energetika məsələləri üzrə xüsusi nümayəndəsi Riçard Morninqstarın namizədliyini irəli sürüb. İyunun 29-da ABŞ Senatı Morninqstarın bu posta namizədliyini təsdiqləyib.

Azərbaycan Gənc Təbiblərin Almaniyada Forumunda təmsil olunacaq

İyulun 14-15-də Almaniyanın Mannheim şəhərində Gənc Təbiblərin 2-ci Almaniyada Forumu keçiriləcək. Azərbaycan Gənclər Fondunun mətbuat katibi Aynur Həsənzadənin verdiyi məlumata görə, forum AzerMDS və ASAİF-in təşkilatçılığı və Gənclər və İdman Nazirliyi, Azərbaycan Gənclər Fondu və Alman Akademik Mübadilə Xidmətinin (DAAD) dəstəyi ilə keçirilir. Almaniyanın Mannheim və Heidelberg şəhərlərində keçiriləcək forum dünyanın ən qədim universitetlərindən biri olan Heidelberg Universiteti və Azərbaycan Tibb Universitetinin elmi və metodiki dəstəyi ilə ərsəyə gəlib. Forumun məqsədi səhiyyə idarə etməsi və fərqli tibbi ixtisaslar sahəsində mövcud olan ən müasir biliklərin ölkəmizə nəql edilməsi və bu biliklərin millətimizin sağlamlığı naminə tətbiq edilməsinə töhfə verməkdir. Forum, həm də dünyanın müxtəlif ölkələrində təhsil alan və işləyən azərbaycanlı gənc həkimlər arasında, eləcə də onlarla ölkəmizin səhiyyə qurumları arasında dinamik və yaradıcı ünsiyyətin formalaşmasına töhfə verməyi qarşısına məqsəd qoyub. Onun sözlərinə görə, forumda Gənclər Fondunu fondun Layihələr və Regionlarla İş sektorunun müdiri Vaqif Seyidbəyov təmsil edir.

S.QARAYEVA

"Bu il müəllimlərin işə qəbulunda çox ciddi müsabiqə gözlənilir"

Təhsil Nazirliyinə məktəblərdə vakant müəllim yerləri üçün keçirilən imtahanda iştirak etmək üçün 10 mindən çox ərizə daxil olub. Bunu təhsil naziri Misir Mərdanov jurnalistlərə açıqlamasında bildirib. Nazir deyib ki, bu rəqəm hər gün və hər saat dəyişir: "Biz gözlədiyimizdən qat-qat artıq ərizə verilib. Çox ciddi müsabiqə gözlənilir". Nazirin sözlərinə görə, narahatlıq doğuran fakt daha çox ərizənin ibtidai sinif müəllimliyinə verilməsidir, çünki daha az vakant yer məhz bu istiqamət üzrədir: "Müsabiqə ilə bağlı ciddi işlər aparılır. Əminəm ki, müəllimlərin qəbulunu bu qaydada aparmaqla biz Azərbaycan məktəbinin və təhsilin keyfiyyətini yüksəltməyə nail olacağıq". Təhsil naziri əlavə edib ki, ali məktəblərdən jurnalistika ixtisasına qəbulun dayandırılması həmin təhsil müəssisələrində jurnalist hazırlığının qənaətbəxş olmaması ilə əlaqədardır. Həmin ali təhsil müəssisələrində jurnalistika hazırlığının keyfiyyəti ilə bağlı müəyyən monitorinqlər keçirilib və bu nəticəyə gəlinib. Təhsil nazirinin dediyinə görə, bu qərar hansısa qurumun deyil, Prezident yanında Təhsil Komissiyasının gəldiyi qərardır. M. Mərdanov bildirib ki, bununla belə, növbəti illərdə həmin özəl təhsil müəssisələrində jurnalistikaya qəbul bərpə oluna bilər: "Keyfiyyət yüksək olarsa, Azərbaycan cəmiyyəti həmin universitetlərdə jurnalist hazırlığının keyfiyyətinə müsbət yanaşarsa, qəbulu bərpə edə bilər".

S.QARAYEVA

Cəbrayıl Həsənov
Sərbəst güləş

Azərbaycanda 20 illiyimizi şərəflə qeyd edirik

Azərbaycandakı fəaliyyətimizin 20-ci ildönümündə Azərbaycan Milli Olimpiya yığmasına London 2012 Oyunlarında dəstək verməyimizdən qürur duyuruq. BP ilə enerjili gələcəyə.

Rəsmi tərəfdaş

"Azərbaycan vətəndaşlarının İrana getməsi təhlükəsiz deyil"

AZƏRBAYCAN XARİCİ İŞLƏR NAZİRLİYİNİN MƏTBUAT XİDMƏTİNİN RƏHBƏRİ ELMAN ABDULLAYEV:
"XİN AZƏRBAYCAN CƏMIYYƏTİNİN ÖLKƏNİN İKİ VƏTƏNDAŞININ HƏBSİNƏ BİGANƏ QALMAMASINI YALNIZ ALQIŞLAYA BİLƏR. LAKİN HEÇ KİM SİĞORTALANMAYIB Kİ, İRANA GEDƏRSƏ, HƏBS OLUNA BİLMƏZ"

"İranda həbs olunmuş iki Azərbaycan vətəndaşının orada saxlanması davam edir, təəssüf ki, bu günə qədər də Azərbaycan konsulluğunun əməkdaşlarına onlarla görüşmək üçün şərait yaradılmayıb". APA-nın məlumatına görə, bu açıqlamanı jurnalistlərə Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətinin rəhbəri Elman Abdullayev verib. "Əlbəttə ki, bu fakt bizi çox narahat edir. Bu vəziyyətin yaranması, yeni iki vətəndaşımızın həbsi bizi vətəndaşlarımızımıza xatırlatmağa məcbur edir ki, İrana səfər təhlükəsiz deyil".

Elman Abdullayev bildirib ki, İranda vətəndaşlarımızın həbs olunması xoşagəlməz faktır: "Çünki vətəndaşlarımızla görüş istəyimiz - hansı ki bu hüquq beynəlxalq konvensiyalarda təsbit olunub - təmin olunmur. Lakin biz öz tərəfimizdən bu istiqamətdə işi davam etdiririk. Bu bizim üçün bir nömrəli prioritetdir. Azərbaycan İranın vətəndaşlarımızımıza qarşı bu cür yanaşmasını anlamır. Bizə hələ də vətəndaşları-

mızın hansı cinayətləri törətməkdə ittiham olunduqları barədə rəsmi məlumat verilməyib".

Qeyd edək ki, azərbaycanlı şairlər Fərid Hüseyn və Şəhriyar Hacızadə festivalda iştirak məqsədilə getdikləri İranda həbs olunublar. Onların hansı səbəbdən həbs olunduğu barədə rəsmi açıqlama verilmir. Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyi bununla bağlı İrana bir neçə dəfə rəsmi nota verib.

Elman Abdullayev "lent.az" informasiya agentliyinin İranda həbs olunmuş azərbaycanlı şairlər Şəhriyar Hacızadə (dəl Gerani) və Fərid Hüseynin taleyini aydınlaşdırmaq üçün jurnalistlərin bu ölkəyə səfərinin təşkili ilə bağlı təşəbbüsünə münasibətini açıqlayıb.

O bildirib ki, XİN Azərbaycan cəmiyyətinin ölkənin 2 vətəndaşının həbsinə biganə qalmaması və onların müdafiəsinə qalxmasını yalnız alqışlaya bilər: "Lakin heç kim siğortalınamayıb ki, İrana gedərsə, həbs oluna bilməz".

"Azərbaycanda makroiqtisadi göstəricilər normal səviyyədədir"

MİLLƏT VƏKİLİ VAHİD ƏHMƏDOV: "BÜTÜN BUNLAR ONU GÖSTƏRİR Kİ, AZƏRBAYCANIN İQTİSADİYYATI DAYANIQLIDIR"

Xəbər verdiyimiz kimi, bir neçə gün öncə dövlət başçısı İlham Əliyevin sədrliyi ilə Nazirlər Kabinetinin 2012-ci ilin birinci yarısının sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş iclası keçirildi. Prezident nitqində bir çox məsələlərə toxunaraq, qarşıda duran vəzifələr, əldə olunan nailiyyətlərdən söz açdı. Dövlət başçısı 2012-ci il də Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün uğurlu il olacağını qeyd edərək, ölkə iqtisadiyyatının uğurla inkişaf etdiyini, eləcə də qarşıda duran bütün vəzifələrin icra olunduğunu bildirdi. Qeyri-neft iqtisadiyyatının artım dinamikasının dünyada ən yüksək göstərici olduğunu vurğulayan İ.Əliyev əhalinin gəlirlərinin yüksək tempə artdığını deyib. Onun sözlərinə görə, geridə qalan altı ay ərzində ÜDM 1,5 faiz artıb və keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1 milyard dollar dəyərində məhsul istehsal edilib. Qeyri-neft iqtisadiyyatının 11,3 faiz artdığını diqqətə çatdıran prezident bunun dünya miqyasında ən yüksək göstərici olduğunu söyləyib. Qeyri-neft sənayesinin inkişafı 8,3 faiz təşkil etdiyini deyən dövlət başçısı yeni sənaye müəssisələrinin işə düşməsinin qeyri-neft sektorunu daha da gücləndirəcəyini sözlərinə əlavə edib. İ.Əliyev iqtisadiyyata qoyulan investisiyaların həcmində 30 faiz artım olduğunu və bunun ilin sonuna kimi 18-19 milyard dollara çatacağını bildirib. Dövlət başçısının sözlərinə görə, əhalinin pul gəlirləri 14,2 faiz artaraq, inflyasiya cəmi 2,2 faiz təşkil edib. Inflyasiya ilə əhalinin pul gəlirləri arasında 12 faiz fərq yarandığını deyən prezident bunun real gəlirlərin yüksək tempə artdığını göstərdiyini söyləyib.

İ.Əliyev kənd təsərrüfatında 10,4 faiz artımın son illər üçün rekord göstərici olduğunu vurğulayaraq. Kənd təsərrüfatının inkişafına göstərilən diqqətin məhsuldarlığını artdığını qeyd edən dövlət başçısı 2012-ci il də ölkə iqtisadiyyatı üçün uğurlu il olacağını diqqətə çatdırıb.

Millət vəkili Vahid Əhmədov ümumiyyətlə bu ilin dünya iqtisadiyyatı üçün ağır

il olduğunu bildirib. Avropada ciddi böhranın olduğunu, eləcə də Amerikada vəziyyətin gərginliyini qeyd edən millət vəkili bir çox dövlətlərin dövlət büdcələrində kəsirlərin olduğunu söyləyib. V.Əhmədov bütün bunlara baxmayaraq dövlət başçısının söylədiyi kimi, Azərbaycanda vəziyyətin qənaətbəxş olduğunu deyib: "Ümumiyyətlə bir çox dünya ölkələrində borclar həddindən artıq çoxalıb, qiymət artımı var, işsizliyin sayı günü-gündən artır. Ancaq dünyada gedən bu iqtisadi böhranlara baxan zaman Azərbaycanda 2012-ci ilin birinci yarım ilinin uğurlu olduğunu söyləmək olar. Düzdür, ümumi daxili məhsulun artımı cəmi 1,5 faiz olub. Bu da ona görədir ki, neft istehsalında müəyyən azalma baş verib. Bunu da biz öncədən proqnozlaşdırmışdıq. Neftin istehsalının 2012-2013-cü illərdən sonra azalmağa başlayacağını bildirmişdik. Çünki neft daimi deyil. Bütün bunlara baxmayaraq təxminən 1 milyard dollara yaxın ümumdaxili məhsul istehsal olunub ki, bu da böyük rəqəmdir. Manatın məzənnəsi qorunub-saxlanılıb, valyuta bazarına böyük miqdarda vəsait buraxılıb. Bu çox böyük əhəmiyyət kəsb edir. Sovet dövründə batmış əmanətlərin qaytarılması ilə bağlı qərarlar verilib ki, bu da önəmli addımdır. Təxminən 40 milyon manata yaxın batmış vəsait artıq insanlara qaytarılıb. 44 milyon manata yaxın valyuta ehtiyatımız var. Ümumiyyətlə bu məsələlərdə ciddi problem yoxdur. Ümumi götürəndə 6 ayı Azərbaycan üçün uğurlu hesab etmək olar. Bütün bunlar onu göstərir ki, Azərbaycanın iqtisadiyyatı dayanıqlıdır. Əgər belə davam edərsə, 2012-ci ildə iqtisadiyyatımız üçün ciddi problem olmayacaq".

Neftin qiymətində müəyyən enmələrin ola biləcəyini deyən millət vəkili neftin qiymətinin cari il ərzində 100 dollardan aşağı olmayacağını proqnozlaşdırıb: "Düzdür, bir ara neftin qiyməti aşağı düşmüşdü, amma indi yenə də qara qızılın qiyməti yüksəlir. Bu da dünyada gedən mühari-

bələr, siyasi proseslərlə bağlıdır. Yadıncadadırsa, təxminən 25 gün bundan qabaq ABŞ prezidenti Barak Obama belə bir bəyanatla çıxış etdi ki, Amerikanın iqtisadiyyatının çökməsinin əsas səbəbi neftin qiymətinin yüksək olmasıdır. Bundan sonra müəyyən enmələr olsa da, artıq neftin qiyməti sabitləşir. Yeni bu sahədə ciddi problem olmayacaq".

V.Əhmədov geridə qalan altı ay ərzində hökumətin üzərinə düşən öhdəlikləri yerinə yetirdiyini bildirib. O, dövlət başçısının toxunduğu bir sıra məsələlər ətrafında düşünməyin vacib olduğunu söyləyib: "Ümumiyyətlə hökumət tərəfindən investisiya layihələri, sosial layihələr yüksək səviyyədə yerinə yetirildi. Yekun nitqində prezident bir sıra məsələlərə toxundu ki, bunlar çox ciddi məqamlardır. Bunlardan biri korrupsiya və rüşvətçılıqla bağlı məsələdir. Düzdür, bu sahədə Azərbaycanda müəyyən işlər aparılır. Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsi yaradılıb. Bu idarənin gördükləri çoxlu işlər var ki, bizim bu işlərlə tanışlığımız var. Hesab edirik ki, bu işlər qənaətbəxş deyil. Artıq aşağı təbəqədən yavaş-yavaş yuxarı tə-

bəqəyə doğru addımlamaq lazımdır. İri layihələrin, böyük tenderlərin həyata keçirilməsində korrupsiya, rüşvətçılıq halları aşkarlanmalıdır. Bunu həyata keçirmək üçün ilk olaraq şəffaflığa nail olmaq lazımdır. İkincisi isə dövlət başçısının qeyd etdiyi kimi, elektron hökumətin fəaliyyət göstərməsini daha da tezləşdirmək lazımdır. Elektron hökumət ümumiyyətlə yoxlayan orqanlarla sahibkarlar arasında təmasın azalmasına gətirib çıxarır ki, bu, müəyyən qədər olsa da korrupsiya və rüşvətçılıq qarşısını alır. Deyərdim ki, bu ciddi problemlərdən, bələlərdən biridir. Ona görə də bu kimi neqativ halların qarşısını nə qədər çox alınsa Azərbaycanın iqtisadiyyatı bir o qədər sürətlə inkişaf edər".

V.Əhmədov dövlət başçısının əmək miqrasiyası ilə bağlı toxunduğu məqamlara da diqqət çəkib: "Ən ciddi məsələlərdən biri əmək miqrasiyası ilə bağlı idi ki, cənab prezident buna da toxundu. Xaricdən Azərbaycana çoxlu miqrantlar gəlir ki, çalışmaq lazımdır onlar gizli yollarla ölkəmizə daxil olmasın. Bu məsələdə Miqrasiya Xidmətinin, Azərbaycan hökumətinin üzərinə böyük vəzifələr düşür. Azərbaycanda sənayeləşmə, kənt təsərrüfatının inkişafı, turizm sahəsinə ciddi diqqət yetirilir. Cənab prezidentin təxminən üç il qabaq "Gülüstən" sarayında regionların iqtisadi inkişafının planlarını müzakirə edən zaman orada qoyduğu iki əsas məsələ - qeyri-neft sektorunun inkişafı və ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi idi. Məhz hazırkı siyasət bu istiqamətdə aparılır. Cənab prezident məsələ qoyub ki, Azərbaycanda neftdən asılılığı azaltmaq lazımdır. Ona görə də qeyri-neft sektoru daha da inkişaf etdirilir. Ancaq bunu daha da sürətləndirmək lazımdır. 2012-ci ildən müəyyən xırda məsələləri nəzərə almasaq, Azərbaycan hökuməti müəyyən qədər stabilliyi qoruyub-saxlaya bilib. Deyərdim ki, ölkəmizdə makroiqtisadi göstəricilər normal səviyyədədir".

Aqil LƏTİFOV

KİV-in İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunda Avropa Şurasının nümayəndələri ilə görüş olub

İyulun 12-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunda Avropa Şurası Məşvərətçi Komitəsinin ekspert qrupunun üzvləri ilə görüş keçirilib. Toplantıda Fondun icraçı direktoru Vüqar Səferli və Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri Əflatun Amaşov və Milli Televiziya və Radio Şurasının sədri Nuşirəvan Məhərrəmli iştirak edib. Görüşdə "Milli azlıqların müdafiəsi haqqında çərçivə konvensiyası"nın ölkəmizdə icrası istiqamətində medianın gördüyü işlər müzakirə olunub.

Fondun icraçı direktoru Vüqar Səferli Fondun yaranma tarixi və fəaliyyəti barəsində qonaqlara ətraflı məlumat

verib. İcraçı direktor KİV-lərə dövlət dəstəyinin istiqamətləri haqqında, eləcə də milli azlıqların dilinin, mədəniyyətinin, adət və ənənələrinin qorunmasına və inkişafına mətbuatın verdiyi töhfələrdən də söz edib. O qeyd edib ki, Fondun elan etdiyi müsabiqələrdə milli azlıqların dilinin, mədəniyyətinin, adət-ənənələrinin qorunması və inkişaf etdirilməsi ilə bağlı mövzulara xüsusi diqqət yetirilir. Ölkədə 90-a yaxın milli və etnik azlığın nümayəndəsinin yaşadığını söyləyən Vüqar Səferli Prezident yanında KİV-in İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu fəaliyyətə başlayandan milli azlıqların dillərində nəşr edilən mətbuat orqanlarına maliyyə dəstəyi göstərildiyini də diqqətə çatdırıb.

Mətbuat Şurasının sədri Əflatun Amaşov milli azlıqların müdafiəsinin Şuranın daim diqqət mərkəzində olduğunu deyib. O bildirib ki, hazırda ölkədə etnik icmaların dilində 15 - dən çox qəzet və jurnal nəşr olunur. Həmin qəzetlərin davamlı çıxması üçün Şura mümkün olan tədbirləri həyata keçirir. Sözü gedən qəzetlərin maddi texniki bazasının gücləndirilməsi də Şuranın diqqət mərkəzindədir.

Milli Televiziya və Radio Şurasının sədri Nuşirəvan Məhərrəmli isə qeyd edib ki, milli azlıqların sıx yaşadığı 5 bölgədə yerli teleradio kanalları fəaliyyət göstərir. Həmin telekanallarda daimi olaraq milli azlıqların mədəniyyətini, adət -ənənəsini əks etdirən verilişlər

yayımlanır. Regional televiziyalardan başlayaraq İTV-də bu məsələyə xüsusi önəm verir. Bu kanalda hətta sayı 5 mindən az olan xalqlar barəsində belə verilişlər gedir: "Radioda hər gün rus, fars, ingilis hətta erməni dillində verilişlər yayımlanır. Ölkədə kabel və peyk televiziya fəaliyyət göstərir ki, azlıqda olan xalqlar bundan sərbəst istifadə edə bilirlər. Bundan əlavə ölkədə rus dilində gündəlik radio və televiziya verilişləri yayımlanır".

Daha sonra dialoq və diskussiya şəraitində davam edən görüşdə Fondun icraçı direktoru Vüqar Səferli və Mətbuat Şurasının sədri Əflatun Amaşov və Milli Televiziya və Radio Şurasının sədri Nuşirəvan Məhərrəmli qarşılıqlı maraq doğuran məsələlərə aydınlıq gətiriblər.

Sonda nümayəndə heyətinin rəhbəri Anastasiya Krikli aparılan səmimi söhbətə görə qarşı tərəfə öz təşəkkürünü bildirib.

"Həcc ziyarətinə gedən bəzi şəxslər daha komfortlu şərait istəyir"

SEYİD CAMAL ƏZİMBƏYLİ: "İLAHI TƏSLİMİYYƏTİ OLMAYAN QULUN ALLAH-TƏALA İLƏ GÖRÜŞƏ GETMƏSİ UCUZ BAZARLIQDIR"

Artıq müqəddəs Həcc ziyarətinə qısa vaxt qalıb. Ötən illərlə müqayisədə bu il Azərbaycandan Həcc ziyarətinə yollanacaq zəvvarlar üçün ayrılacaq yerlərin sayı daha azdır. Artıq bu yerlərin dolduğu və Həcc ziyarətinə getmək istəyən bir çox şəxsin bu imkandan məhrum olduğu bildirilir. Bu məsələdə Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin qınayan şəxslər də az deyil. Onlar müqəddəs torpaqlara gedə bilməmələrinin günahını məhz bu idarədə görürlər.

Məsələyə münasibət bildiren şərqşünas, Qarabağ Seyid Ocaqlarının təmsilçisi Seyid Camal Əzimbəyli bu yanaşmanın düzgün olmadığını qeyd edib. Onun sözlərinə görə, Həcc ziyarətinə yollanmaq istəyən inancılı insanların duyğuları təbiidir. C.Əzimbəyli Həcc dönəmi yaxınlaşdıqca inancılı şəxslərin Kəbəni ziyarət etmək arzusunun daha

da alovlandığını bildirib. O, ciddi problemlərdən birinin kvotanın ötən illərlə müqayisədə bir qədər az olması ilə bağlı olduğunu söyləyib: "Bu il Azərbaycandan Kəbəni ziyarət edəcək zəvvarların sayı ötən illərə nisbətən bir qədər azdır. Buna görə də artıq onlarla şəxs Həcc ziyarəti imkanından məhrum olub. Bu da ciddi problemlər yaradıb. Bir çoxları sözügedən problemi Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin üzərinə qoymağa çalışır. Bu fikri ortaya gətirən insanlara bildirmək istəyirəm ki, belə bir yanaşma doğru deyil. Və ən azından yalan informasiyanın yayılması günah əməldir. Düzdür, mən bu idarənin sözcüsü deyiləm. Lakin gerçəyi bildiyim üçün söyləyirəm ki, bu məsələdə Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin heç bir günahı yoxdur. Çünki idarəyə ayrılmış kvota bu qədərdir. Axı ayrılmış yerlərin sayından artıq insanın

oraya göndərilməsi mümkünsüzdür".

İldən-ildə Həcc missiyasında nəzərə çarpacaq irəliləyişlərin olduğunu vurğulayan C.Əzimbəyli qiymət artımına toxunaraq, bu məsələ ilə bağlı olan narazılığın başadüşülən olmadığını söyləyib. Onun fikrincə, qiymət artımı məhz insanların öz istəyi ilə birbaşa bağlıdır: "Bu ilk növbədə dünyadakı iqtisadi artımla bağlıdır. Həmçinin Həcc ziyarətinə yollanan insanların əksəriyyəti daha komfortlu oteldə qalmaq, daha rahat gedib-gəlmək istəyir. Hətta bu komfortu görməyən bir çox şəxs narazılıq belə edir. Təbii ki, bütün bunların yerinə yetirilməsi birbaşa qiymətlərə təsir edir. Bununla yanaşı qiymət məsələsində insanlara seçim haqqı da verilir. Yeni biletlərin qiyməti 3090 manatdan 3850 manata qədərdir. Daha komfortlu yer istəyən bir qədər artıq pul verməli olur.

Ancaq əslər boyu bu müqəddəs yerləri ziyarət edən əcdadlarımız aylarla yol gedər, əziyyət çəkər və kimin hüzzurunda olduğunu anlayardılar. İndi isə əksər şəxs heç bir əziyyət istəmir, sadəcə komforta qaçır. Hesab edirəm ki, ən əsas oraya gedən şəxsin iman və təqva heysiyyətidir. İlahi təslimiyyəti olmayan qulun Allah-Təala ilə görüşə getməsi ucuz bazarlıqdır. Çünki ilahi təslimiyyət olmadan Allahın mübarək evinə getməyə cəsarət etmək artıq həmin qulun ilahi bazarlıqda iflasa uğramasının göstəricisidir. Ona görə də imana silah kimi sarılmayan, Allahına, dininə, dövlətinə, bayrağına bağlı olmayan şəxslərin cəsarət edərək o mübarək yerlərə ayaq basmasının haram olmasını da fərd olaraq hər bir müsəlmanın düşünməsi vacibdir".

Aqil LƏTİFOV

Elmar Məmmədyyarov meksikalı nümayəndə heyətini qəbul edib

Azərbaycanın xarici işlər naziri Elmar Məmmədyyarov Meksika Birləşmiş Ştatları Senatının sədr müavini Fransisko Arroyo Vieyranın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşüb.

Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidmətindən qəzetimizə verilən məlumat görə, meksikalı qonaqları ölkəmizdə salamlayan nazir Elmar Məmmədyyarov bu səfərin iki ölkə arasında münasibətlərin inkişafına yeni imkanlar yaradacağına əminliyini ifadə edib. Nazir parlamentlərarası əlaqələrin müasir diplomatiyadakı rolunu yüksək qiymətləndirərək Meksika Senatının Xocalı faciəsinin soyqırımını kimi tanınması ilə bağlı qəbul etdiyi qərara görə minnətdarlığını bildirib.

Fransisko Arroyo Vieyra Azərbaycanda təkə neft sənayesinin deyil, bütünlükdə energetika sahəsinin inkişaf etdiyini vurğulayaraq iki ölkə arasında əməkdaşlığın bir çox sahələrində irəliləyişin hiss olunduğunu diqqətə çatdırıb.

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün dəstəklədiklərini bildiren Meksika Senatının sədr müavini ərazi bütövlüyünü bərpə etmək istiqamətində ölkəmizin haqlı mövqeyini dəstəklədiklərini xüsusi qeyd edib. F.Vieyra ikitərəfli əlaqələrin daha

da genişləndirilməsi üçün Meksikanın ölkəmizdə diplomatik nümayəndəliyinin açılmasının zəruriliyini bildirib. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə toxunan F. A. Vieyra beynəlxalq təşkilatların qəbul etdiyi qətnamələrin kağız üzərində qalmasından təəssüfləndiyini deyib.

Nazir E. Məmmədyyarov azərbaycanlıların doğma vətənlərinə qayıtması üçün dünya ictimaiyyətinin Ermənistanı təzyiq etməsinin vacibliyinə toxunub, Ermənistanın bu işğaldan heç nə qazanmadığını xüsusi vurğulayıb.

Meksika parlamentinin bu ədalətsizliyə biganə qala bilməyəcəyini deyən F. A. Vieyra hər zaman Azərbaycanın yanında olduğunu deyib. Onun ərazi bütövlüyünə səs verəcəklərini deyib.

Görüşdə təhsil sahəsində iki ölkə arasında münasibətlərin inkişaf etdirilməsi yolları, qarşılıqlı tələb və ekspert mübadiləsi imkanları müzakirə olunub.

Sonda Elmar Məmmədyyarov Meksika parlamentinə prinsipial mövqeyinə görə təşəkkürünü bildirib.

S.MÜRVƏTQIZI

İranda təhsil naziri azərbaycanlı şairlərin həbsinə münasibət bildirməyib

Bakıda səfərdə olan İranda təhsil naziri Həmidrza Hacıbəyov iki Azərbaycan şairinin İranda həbsdə saxlanmasına münasibət bildirməyib. APA-nın xəbərinə görə, o, jurnalistlərin bununla bağlı sualına cavab olaraq İran xarici işlər nazirinin müavininin tezliklə Azərbaycana səfər edəcəyini, səfər zamanı bütün məsələlərin müzakirə olunacağını deyib.

H.Hacıbəyov Azərbaycana səfərinin uğurla başa çatdığını, ölkə prezidenti və xarici işlər naziri ilə görüşlərdə bir sıra məsələlərin müzakirə olunduğunu söyləyib: "Azərbaycanla İran arasında anlaşılmazlıq yaradan bütün məsələlərin həllinə ümid edirik".

Həmsədrələr Ermənistanın xarici işlər naziri ilə görüşüblər

Ermənistanda səfərdə olan ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrələri Robert Bradtke (ABŞ), İqor Popov (Rusiya), Jak For (Fransa) və ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin şəxsi nümayəndəsi Anjey Kasprşik bu ölkənin xarici işlər naziri Edvard Nalbandyanla görüşüblər.

APA-nın Ermənistan mediasına istinadən verdiyi xəbərə görə, həmsədrələr Bakıda və Xankəndində keçirdikləri görüşlərlə bağlı E. Nalbandyanı məlumatlandırılıblar. Tərəflər gələcəkdə planlaşdırılan görüşlərin qrafikini də müzakirə ediblər.

Aysəba Umutlu: “Azərbaycan həqiqətlərini nə qədər çox təbliğ etsək, bir o qədər xaricdə tanınarıq”

Xaricdə təhsil alan azərbaycanlı gənclər həm də diaspor işində fəal iştirak edir, Azərbaycan həqiqətlərini yaşadıkları ölkədə yaymağa çalışırlar. Müsahibimiz Londonun City Universitetinin Beynəlxalq siyasət və insan hüquqları fakültəsinin magistri, Bakı Beynəlxalq Tələbə Klubunun rəhbəri Aysəba Umutlu da belə tələbələrdən biridir. O, bizimlə söhbətə Böyük Britaniyadakı diasporumuzun fəaliyyəti barədə danışmaqla başladı:

-Britaniyada diasporumuz çox fəaldır. Azərbaycan mədəniyyətinin tanınması, təbliği, ölkə həqiqətlərinin yayılması istiqamətində mütəmadi olaraq tədbirlər təşkil edilir. Azərbaycan səfirliyi də bu tədbirlərə yaxından dəstək verir. Belə ki, səfirlik gənclərlə mütəmadi işləyir. Onu da deyim ki, Böyük Britaniyanın çox universitetlərində Azərbaycan cəmiyyətləri açılıb, orada tələbələrımız təmsil olunur və bu, çox yaxşı bir haldır. Səfir Fəxrəddin Qurbanovun tələbələrin təşkil etdiyi bir çox tədbirlərdə mütəmadi olaraq iştirak etməsi biz tələbələri sevindirir.

Təbii ki, ən fəal diaspor qurumu, Avropada ən yaxşı diaspor təşkilatlarından biri olan, Tale Heydərovun rəhbərlik etdiyi Avropa Azərbaycan Cəmiyyətidir. Bu təşkilat Azərbaycanla bağlı tədbirlərini adətən səfirliklə birlikdə keçirir. Ümumilikdə, bir tələbə kimi bu təşkilatın tədbirlərindən çox razıyam. Amma istərdim ki, tələbələrımız milli bayramlarımız, hüzn günlərimizlə bağlı tədbirlərdə daha fəal olsunlar.

Bildiyim qədər, Britaniyada təhsil alan azərbaycanlılarımızın sayı digər Avropa ölkələrindəki tələbələrimizin sayından yüksəkdir. Buradakı tələbələrə fəal demək olar, amma bir qədər tənbel olan tələbələrin də sayı çoxdur. Əslində başa düşmək olar ki, dərslərin çoxluğuna görə ictimai baxımdan fəal olmaq bir qədər çətinidir. Amma yenə də bəziləri lazımsız yerə tənbellik göstərirlər.

Hər bir tədbirə ciddi yanaşmaq və hazırlaşmaq lazımdır. Azərbaycan Avropa Cəmiyyətinin keçirdiyi tədbirlər də bu baxımdan ölkənin tanınması ilə

bağlı həyata keçirilən tədbirlərdir. Burada konsertlər təşkil edilir, Azərbaycan musiqiləri təqdim edilir. Bununla bərabər, qeyd edərdim ki, ümumiyyətlə, bütün ölkələrdə xaricilərin daha çox marağına səbəb ola biləcək tədbirlərin keçirilməsini intensivləşdirmək lazımdır.

- Bəs siz tələbələrlə diaspor nümayəndələri arasında münasibətlər barədə nə deyə bilərsiniz?

- Tələbələrin diasporla birgə tam olaraq qaydasında işlədiyini dəqiq deyə bilmərəm. Bizim City Universitetinin tərkibində olan Azərbaycan Cəmiyyətinin adından deyə bilərəm ki, maksimum may ayına qədər hər hansı bir tədbiri keçirə bilərsiniz. Çünki biz burada bir illik magistr təhsili alırıq. İldə iki-üç ayımız başqa işlərə, məzuniyyət və imtahanlara sərf olunur. Bu baxımdan magistraturada oxuyan tələbələri başa düşmək olar. Bununla belə, diaspor cəmiyyətinin üzvləri olaraq biz həmişə düşünürük ki, Azərbaycan mədəniyyətini tanımaqla bağlı hər hansı bir tədbiri çox yüksək bir səviyyədə həyata keçirməliyik. Məsələn, bu yaxınlarda Novruz bayramını keçirmək istədiyimizi deyəndə səfirlik bizə bu işdə böyük dəstək oldu və bizi lazımi materiallarla təmin etdi. Yeni Azərbaycanla bağlı məlumatların yayılması üçün lazım gələn vəsaitlər aldıq və tədbiri yaxşı keçirdik. Ümumiyyətlə, mənə diasporla əlaqələrimiz pis səviyyədə deyil. Sadəcə buraya oxumağa gələn tələbələrin bir çoxu səfirliyimizdə qeydiyyatdan keçməzlər. Ona görə də bəzən səfirliyin və ya bizim onların fəaliyyətindən xəbərimiz olmur. Bu baxımdan onlarla bağlı da koordinasiya işlərini həyata keçirmək

lazımdır. Səfirliyin məlumatına görə, burada qeydiyyatdan keçmiş 1000-dən çox tələbə var və onların koordinasiyasını səfirlik həyata keçirir. Amma qeyd edirəm ki, bəlkə də burada 2000-ə qədər tələbə var. Onlarla bağlı işləmək isə buradakı qurumlarımızın üzərinə düşən bir işdir. Bu cür tələbələri Azərbaycan mədəniyyətini yaymaqla bağlı həvəsləndirmək lazımdır. Onlar istər diaspor qurumlarımızı, istərsə də tələbələrin formalaşdırıldığı universitetlərdəki cəmiyyətlər tərəfindən müəyyən işlərə, mədəniyyətimizin təbliği ilə bağlı fəaliyyətlərə cəlb olunmalıdır. Onlara azərbaycanlı olmanın məsuliyyətini aşılamaq, ümumi işin xeyrinə təşkilatlandırmaq lazımdır. Burada tələbələr üç kateqoriyaya ayırmaq olar - birinci qrup tələbələr həm maraqlıdırlar, həm də fəaldırlar, ikinci qrup tələbələr tədbirlərin keçirilməsinə maraqlı olsalar belə, məsələ sırf işə gələndə çox passiv olurlar və nəhayət, üçüncü qrup tələbələr isə nə maraqları var, nə də fəaliyyətləri. Üçüncü qrupa aid olan tələbələri tapmaq, hətta əlaqə qurmaq belə çox çətinidir. Çalışmalıyıq ki, birinci qrupa daxil olan tələbələrin sayını artırıq.

- Konkret olaraq milli mətbəximiz, musiqimizlə bağlı hansı tədbirlər həyata keçirilir?

- Konkret olaraq mətbəximiz və musiqimizlə bağlı tədbirlər burada həyata keçirilir. İstər Londonda, istərsə də digər şəhərlərdə səfirlik və Avropa Azərbaycan Cəmiyyəti bu cür tədbirləri həyata keçirir. Bu cür tədbirlərdə milli yeməklərimiz və şirniyyatlarımız bütün növləri ilə təqdim edilir ki, bu da mətbəximiz barədə dolğun təəssüratlar yaratmaq üçün zənnimcə, kifayətdir. Mən əlimdən gələndə qədər çalışıram ki, bu cür tədbirlərə xarici rəfiqələrimlə gədim. Məsələn, bir dəfə getdiyim belə tədbirə alman və türk rəfiqəmi aparmışdım. Onlar çox möhtəşəm bir Azərbaycan tədbirinin şahidi oldular. Milli mətbəximizdən əlavə orada milli musiqi və rəqsimiz çox yüksək bir səviyyədə təqdim olundu. Bütün bunlar rəfiqələrimin çox xoşuna gəldi. Ancaq mən istərdim ki, bu cür tədbirlərə azərbaycanlılar daha çox gəlsinlər və gələrkən özlərindən də çox əcnəbiləri oraya gətirsinlər. Çünki əcnəbi tələbə və vətəndaş kontingenti bizim Azərbaycan mədəniyyətini, həqiqətlərini tanıma ilə bağlı keçirdiyimiz tədbirlərdə nə qədər çox olarsa, bir o qədər də biz mədəniyyətimizin xaricdə təbliği ilə bağlı məqsədlərimizə çatmış olarıq. Hər kəs öz xarici dostunu və ya tələbə yoldaşını gətirsə, bu tədbirlər daha effektiv olar. Bu cür əcnəbiləri tədbir üçün seçərkən də diqqətli olmaq lazımdır. Onların maraqlı olub-olmamasını nəzərə almaq lazımdır ki, maraqlı olanlar daha çox bu cür tədbirlərə dəvət alsınlar. Məsələn, mən bu cür tədbirlərə yollanarkən birinci olaraq türk tanışlarıma deyirəm ki, onlar da bu cür tədbirləri başqalarına yaymaqda, özləri ilə əcnəbi gətirməkdə çox maraqlıdırlar. Belə olduqda isə əcnəbilərin daha çox sayla bizim tədbirlərimizə qatılma imkanları olur. Bildirmək istəyirəm ki, bizim tələbələrımız bu məqama da çox böyük önəm verməlidirlər.

PƏRVANƏ

Meksikalı nümayəndə heyəti Bakıda bir sıra görüşlər keçirib

Azərbaycanda səfərdə olan Meksika Senatı sədrinin müavini Fransisko Arroyo Vieyra Milli Məclisin sədri Oqtay Əsədovla görüşüb. Görüş zamanı O.Əsədov Milli Məclisin fəaliyyəti, Azərbaycanın dinamik inkişafı, həyata keçirdiyi irimiqyaslı layihələr barədə qonaqlara ətraflı məlumat verib: “Azərbaycan ilə Meksika arasında münasibətlər daha da genişlənir və möhkəmlənir. Coğrafi baxımdan bir-birimizdən uzaqda yerləşsək də Meksika Senatının, Nümayəndələr Palatasının qəbul etdiyi qərarlar bizim necə yaxın dost olduğumuzu sübut edir.

Ölkələrimiz arasında əməkdaşlığa dair 5 hüquqi sənəd imzalanıb, daha 14 sənəd isə artıq hazırdır. İnanırıq ki, bu sənədlər təkə siyasi sahədə deyil, iqtisadi, ticari, təhsil və mədəni sahələrdə də əməkdaşlığımızın inkişafında mühüm rol oynayacaq”. Milli Məclisin sədri bütün çətinliklərə, erməni lobbi-

sinin təsirlərinə baxmayaraq Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı məsələdə Azərbaycanın haqq səsinin müdafiəsinə və Xocalı faciəsinin soyqırımını aktı kimi tanınması barədə qəbul etdikləri qərarlara görə Senatın üzvlərinə və Meksika xalqına minnətdarlıq edib.

Fransisko Arroyo Vieyra bildirib ki, Azərbaycan inkişaf etdikcə dünya miqyasında mövqeləri möhkəmlənir: “Meksika dinamik inkişaf edən ölkə kimi Azərbaycan ilə əməkdaşlıqda maraqlıdır və daim onun yanında. Meksikada Azərbaycana qarşı xüsusi simpatiya vardır. Azərbaycanın dinamik inkişafını, ən ağırlı problemi olan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həlli istiqamətindəki səylərini yüksək qiymətləndiririk. Biz bütün diaspor təşkilatlarına hörmətlə yanaşırıq, onların normal fəaliyyəti üçün şərait yaradıırıq. Lakin dövlət maraqları hər şeydən üstündür.

Ona görə də biz Azərbaycanın dünyada artan nüfuzunu, sülhpərvərliyini, həyata keçirdiyi qonşuluq siyasətini yüksək qiymətləndiririk. Bunu qəbul etdiyimiz qərarlarda görmək olar”. F.A. Vieyra Meksikanın Bakıda səfirliyinin açılması istiqamətində səylərini artıracağını bildirib.

Görüşdə parlament diplomatiyası, dövlətlərarası əlaqələrin inkişafında qanunverici orqanların rolu, qarşılıqlı səfərlərin əhəmiyyəti, təcrübə mübadiləsi və digər məsələlər ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparılıb.

Meksika Senatı sədrinin müavini Fransisko Arroyonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti səfər çərçivəsində Heydər Əliyev Fondunda da olub.

Görüşdə qonaqlara Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin xatirəsinə yaradılmış Fondun məqsədi və fəaliyyəti barədə geniş məlumat verilib: “Fond ulu öndər Heydər Əli-

yevin zəngin irsini öyrənir və təbliğ edir, müxtəlif sosial-iqtisadi, humanitar layihələr həyata keçirməklə Azərbaycanın tərəqqisinə, mədəniyyətinin inkişafına və tarixinin öyrənilməsinə kömək göstərir”. Ümummilli liderin şəxsi arxivindən götürülmüş və onun fəaliyyətinin ayrı-ayrı dövrlərinə aid fotolara, həmçinin müxtəlif eksponatlara nəzər yetirən meksikalı qonaqlar fenomen şəxsiyyət Heydər Əliyevin həyatının ən müxtəlif məqamlarını əks etdirən və Azərbaycan tarixinin bütöv bir dövrü barədə geniş təəvvür yaradan çoxlu sənədlərlə, dünyanın tanınmış siyasi xadimlərinin bəxş etdikləri hədiyyələrlə, ulu öndərə həsr olunmuş kitablarla, nüfuzlu elm, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu haqqında fikirləri, xarici ölkələrin liderləri ilə görüşlərdə çəkilmiş şəkillərlə tanış olublar. Ümummilli lider Heydər Əliyevin zəkasının bəhrəsi olan və onun adını daşıyan Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas neft ixrac boru kəmərinin məketi qonaqlara xüsusi təəssürat bağışlayıb. F.Arroyoya Fondun nəşri hədiyyə edilib.

S.MÜRVƏTQIZI

“Binəqədi IV dövr fauna və flora təbiət abidəsi” dünyanın ən zəngin və nadir tapıntılarından biridir

“Binəqədi IV dövr fauna və flora təbiət abidəsi” nəinki Azərbaycanın, hətta bütün dünyanın ən zəngin və nadir tapıntılarından biri hesab olunur. Bu sözləri iyulun 13-də təşkil olunmuş mətbuat konfransında “Regionların İnkişafı” İctimai Birliyinin sədri Seymur Quliyev deyib.

Bildirilib ki, hazırda Binəqədi qır yatağının öyrənilməsi tarixində yeni mərhələ - müxtəlif elm sahələri üzrə alimlərin cəlb olunduğu kompleks tədqiqat mərhələsi aparılır. Abidənin tədqiqatında paleontoloqlarla yanaşı, geoloqlar, kimyaçılar və arxeoloqlar da iştirak edirlər. Arxeoloqların iştirakı Binəqədi-də orta paleolit dövrü insanının maddi-mədəniyyət qalıqlarının aşkarlanmasına imkan verəcək.

Abidənin 1938-ci ildə Azərbaycan Sənaye İnstitutunun tələbə geoloqu A.-Məstanzadə tərəfindən aşkarlandığını diqqətə çatdıran S.Quliyev abidənin 1982-ci ildə Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin qərarı ilə Dövlət Təbiət Abidəsi elan olunduğunu diqqətə çatdırıb.

AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun direktoru Maisə Rəhimova vurğulayıb ki, keçən əsrin ortalarına qədər Azərbaycan ərazisində daş dövrü abidələri haqqında nəinki heç bir məlumat olmayıb, hətta onların aşkarlanması üçün ciddi səylər belə göstərilməyib. Lakin Binəqədidə nadir yataqların aşkara çıxarılması nəticəsində bu tapıntıları tədqiq edən alimlər nəzəri olaraq bölgədə ibtidai insanların yaşadığını əsaslandırmağa başlayıblar. Bu mənada arxeoloqların mövqeyi də istisna təşkil etmədi. Çünki öküz, maral, at və digər iri məməlilərin zənginliyi həmişə qida axtarışında olan ibtidai insanların diqqətini cəlb etməyə bilmezdi.

Azərbaycanda paleolit düşərgələrinin axtarışı üçün ilk xüsusi ekspedisiyanın 1953-cü ildə S.Zamyatinin və M.Hüseynovun rəhbərliyi ilə başlandığını və Damcılı mağarasında həmin

dövrə aid abidənin tapılması ilə nəticələndiyini söyləyən M.Rəhimova bu axtarışlara “Binəqədi IV dövr fauna və flora təbiət abidəsi”ndə qalıqların tapılmasının təkən verdiyini deyib.

AMEA-nın Geologiya İnstitutunun şöbə müdiri Təriyel Heybətov “Binəqədi IV dövr fauna və flora təbiət abidəsi”ndə 300-ə yaxın heyvan və 22 növ bitki qalıqlarının aşkarlandığını diqqətə çatdırıb. Bildirib ki, aşkar olunmuş növlərdən 20-si nəslə kəsilmiş heyvanlardır. Bunlardan mağara şiri, mağara pələngi, necib maral, hepərt, bəbir və digərnlərini misal göstərmək olar. Burada 43 məməli, 107 quş, 2 sürünən, 1 suda-quruda yaşayan canlının qalıqları aşkarlanıb. Onurğasız heyvanlardan isə buğumayaqlıların 120-dən çox növü, mollyuskaların 1 növü təyin olunub.

Bildirilib ki, yeni paleontoloji ekspedisiya AMEA, Binəqədi Rayon İcra Hakimiyyəti və “Regionların İnkişafı” İctimai Birliyinin birgə layihəsi əsasında fəaliyyət göstərir. Ekspedisiyaya AMEA-nın tanınmış alimləri cəlb olunublar. Ərazi qısa müddətdə təmizlə-

dəki qır süxurlarının tərkibində aşkarlanacaq yeni fauna və flora nümunələrinin təsnifatı aparılacaq, yataqda paleontoloji, geoloji kəşfiyyat işləri davam etdiriləcəkdir. Süxurların mütləq yaşının təyin olunması diqqətdə saxlanılacaq.

Ərazidə buruq və qazma işlərinin aparılması, seysmoloji vəziyyətin öyrənilməsi və radar vasitəsilə sümüklərlə zəngin olan süxurların da aşkar edilməsi nəzərdə tutulur. Neft muzeyinin yaradılması üçün ərazidə 32 quyu ilkin vəziyyətinə gətiriləcək. “Binəqədi IV dövr fauna və flora təbiət abidəsi”ndən bəhs edən elmi əsərlərin və məqalələrin yenidən çap olunması nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, abidənin internet səhifəsi yaradılacaq.

Burada aşkara çıxarılan fauna və flora qalıqlarının yaşı 50-150 min ili

nib, gələcək işlər üçün münbit şərait yaradılıb. Məqsəd bu nadir təbiət abidəsinin öyrənilməsi, elmi şəkildə araşdırılması və açıq səma altında yerləşən nadir fauna və flora, neft muzeyinin yaradılmasıdır. Bunun nəticəsində ərazi-

əhatə edir. 1938-ci ildə tapılmış kərgədan sümüyü dünya paleontologiya elmində “Binəqədi kərgədanı” adı ilə məşhurdur. Binəqədidəki bu abidənin analoqu yalnız ABŞ-ın Kaliforniya ştatındakı Ranço La Brea muzeyi sayılır.

Xətai rayonunun sosial-iqtisadi inkişafına həsr edilmiş tədbir keçirilib

Beynəlxalq Münasibətlərin Araşdırılması Mərkəzi (BMAM) Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında QHT-lərə Dövlət Dəstəyi Şurasının maliyyə dəstəyi ilə “Bakı-Əfəndi qəsəbələrində sosial proqramların icrasının monitorinqi və təbliği” layihəsi çərçivəsində Xətai rayonunda regionların sosial-iqtisadi inkişafına həsr olunmuş tədbir keçirilib. Tədbirdə rayon icra hakimiyyətinin rəhbərliyi, ictimaiyyətin nümayəndələri, idarə, müəssisə rəhbərləri, vətəndaş cəmiyyətinin təmsilçiləri iştirak ediblər.

Xətai rayon icra hakimiyyəti başçısının 1-ci müavini Zəməddin Əkbərov rayonda görülən işlərlə bağlı məlumat verib. O, bildirib ki, Xətai rayonunda Dövlət Proqramının icrası vaxtında və qrafikə uyğun yerinə yetirilir: “Belə ki, bu proqrama uy-

ğun olaraq, rayonda bir sıra ciddi və əsaslı işlər planlaşdırılıb ki, cavabdeh qurumlar da bu işin öhdəsindən vaxtında gəlib. Rayonun qaz təchizatında, elektrik enerjisi ilə təminatında əsaslı işlər görülüb. Habelə, əhalinin və müvafiq idarə və müəssisələrin istilik sistemi ilə təmin edilməsində Proqram çərçivəsində bir sıra işlər həyata keçirilib”. İcra başçısının müavini daha sonra digər sahələrdə görülən işlər haqqında geniş məlumat verib.

Sonra BMAM-ın sədri və layihənin rəhbəri Rufiz Qonaqov layihənin əhəmiyyəti, layihənin icra planına uyğun aparılan monitorinqin əhəmiyyəti və bu monitorinqin Proqramın icrasındakı rolu haqqında çıxış edib. O, bildirib ki, ölkədə regionların sosial-iqtisadi inkişafı kompleks şəkildə həyata keçirilir:

Xətai rayonu da o rayonlardan biridir. Monitorinq zamanı biz bir daha şahid olduq ki, Xətai rayonu gündəndən inkişaf edir. Bu proqramın icrası rayonda həm də işsizliyin aradan qaldırılmasında əhəmiyyətli rol oynayır. Biz Xətai rayonunda görülən işlərin yüksək qiymətləndiririk. Monitorinqin nəticələri ilə bağlı hazırlanmış hesabat təşkilatımızın layihə çərçivəsində “Facebook” sosial şəbəkəsində yaratdığı İnkişaf Qrupunda yerləşdiriləcək. Hesabatın bu qrupda yerləşdirilməsində də məqsədimiz ictimaiyyətin görülən işlərlə bağlı daha geniş məlumatlandırılmasıdır. Eyni zamanda bununla həm də proqramın icrasının təbliğatı aparılır”.

Daha sonra layihə çərçivəsində layihənin məqsədlərinə uyğun olaraq, görülən işlərin monitorinqi ilə

bağlı Monitorinq Qrupunun rəhbəri, İnsan Hüquqları və Maarifçilik İctimai Birliyinin sədri Rəfail Bəcanov çıxış edib: “Monitorinq zamanı müşahidə edilən əsas bu oldu ki, Xətai rayonunda əhəmiyyətli işlər görülüb. Dövlət Proqramının icrasına cavabdeh olan qurumlar işlərinin öhdəsindən gəlib. Bu da onu göstərir ki, proqram qrafikə və təsdiqlənmiş Tədbirlər Planına uyğun yerinə yetirilir”. Tədbirdə iştirak edən Monitorinq Qrupunun üzvü, “Yeni Həyat” Humanitar və Sosial Dayaq İctimai Birliyinin sədri Nailə İsmayılova da çıxış edib. O, bildirib ki, biz monitorinq zamanı rayon ictimaiyyətinin də bununla bağlı fikirlərini dinləmişik. Rayon əhalisi də görülən işlərdən razıdır və bu proqramın icrasını alqışlayırlar.

Gör-götür dünyası: finlərin düşüncəsinə və həyat tərzinə bir baxış

Gülzar İSMAYIL

Üzvi olduğumuz insan cəmiyyəti qanunlarda təsbit olunmuş qaydalarla və yazılmamış qanun dəyərindəki adət-ənənələrlə idarə olunur. Hər bir cəmiyyətin qanunları da onun mövcud olduğu ölkədə yaşayan xalq və ya millətin tarixi təkamül prosesində formalaşır və təkmilləşir. Şərq və İslam mədəniyyətlərinin daşıyıcısı olan bir ölkə olaraq Azərbaycanı, qərb və xristian ölkəsi olan Finlandiya ilə müqayisə etmək, demək olar ki, mümkün deyil. Yazımızda belə bir müqayisəyə girişmək fikrindən uzağım. Amma yeri gəlmişkən, Finlandiyada qəbul olunmuş biznes-ticarət etiketi qaydalarından bəhs etmək istərdik. Biznesə tam olmasa da, qismən yaxın olan birisi kimi marağımı çəkdiyi üçün bu mövzuya toxunmaq qərarına gəldim. Əvvəla onu qeyd edim ki, Finlandiyada bizneslə, başqa sözlə ticarətlə məşğul olan həmyerlilərimiz az deyil. Burada yaşayan türk və kürdlərin əksəriyyəti kimi bizimkilərin bəziləri də restoran ticarəti ilə məşğul olurlar.

Avropada döner-kabab erasını başlanan türklər hazırda demək olar ki, iaşə sektoruna hakimdirlər. Bir neçə il öncə İspaniyada səfərdə olduğum zaman yolum kiçik bir qəsəbəyə düşmüşdü. Qəsəbədə yeganə əsas küçənin ən görkəmli yerində "İstanbul" adlı türk restoranını görəndə ürəyim sevinclə döyünməyə başlamışdı. Belə uzaq bir qəsəbədə türkün izinə rastlayacağım heç ağılıma da gəlməzdi. Sevinclə içəri daxil olub "Salaməleyküm" dediyim vaxt içeridəki restoran sahibinin də üzünə təbəssüm yayılmış və salamımı alaraq qonaqpərvərliklə süfrəyə dəvət etmişdi. Ona böyük şəhərlərdən uzaq olan bu kiçik qəsəbədə bir türk restoranına rast gələcəyimi gözləmədiyimi deyincə: "Abla, biz türklər artıq bütün Avropanı yedirməklə məşğuluq. Əlhəmdülillah, hər yerdə varıq. Bu qəsəbədə isə cəmi iki türk ailəsi yaşayır" - demişdi. Onun sözləri çox xoşuma gəlmişdi. Türklər təkcə Avropanın deyil, dünyanın hər yerin-

də döner-kababını brendə çeviriblər.

Maraqlısı budur ki, Avropanın digər xalqlarına döner kababını sevdirmə qəbul etdirən türklər Finlandiyada buna tam nail ola bilməyiblər. İllər öncə Finlandiyada toyuq ətindən döner-kababı görməyincə təəccüblənmişdim. Sonralar öyrəndim ki, türklər Finlandiyayı kəşf etdikləri ilk illərdə çox cəhd etsələr də, finlərə toyuq dönerini sevdirmə bilməmişlər. Əslində burdakı türk restoranlarının finlərə satdığı əsas yemək pitsadır. Finləri tanımayan birinə bu qəribə görünə bilər. Amma onları yaxından tanıyınca məsələ aydınlaşır. Finlər öz ənənələrinə çox bağlı xalqdır. Konservativ və sözün əsl mənasında milliyyətçidirlər. Finlərin ən çox işlətdikləri "kotimainen" sözü milli, yerli deməkdir. Sırası fin qiyməti qat-qat ucuz olsa belə, xaricdə istehsal olunmuş məhsuldan çox öz yerli məhsulunu almağa üstünlük verir. Bununla o, ekoloji cəhətdən daha təmiz məhsul almağı hədəfləyir, həm də ödədiyi pulla milli iqtisadiyyata öz yatırımını etmiş olur. Hər şeyə şübhə ilə yanaşan finin nəyisə qəbul etməsi üçün uzun zaman lazımdır. Bəzən zaman belə finlərə xaricdən gələn hər hansı yeniliyi qəbul etdirməkdə aciz qalır. Türk yeməkləri satmaq üçün açılan, lakin nəticə etibarilə pilsa üzrə ixtisaslaşan türk restoranları buna bir misaldır. Finlərin xaricilərə şübhə ilə və güvensiz yanaşması özünü bir çox sahələrdə, xüsusən xaricilərin işlə təmin olunmasında büruzə verir. Bir xaricinin burada normal bir işə qəbul edilməsi üçün eyni yerə ərizə ilə müraciət edən bütün finlərdən üstün təhsilə malik olması gərəkdir. Həm də Finlandiyada alınmış təhsilə daha çox üstünlük verilir. Ona görə də xaricilər əsasən özəl sektora üz tutaraq, bizneslə məşğul olmağa cəhd edirlər. Amma öncə qeyd edildiyi kimi burada da uğurun əldə edilməsi asan məsələ deyil.

Finlandiyada biznes sektorunda qəbul edilmiş etiket qaydaları mövcuddur. Bəlkə bunların bəziləri Azərbaycanda da tətbiq edilir. Amma müqayisə üçün onlarla tanış olmaqda yarar var zənnimizcə. Bir iş adamının bu ölkədə uğur qazanması üçün bilməsi gərəkdir qızıl qaydalar var ki, onların da birincisi dəqiqlikdir. İş görüşməsi barədə razılıq əldə edilmişdirsə dəqiq vaxtında görüşə gəlməlidir, əks halda həmin şəxs işini uğurla görməyi bacaran diqqətli və punktual biri sayılmayacaq. Finlandiyada gözəl sözlərə deyil, faktlara inanılır. Verilmiş vədlər, şifahi olsa belə, yerinə yetirilməlidir. Bu baxımdan xaricilərə daha yüksək tələblər irəli sürülür. Digər maraqlı fakt isə odur ki, iş adamı öz zənginliyini qabarıq şəkildə göstərməyə çalışırsa bu, şübhə doğurur. Əslində bunun məntiqi izahı var. Müştərinin yanına

bahalı "Mercedes"də, on min avroluq geyimdə, qızıl əşyalarla bəzənmiş halda gələn sahibkarın xidmətlərindən çox hallarda müştəri imtina edir. Düşünür ki, belə bir sahibkarın xidmətləri onlara çox baha başa gələcək. Çünki o xidmətə güman ki, sahibkarın dəbdəbəli ofisinin kirayəsi, bir neçə maşının qiyməti və "məneken"katibənin də maaşı daxildir. Ruslarda bir ata sözü var: insanı geyiminə görə qəbul edib, ağılına görə yola salırlar. Finlandiyada isə əksinədir. İnsanı ilk andan ağılına görə qəbul edirlər. Səliqəli, şəraitə uyğun geyinmək zəruridir, lakin başdan-ayağa dünyada tanınmış bahalı geyim markalarından geyinmək vacib deyil. Hətta inanmaq çətin olsa da Finlandiyanın keçmiş ekologiya naziri işə velosipedlə gedib gəlirdi. Bu davranışı ilə də ətraf mühitin qayğısına necə həssaslıqla qaldığını sübut edirdi (Bizim sahibkarlar isə, nəinki sahibkarlar, imkanı olan hər kəs evlərindən 200 metr aralıda yerləşən ərzaq dükanına belə zirehli tankı xatırladan xarici marka maşınlarla getməyə üstünlük verirlər. Bu isə Bakı küçələrində tıxacların yaranmasına, insanların arasından çox güclü təbəqələşməyə gətirib çıxarır, lovgalıq normal davranış forması sayılır, insanlar öz ana dilinin yerinə rus dilində danışmağın daha mədəni və kübar olduğunu düşünürlər. Bu nöqsanlar siyahısını çox uzatmaq olardı. Bakının dar küçələrində bahalı böyük qabarıtlı maşınlarda gəzmək olsa-olsa sonradan görmüslük əlamətidir).

Bilindi ki, korrupsiyanın mövcud olmadığı ölkələr siyahısında Finlandiya ilk yeri tutur. Burada işini "yola vermək" üçün rüşvət təklif etmək həmin işi batırmağa bərabərdir. Ona görə rüşvəti təklif etmədən öncə həmin adam yaxşı-yaxşı düşünməlidir ki, buna dəyərmi? İşgüzar münasibətlərdə lovgalığa, təkəbbürlüluyə yol verilmir. Bu ölkədə zənginlə kasıbın davranışı arasında heç bir fərq sezmək mümkün deyil. Təbii ki, zəngin bir iş adamı geyimi, yaşadığı evi, istifadə etdiyi avtomobili, qayığı ilə fərqlənir. Lakin o, hamının getdiyi yerlərdə idmanla məşğul olur, istirahət edir və sadəliyi ilə seçilir. Çünki zənginlik göstərişi üçün deyil, o insanın qazandığı varı uzun illik təhsilin, halal zəhmətin nəticəsində əldə edildiği üçün həmin şəxs də lovgalanmaqdan əvvəlki kimi görünür. Bu ölkədəki sahibkarların 90 faizi qarşılıqlı etibar əsasında fəaliyyət göstərir. Güvən və etibar əsasında formalaşan işgüzar münasibətlər uzun illər boyunca davam edir. Finlandiya kiçik bir ölkədir, burada reputasiyanı qazanmaq çox vacibdir. Çünki bir dəfə etibarın sarsılması iflasa səbəb ola bilər. Fin istehlakçılar isə çox tələbkar və amansızdırlar. Fəaliyyətində hər hansı səhvə yol

verən iş adamı bir neçə dəfə internet forumlarında istehlakçıların müzakirə obyektinə oldusa bütün fin müştərilərini itirmişdir deməkdir. Bu yazıda qısaca da olsa Finlandiyada işgüzar dairələrdə istifadə olunan bəzi biznes etiket qaydalarından bəhs etmək istədik. Azərbaycan gənc bir ölkədir və sərbəst iqtisadiyyata hələ tam malik deyil. Heç kimə sirr deyil ki, bəzi üzəndən yerli sahibkarlarımız asan yolla qazanc əldə etmək üçün ərzaq məhsullarının tərkibini dəyişdirirlər, son istifadə müddəti keçmiş məhsulları istehlakçılara satmağa davam edirlər, sanitariya və gigiyena qaydalarına əməl etmirlər, çəkide aldadırlar və s. Oxucuda sual yarana bilər ki, bu problemlər olduğu halda işgüzar aləmdə istifadə olunan etiket qaydalarından heç danışmağa dəyərmi? Sadalanan nöqsanlar dövlətin müvafiq orqanlarının vicdanlı məmurları öz vəzifələrini layiqincə yerinə yetirdikləri təqdirdə aradan götürülə bilər. Sadəcə iqtisadiyyatın bütün sahələrinə həqiqi nəzarət edilərsə belə təəssüf doğurucu hallar heç olmayacaq. Nəzarət öz yerində, hər bir sahibkarın vicdanı onun nəzarətçisi olmalı və xalqına qarşı dələduzluq etməyə ona imkan verməməlidir...

Dünya gör-götür dünyasıdır, atalar doğru deyib. Xaricdəki yaxşı ənənələrdən bəhrələnmək qəbahət deyil. Əslinə qalsa, Qərbin Şərqdən öyrənməli olduğu o qədər çox şey var ki. Amma təəssüf ki, yaddaşımız korşalıb, unutqan olmuşuq. Kübar, sadə, mədəni davranmağı yadırgayıb bəzi həmvətənlərimiz. Bəlkə heç uzağa getməyək, elə rəhmətlik xeyriyyəçi milyonçumuz Hacı Zeynalabdin Tağıyevdən əsilzadə və kübar olmağın örnəyini götürək. Çoxlarımız bilir axı, bir zamanlar meşədən odun qırıb satmaqla dolanan Tağıyev milyonçu olunca vaxtilə odun doğradığı baltasını evində qapının üstünə asmışdı ki, nəfsi, pul hərisliyi ona güc gələndə baltanı görüb keçmişini, hardan gəldiyini və bir zaman yenə də həmin yerə qayıtmağın mümkün ola biləcəyini unutmuşdu. Biz hamımız eyniyik, hansı irqə, milli mənsubiyyətə, dinə, cinsə mənsub olmağımızdan asılı olmayaraq. Tutduğumuz mövqedən, vəzifədən asılı olmayaraq ilk öncə İNSAN olduğumuzu unutmayaq. Yaradan üçün varımız, evlərimiz, maşınlarımız, başqa lovgalıq obyektlərimiz deyil, insan olmağımız, insan kimi yaşamaq və həm də yaşatmaq qabiliyyətinə malik olmağımız önəmlidir. Dünyaya gəlmək seçimi hər ruha nəşib olmur ki?! Dünyaya gəlməyin özü də bir tale qismətidir. Hər insan yaşamı boyu mənsub olduğu milləti ən azından bir buğda boyu irəli götürməyi bacarmalıdır. Belə olmasa, millət yerində saya-saya qalacaqdır.

Azərbaycanda kosmik sənaye: tarixi və inkişaf perspektivləri

Kainatı öyrənmək marağı insanları ta qədimlərdən axtarıqlara sövq etdi. Səmanın dərin qatlarını, ulduzları, Ayı, Günəşi öyrənmək istəyən insanlar onlara doğru yüksəlməyin yollarını aradılar. İnsanların xəyalları elmi-texniki tərəqqi sayəsində gerçəkləşdi. Mütəxəssislərin başlanğıcını söyləməkdə çətinlik çəkdiyi kosmonavtika tarixinə sonralar görkəmli alimlər müxtəlif vaxtlarda yeni səhifələr yazdılar.

KOSMOS ƏSRİ

Lakin bəşəriyyət tarixinə 20-ci yüzillik kosmos əsri kimi yazıldı. 1957-ci ilin 4 oktyabrında sovet alimlərinin hazırladığı süni peykin kosmosa çıxarılması kosmik eranın başlanğıcı oldu. 1961-ci ilin 12 apreli isə Ümumdünya aviasiya və kosmonavtika günü kimi tarixə yazıldı. Məhz həmin gün kosmosa ilk insan - sovet vətəndaşı Yuri Qaqarin yol açdı.

AZƏRBAYCANIN KOSMONAVTİKA TARİXİ

Azərbaycanda kosmonavtika tarixi 1932-ci ildən başlayır. Həmin il Moskvada fəaliyyət göstərən "Reaktiv hərəkəti öyrənmə qrupu"nun Bakı filialı yaradıldı. 1970-ci illərdə Sovetlər Birliyi məkanında kosmonavtika sahəsində mühüm nailiyyətlər əldə olundu. 1973-cü ilin oktyabrında Azərbaycanın o zamankı rəhbəri Heydər Əliyevin təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə Bakıda kosmonavtika sahəsində əldə edilmiş nəticələrin ümumiləşdirilməsi, elmi-texniki əməkdaşlığın beynəlxalq miqyasda genişləndirilməsi, perspektiv tədqiqat istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi məsələlərinin müzakirəsinə həsr edilmiş Beynəlxalq Astronavtika Federasiyasının XXIV Konqresi keçirildi.

1974-cü ildə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Bürosunun müvafiq qərarı ilə Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının tabeliyində "Kaspi" Elmi Mərkəzi (indiki Milli Aerokosmik Agentliyi (MAKA) - Z.F.) yaradıldı.

Azərbaycan müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra kosmik sferada yaranan problemlərin aradan qaldırılması üçün planlar həyata keçirildi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq fərmanı ilə MAKA 2006-cı ildə Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin (MSN) tabeliyinə verildi. Bundan sonra bu sahəyə diqqət daha da artırıldı. 2007-ci ildə təşkilatda operativ kosmik məlumatlar əsasında bir sıra iqtisadi, elmi və dövlət əhəmiyyətli məsələləri həll etməyə imkan verən Kosmik Məlumatların Qəbulədiçi Kompleksi fəaliyyətə başladı. Kompleks vasitəsi ilə peyk məlumatları qəbul edilir. Eyni zamanda kosmik məlumatların ötürülməsi, eksperimentlər aparılması üçün peykaltı poliqlonlar, filiallar, xüsusi istehsal sahələri, zavod, xüsusi texnoloji konstruktor büroları, institut fəaliyyət göstərir.

Hələ SSRİ dövründə Azərbaycan ölkəyə kosmik sahədə öz töhfələrini verirdi. 1975-ci ildən 2008-ci ilədək

Azərbaycanda həyata keçirilən işlər sayəsində burada kosmik sənayenin inkişafı üçün ilkin baza formalaşdırılmışdı.

AZƏRBAYCANDA KOSMİK SƏNAYE

2008-ci ilin 4 noyabrında Prezident İlham Əliyev tərəfindən "Azərbaycan Respublikasında kosmik sənayenin yaradılması və telekommunikasiya peyklərinin orbitə çıxarılması haqqında" Sərəncam imzalandı. Bu Sərəncam Azərbaycan kosmik sənayenin inkişafına təkan verdi. Prezidentin növbəti - 2009-cu il 17 avqust tarixli Sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasında kosmik sənayenin yaradılması və inkişafı üzrə Dövlət Proqramı" təsdiq edildi. Həmin proqramda tədbirlər müəyyənləşdirildi. Qarşıya məqsəd qoyuldu ki, kosmik sahə Azərbaycan inkişaf etdirilməli, prioritet sahələrdən birinə çevrilməlidir.

Proqrama əsasən, Azərbaycan Respublikasında kosmik sənayenin yaradılması, kosmik informasiyanın qəbulu və emalı Azərbaycan Respublikası Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin Milli Aerokosmik Agentliyinə tapşırıldı. Agentlik "Dövlət Proqramı"nın əsas tutaraq öz fəaliyyət proqramını hazırladı.

KOSMİK SƏNAYE NƏDİR?

Milli Aerokosmik Agentliyinin baş direktorunun birinci müavini, texnika elmləri doktoru, professor Tofiq Süleymanov "Kosmik sənaye nədir?" sualımıza belə cavab verdi: "Kosmik sənaye dedikdə kosmik daşıyıcıların yaradılması və istismarı ilə yanaşı, eyni zamanda kosmik maşınqayırmanın inkişafı, kosmik komplekslərin layihə simasının təkmilləşdirilməsi, kosmik tədqiqatların nəticələrinin analizi, təsərrüfat əməliyyatı məsələlərinin həlli, aparaturların qurulma prinsiplərinin işlənməsi, informasiyanın toplanması və emalının müasir texnologiyalarının yaradılması, eləcə də yeni növ materialların hazırlanması və digər məsələlər nəzərdə tutulur".

Tofiq Süleymanov qeyd etdi ki, Azərbaycanda kosmik sənayenin yaranması və inkişafı üçün nəzərdə tutulan vəzifələr iki təşkilat - Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi ilə MSN-nin Milli Aerokosmik Agentliyi arasında bölüşdürülüb. Bu bölgülərə görə kommunikasiya peyklərinin, ümumiyyətlə, peyklərin orbitə çıxarılması, idarə olunması, izlənməsi Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinə tapşırılıb. Həmin Nazirliyin nəzdində "AzərKosmos" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti yaradılıb.

T.Süleymanov bildirdi ki, ən uzağı gələn ilin əvvəllərinə Azərbaycanın ilk kommunikasiya peyki orbitə çıxarılacaq. Orbitə çıxarılacaq peyk artıq sifariş olunub. Peykin orbitə çıxarılması üçün ilkin razılaşmalar əldə olundu. Bütün bu işlərlə "AzərKosmos" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti məşğul olur.

"Dövlət Proqramı"nın icrası məqsədi ilə Milli Aerokosmik Agentliyinin yaxın 5 il üçün Fəaliyyət Proqramında bir sıra məqsədyönlü tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulub. T.Süleymanovun sözlərinə görə, proqram müxtəlif dövlət strukturlarına təqdim edilib və hazırda müzakirələr mərhələsindədir: "Fəaliyyət Proqramı"nda MAKA-da ötən illərdə həyata keçirilən layihələr üzrə alınmış nəticələr ətraflı təhlil edilib, Dövlət Proqramından irəli gələn əsas məsələlər və vəzifələr müəyyənləşdirilib, beynəlxalq kosmik təşkilatlar üzrə qəbul olunan bir sıra qərarların şərh verilib. Beləliklə, beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq ilk növbədə kosmik sənayenin inkişafını tənzimləyən hüquqi-normativ bazanın yaradılması əsas məsələlərdən biri kimi öz əksini tapmışdır".

Kosmik sənaye infrastrukturunun əsas komponentləri də müəyyənləşdirilib, onların funksional imkanları araşdırılıb və respublika ərazisində quraşdırılması prinsipləri ətraflı şərh edilib. T.Süleymanov bildirdi ki, Proqramda Milli Aerokosmik Agentliyinin mövcud yerüstü infrastruktur imkanlarından səmərəli istifadə edilməsi, kosmik məlumatların qəbulu mərkəzlərinin yaradılması məsələlərinə də baxılıb.

Həyata keçiriləcək tədbirlər çərçivəsində struktur-təşkilat işləri də var. Bütün bunlarla yanaşı idarəetmə prinsipləri təkmilləşdirilməli, MAKA-da fəaliyyət göstərən Kosmik Məlumatların Qəbulədiçi Kompleksi modernləşdirilməli və yeni proqram modulları quraşdırılmalıdır. Milli Aerokosmik Agentliyi baş direktorunun birinci müavini bildirdi ki, kompleks vasitəsi ilə əldə edilən məlumatların bir sıra iqtisadi, strateji və müdafiə əhəmiyyətli məsələlərin həllində əvəzilməz vasitəyə çevriləcəyi praktiki cəhətdən əsaslandırılmış, yeni texnologiyaların və aparat-proqram modullarının əldə olunması nəzərdə tutulub: "Eyni zamanda, kosmik sənayenin yaradılması ilə əlaqədar istehsal fəaliyyətinin təşkili, regional şöbələrdə təcrübə sahələrinin yaradılması, yenidənqurma və rekonstruksiya tədbirlərinin həyata keçirilməsi əsas məsələlərdən biri olmalıdır".

Kosmik sənayenin yaradılması və inkişafı müasir dünyagörüşünə malik ən yeni texnologiyalara yiyələnmiş mütəxəssislərin hazırlanmasını tələb edir. T.Süleymanov dedi: "Son dövrlərdə bir sıra yüksək ixtisaslı gənc kadrların əmək fəaliyyətinə cəlb edilməsinə və xarici ölkələrdə xüsusi hazırlıq kursu keçmələrinə baxmayaraq, bu sahədə hələ də bəzi çatışmazlıqlar var".

T.Süleymanov onu da diqqətə çatdırdı ki, son dövrlərdə MAKA-nın rəhbərliyi tərəfindən ardıcıl tədbirlər həyata keçirilir: "Bir sıra nüfuzlu beynəlxalq kosmik təşkilatlarla əlaqə yaradılıb, təşkil olunan forum və konfranslarda əməkdaşlarımız məruzələrlə çıxış ediblər. Milli Aerokosmik Agentliyinin Fəaliyyət Proqramına uyğun olaraq bir sıra kadrların Avropanın və Amerikanın tanınmış tədris mərkəzlə-

rində təşkil edilmiş xüsusi kurslarda iştirak etməsi və ya xarici mütəxəssislər cəlb etməklə nadir ixtisaslar üzrə yerli seminarların təşkil edilməsi qarşımızda duran əsas vəzifələrdən biridir. Hazırda belə kadrların hazırlanması ilə əlaqədar prosedur mərhələlər həyata keçirilir".

KOSMİK SƏNAYEMİZ YAXIN GƏLƏCƏKDƏ...

Azərbaycanın milli məsafədən zondlama peykinin yaradılması və istismara verilməsi prioritet tədbir kimi yaxın gələcəkdə qarşıda duran əsas məsələlərdən biridir. T.Süleymanov deyir ki, bu məqsədlə də kosmik sistemin yerüstü seqmentinin əsas funksiyaları və fəaliyyət prinsipləri bir daha müəyyənləşdirilməli, Milli Aerokosmik Agentliyinin mövcud infrastrukturunun, eləcə də regional bölmələrin imkanlarından maksimum istifadə edilməlidir.

Milli Aerokosmik Agentliyinin baş direktorunun birinci müavini onu da qeyd etdi ki, növbəti mərhələdə Yerin məsafədən zondlanmasında istifadə edilən kiçik ölçülü və mini peyklərin texniki parametrləri araşdırılmalı, onların imkanlarından respublika iqtisadiyyatının inkişafında istifadə edilməsinin mümkünlüyü bir daha təhlil edilməli, praktiki məsələlərin həllində gərəkli olması əsaslandırılmalıdır.

T.Süleymanov yaxın onilliyin Azərbaycan kosmonavtika tarixində əlamətdar hadisələrlə yadda qalacağına, mənəvi həyatımızın daha da zənginləşməsinə, müasir texnologiyalara əsaslanmış iqtisadi bazanın yaradılması, milli peyklərimizin orbitə çıxarılması istiqamətində uğurlu nailiyyətlər qazanılacağına ümidvar olduğunu bildirdi.

Kosmik tədqiqatların uğurları beynəlxalq inteqrasiya prosesi ilə birbaşa əlaqədardır, bu sahədə beynəlxalq təcrübələrə əsaslanmaq labüddür. Azərbaycan da dünyanın inkişaf etmiş ölkələri ilə bu sahədə uğurlu əməkdaşlıq edir. Milli Aerokosmik Agentliyi hazırda Beynəlxalq Astoronavtika Federasiyasının, İslam Dövlətlərinin Kosmik Təşkilatının üzvüdür.

Respublikamız artıq kosmik tədqiqatlar sahəsində də öz müstəqil siyasətini həyata keçirir. Milli Aerokosmik Agentliyinin baş direktorunun birinci müavini dedi: "Fəaliyyətimizdə elə bir ciddi problemlərlə qarşılaşmırıq. Amma bu, sadəcə sahə deyil. Böyük maliyyə imkanları və yüksək ixtisaslı kadrlar tələb olunur. Ərazisi çox da böyük olmayan ölkə üçün kosmik sənaye yaratmaq, kosmik peyk buraxmaq müətləq addımdır. Yaxın gələcəkdə öz peykimizi kosmosa göndərəcəyik. Bu da respublikanın informasiya təminatında, ətraf mühitin öyrənilməsində, ekoloji monitorinq məsələlərinin həllində yeni uğurlara yol açacaq. Digər peyklərdən asılılığımızı aradan qaldıracağıq. Öz vətənimizə, öz torpağımıza ixtiyari anda tam nəzarət edə biləcəyik.

Zöhrə FƏRƏCOVA

Qeyri-leqal məşğulluğun qarşısının alınması ilə bağlı konfrans keçirilib

FİZULİ ƏLƏKBƏROV: “ÖZƏL SEKTORDA QEYRİ-RƏSMİ İŞ CƏLB OLUNMA HALLARI DAHA ÇOXDUR”

Dünən Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyində “Qeyri-leqal məşğulluğun qarşısının alınması və işçilərin əmək hüquqlarının müdafiəsinin gücləndirilməsi” mövzusunda konfrans keçirilib. Tədbirdə Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının, Azərbaycan Sahibkarlar Təşkilatları (İşəgötürənlər) Milli Konfederasiyasının, Vergilər Nazirliyinin və Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun nümayəndələri iştirak edib.

Əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri Fizuli Ələkbərov bildirib ki, müasir dövlət və hüquqi cəmiyyət quruculuğunun geniş vüsət aldığı ölkəmizdə insan hüquqlarının və sosial ədalətin tam şəkildə təmin olunmasına yönələn dövlət siyasətinin mühüm elementi məhz işçi hüquqlarının etibarlı müdafiəsidir: “Bu mənada işəgötürənlərlə işçilər arasındakı əmək münasibətlərinin qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq əmək müqaviləsi əsasında qurulması, rəsmi əmək haqlarının əmək bazarındakı real əmək haqqı səviyyəsinə uyğunlaşdırılması günümüz üçün xüsusi aktualıq kəsb edir. Cari ilin əvvəlinə olan statistik məlumat əsasında, respublikamızda 4 milyon 375 mindən çox məşğul əhalinin yalnız 1 milyon 381 min nəfərdən bir qədər çoxu, təxminən 31 faizi müzdlə, yeni əmək müqaviləsi əsasında işləyir. Təsədüfi deyil ki, 2012-ci ilin birinci yarım ilinin yekunlarına dair keçirilən iclasda Prezident İlham Əliyev əmək bazarına daha da güclü nəzarət olunmasının vacibliyini qeyd edərək, gizli məşğulluq hallarının kifayət qədər çox olduğunu bildirib”.

F.Ələkbərov bildirib ki, artıq ölkə rəhbəri tərəfindən müvafiq göstərişlər verilmişdir ki, bu da qeyd olunan sahədə də şəffaflığın tam şəkildə təmin edilməsinə, beləliklə, dövlət büdcəsinə, o cümlədən pensiya fonduna daha da böyük vəsaitin daxil olmasına xidmət edir. Bu istiqamətdə bütün müəssisələr, xüsusən sahibkarlar tərəfindən məqsədyönlü söylərin göstəriləcəyinə əminliyini ifadə edən nazir söyləyib ki, bu gün özəl sektora diqqət yüksək səviyyədədir: “Hər il sahibkarlara həm siyasi, həm də iqtisadi dəstək verilir, Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun xətti ilə yüz milyonlarla ölçülən kreditlər verilir. Ölkə rəhbəri tərəfindən Azərbaycanın dövlət və özəl şirkətləri arasında heç bir fərq qoyulmur. Lakin bunun müqabilində özəl sektorda qeyri-rəsmi əmək münasibətlərinə cəlb olunma halları daha çox baş verir ki, bu da dövlətin davamlı dəstəyi qarşılığında ölkə qanunvericiliyinə qeyri-adekvat yanaşma deməkdir. Bu bir faktdır ki, ölkəmizdə müzdlə işləyənlər 1 milyon 381 min 100 nəfər olmaqla, məşğul əhalinin 31,1 faizini təşkil edir. Dövlət sektorunda işləyən 1 milyon 143 min 200 nəfərin əmək müqaviləsi ilə işləyənlər olduqlarını nəzərə alsaq, özəl sektorda müzdlə işləyənlər 237 900 nəfər təşkil edər. Bu da özəl sektordakı 3 milyon 232 min məşğul əhalinin 7,4 faizi, ölkə üzrə müzdlə işləyənlərin isə 17,2 faizi

deməkdir. Təkcə son üç ildə əksəriyyəti özəl sektorda olmaqla 240 mindən çox, o cümlədən 180 minə yaxın daimi iş yeri yaradılmasına baxmayaraq, müzdlə çalışanların sayı artmayıb, əksinə, 29,2 min nəfər azalıb. Əlbəttə, büdcə təşkilatlarında çalışanların yaş həddinin müəyyən olunması ilə bağlı ötən il qanunvericilikdə edilən müvafiq dəyişikliklə əlaqədar həmin müəssisələrdə bir qism işçilər pensiyaya buraxılıb. Lakin bununla müzdlə çalışanların sayında cəmi 11 500 nəfər azalma olub. Bununla yanaşı, bir sıra müəssisələrdə əmək müqaviləsinin mülki müqavilə ilə əvəz olunması, əmək haqqı məbləğinin faktiki ödənilən məbləğdən xeyli aşağı həddə rəsmiləşdirilməsinə yol verilir. Həmçinin gündəlik 8 saatlıq standartda uyğun daimi iş yerinin müvəqqəti xarakterli iş yeri kimi təqdim edilməsi halları mövcuddur”.

F.Ələkbərov bildirib ki, Avropa Birligi ölkələrində təxminən 10-15 faiz civarında olan qeyri-leqal məşğulluq bizim ölkədə daha yüksək səviyyədədir və bu da ciddi narahatlıq doğurur: “Beynəlxalq təcrübədə belə halların aradan qaldırılması üçün hökumətlər tərəfindən yüksək məbləğdə cərimə, dövlət büdcəsindən maliyyələşən tenderlərdə iştirak qadağa, sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmağa 3-5 il müddətində qadağa, sahibkarın həbs edilməsi və s. kimi sərt tədbirlər həyata keçirilir. Bizim ölkədə də bu problemin həlli bir sıra Dövlət Proqramlarında, Məşğulluq Strategiyasında başlıca hədəflərdən biri kimi müəyyən edilib. Bununla bağlı işəgötürənlərdə sosial məsuliyyətin gücləndirilməsi məqsədilə hüquqi normaların müəyyən edilməsi üçün sosial tərəfdaşlar və aidiyyəti dövlət orqanları tərəfindən təkliflər hazırlanır. Bu təkliflərdən biri - inşa ediləcək hər bir obyektin smeta sənədlərində müəyyən olunmuş əmək tutumu və inşa müddəti nəzərə alınmaqla tikintidə işləyəcək işçilərin say normasının müəyyən edilməsini nəzərdə tutur. Bununla əlaqədar, tikinti sektorunda fəaliyyət göstərən, xüsusən dövlət investisiya proqramlarında nəzərdə tutulan layihələri icra edən şirkətlər müəyyən olunaraq, gördükləri işlərin

həcmi müqabilində onların işçilərin say normasına əməl etmələrinə nəzarət gücləndiriləcək. Eyni zamanda, mövcud iş yerinə yerli işçi qüvvəsinin üstün hüququ nəzərə alınmadan, xarici əməkçi miqrantların, həm də qeyri-leqal yolla işə cəlb olunması ilə bağlı ciddi tədbirlər həyata keçirilməlidir. Hesab edirəm ki, hər bir işəgötürən hansısa inzibati sanksiyanı gözləmədən işçilərin əmək və sosial hüquqlarına hörmətlə yanaşmalı, milli qanunvericiliyə əməl etməlidir. Bu sirr deyil ki, işçi ilə qeyri-leqal əmək münasibətləri işəgötürənə vergi və məcburi sığorta ödəmələrindən yayınmağa imkan verir. Lakin belə hal bir tərəfdən işçinin gələcək pensiya təminatını, bu və ya digər hallarda onun sosial müdafiəsini sual altında qoyur, digər tərəfdən dövlət büdcəsi daxilolmalarına ciddi ziyan vurur”.

Konfransda qeyri-leqal məşğul işçilərin hüquqlarının qorunmasında həmkarlar təşkilatlarının rolu, qeyri-leqal məşğulluğun aradan qaldırılması və işçilərin əmək hüquqlarının müdafiəsinin gücləndirilməsi sahəsində sahibkarların vəzifələri, əmək bazarında qeyri-leqal məşğulluğun mövcud vəziyyəti müzakirə olunub. Həmçinin əmək münasibətlərinə vergi nəzarəti sahəsində nəzərdə tutulan tədbirlər, işçilərin və gəlirlərin leqallaşdırılması, qeyri-formal məşğulluğun qarşısının alınması ilə bağlı birgə tədbirlər haqqında fikir mübadiləsi aparılıb.

Konfransın sonunda müzakirələrin yekunu olaraq qəbul edilən qərara əsasən qeyri-leqal məşğulluğun qarşısının alınması məqsədi ilə işçi qrupunun yaradılması, həmçinin işçi qrupu tərəfindən Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi, Vergilər Nazirliyi, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu və Dövlət Statistika Komitəsi arasında işəgötürənlər və işçi qüvvəsinin hərəkətinə dair operativ məlumat mübadiləsinin həyata keçirilməsi öz əksini tapıb. Eləcə də bu qərara görə Əmək Məcəlləsi, Vergilər Məcəlləsi, Mülki Məcəllə, İnzibati Xətalər Məcəlləsi və digər normativ-hüquqi aktların təkmilləşdirilməsinə dair təkliflərin hazırlanması və digər məsələlər nəzərdə tutulur.

“Royalbank”ın lisenziyası ləğv edildi

Azərbaycan Mərkəzi Bankının (AMB) İdarə Heyətinin 12 iyul 2012-ci il tarixli, 17 sayılı qərarı ilə “Royalbank” ASC-nin lisenziyası ləğv edilib. AMB-dən verilən məlumata görə, məcmu kapitalın minimal məbləği və adekvatlığı tələblərinə əməl etmədiyinə, kreditorları qarşısında öhdəliklərini icra edə bilmədiyinə, idarəetməni və cari fəaliyyəti etibarlı və prudenial qaydada həyata keçirmədiyinə, eləcə də Mərkəzi Bankın verdiyi yazılı göstərişlərini yerinə yetirmədiyinə görə “Banklar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 16.1-ci, 16.1.6-cı, 16.1.7-ci, 16.1.8-ci, 16.1.9-cu, 16.1.16-cı və 16.1.18-ci maddələri rəhbər tutularaq, “Royalbank” ASC-nin bank lisenziyası ləğv edilib.

Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin adı çəkilən qərarı ilə dünən “Royalbank” ASC-yə müvəqqəti inzibatçı təyin edilib. Müvəqqəti inzibatçı bankın baş ofisinin yerləşdiyi ünvanda fəaliyyət göstərən (AZ1073, Bakı şəhəri, Hüseyn Cavid prospekti 5).

“Royalbank” ASC barəsində iflas prosedurlarının başlanması üçün Mərkəzi Bank məhkəmə orqanlarına bankın müflis elan edilməsi və kreditorları qarşısında öz öhdəliklərini yerinə yetirə bilməməsi barədə ərizə ilə müraciət edəcək. “Banklar haqqında” Qanunun 62.3-cü maddəsinə əsasən iflas prosedurlarının başlanmasına dair ərizə Mərkəzi Bank tərəfindən verildikdən sonra bank barəsində dərhal moratorium qüvvəyə minmiş hesab olunacaq.

“Royalbank” ASC Əmanətlərin Sığortalanması Fondunun üzvüdür. Qanunvericiliyə əsasən “Royalbank” ASC-nin qorunan əmanətləri üzrə əmanətçilərə kompensasiyaların ödənilməsi prosedurlarına başlanılması üçün artıq Əmanətlərin Sığortalanması Fondunda lazımi tədbirlər görülür. Əmanətlər üzrə kompensasiyaların ödənilməsi barədə əlavə məlumat verilecək.

Mingəçevir Regional Elektrik Şəbəkəsində qısa hazırlıq işləri aparılır

İstehlakçıların dayanıqlı və keyfiyyətli elektrik enerjisi ilə təmin edilməsi məqsədilə yarımstansiyalarda, ötürücü qurğularda əsaslı və cari təmir işlərinin yerinə yetirilməsi, itkilərin azaldılması energetiklərin ən mühüm vəzifələrindəndir. "AzərEnerji"dən verilən məlumata görə, "Mingəçevir Regional Elektrik Şəbəkəsi"ndə (REŞ) də payız-qış mövsümünə hazırlıq məqsədilə müvafiq tədbirlər həyata keçirilir. O cümlədən, tədbirlər planında nəzərdə tutulmuş işlər əsasən yerinə yetirilib və yanğın təhlükəsizliyi ilə bağlı bir sıra qabaqçılıq tədbirlər həyata keçirilib. Şəbəkədən Mingəçevir şəhəri, Bərdə, Yevlax, Ağdaş, Tərtər, Ağdam, Ağsu, Ucar, Göyçay, Naftalan və Goranboyun inzibati ərazilərində yerləşən elektrik verilişi xətlərində (EVX) və yarımstansiyalarda cari ilin son üç ayı ərzində bir sıra işlər görüldü və əsaslı təmir işləri aparılıb. Bu dövr ərzində müəssisənin balans mənsubiyyətinə aid olan 2 ədəd 220 kV-lik, 16 ədəd 110 kV-lik, 27 ədəd 35 kV-lik transformator, müxtəlif gərginlikli 200-dən artıq yağ və eleqaz açarları təmir olunub, yağlar dəyişdirilərək sınaq yoxlama işləri aparılıb və istismara verilib. "Tədbirlər planı" əsasında Goranboy rayonunun elektrik enerjisi təchizatının keyfiyyətinin daha da yüksəldilməsi məqsədilə "Kürəkçay" yarımstansiyasında 20

MVA-lıq transformator 40 MVA ilə əvəzlənib.

Eləcə də Tərtər rayonunda 35 kV-lik "İsmayılbəyli" yarımstansiyasında 2,5 MVA-lıq transformator 4 MVA-ıqla, 6,3 MVA-ıqlıq transformator isə 10 MVA-ıqla əvəzlənib. Eyni zamanda həmin bu rayonda yerləşən eyni gərginlikli "Dəmirlər" yarımstansiyasında isə 4 MVA-ıqlıq transformator 6,3 MVA-ıqla əvəzlənib. Görülmüş və davam etdirilən bu işlər rayonun elektrik enerjisi təchizatına müsbət təsir göstərib. Bundan başqa 110 kV-lik "Şəhər" və "Ucar" yarımstansiyalarında da avadanlıqlar təmir edilib.

Balans mənsubiyyətinə aid 35 kV-lik "Karxana", "Xanabad", "Şirvanlı" və digər EVX-lərdə müxtəlif

təyinatlı təmir işləri həyata keçirilib və dayanıqlıq daha da möhkəmləndirilib.

Bu dövrdə analoji təmir işləri müəssisənin balans mənsubiyyətinə aid olan 110 kV-lik I və II Ucar, I və II Yevlax və eyni zamanda 220 kV-lik Ağsu, I Mingəçevir, Qəbələ hava xətlərində də həyata keçirilib. Təmir işləri sistemtəşkilədiçi şəbəkəyə aid olan 330 kV-lik I Abşeron hava xəttinin (HX) müəssisənin xidməti ərazisində olan hissəsindən də yan keçməyib. Belə ki, həmin bu dövrdə xəttin dayanıqlığının daha da artırılması məqsədilə burada 20-yə yaxın izolyator dəyişdirilib, naqillər təmir olunub və digər işlər aparılıb. Paralel olaraq analoji işlər eyni gərginlikli, III və VI Mingəçevir HX-lərində də həyata keçirilib. Bütün bunlarla yanaşı, müəssisənin xidməti ərazisində 500 kV-lik II Abşeron HX-də həyata keçirilən müxtəlif təyinatlı təmir işləri çərçivəsində ilgəklər (şleyflər) də təmir olunub.

Sonda onu da qeyd edək ki, hazırkı iqlim şəraitini nəzərə alaraq yanğın təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədilə 220 və 110 kV-lik yarımstansiyaların ərazisi quru otlardan təmizlənilib və yağ tutumlu avadanlıqların alt hissəsindəki yağ çınqıllar təmizlənərək əvəzlənib.

Tacikistan prezidenti "Green Tech" müasir istixana kompleksi ilə tanış olub

Ölkəmizdə rəsmi səfərdə olan Tacikistan Respublikasının prezidenti Emoməli Rəhmon Xəzər rayonunun Binə qəsəbəsində yerləşən "Azersun Holding"ə məxsus "Green Tech" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətin (MMC) müasir istixana kompleksi ilə yaxından tanış olub.

Tacikistan prezidenti əvvəlcə, Ulu Öndər Heydər Əliyevin və Prezident İlham Əliyevin holdinqin müəssisələrinin açılışında iştiraklarını əks etdirən fotoşəxəyə baxıb. "Azersun Holding" in idarə heyətinin sədri Abdolbari Goozal komplekslə yaxından tanış olan Tacikistan prezidentinə məlumat verərək bildirib ki, Prezident İlham Əliyevin ölkəmizdə kənd təsərrüfatına göstərdiyi diqqət və qayğı, həmçinin, sahibkarlar üçün əlverişli şəraitin yaradılması nəticəsində bir sıra layihələr həyata keçirilir. Binə qəsəbəsində yerləşən və 80 hektar ərazini əhatə edən "Green Tech" MMC-nin müasir istixana kompleksi də bu layihələrdən biridir.

Müəssisənin rəhbəri Tahir Goozal bildirib ki, MMC-nin əsas məqsədi ölkədə müasir istixana

kompleksi yaratmaq, əhalini keyfiyyətli tərəvəz məhsulları ilə təmin etməkdir. Müəssisədə inşaat və yeni investisiya layihələrinin reallaşdırılması davam edir və ümumilikdə obyektə 16 milyon manat sərmayə qoyuluşu nəzərdə tutulub.

İstixana kompleksinin inşasında ölkəmizdə ən son dünya təcrübəsinə əsaslanan inşaat materiallarından, avadanlıqdan, cihaz və qurğulardan istifadə edilib, müasir texnologiya tətbiq olunub. Həmçinin, T. Goozal hazırda müəssisədə 151 nəfər işlədiyini, kompleks tam istifadəyə

verildikdən sonra isə 300 nəfərin işlə təmin olunacağını qeyd edib. Onun sözlərinə görə, indi müəssisənin illik istehsal gücü 6 min tondur. "Gələcəkdə isə bu rəqəmin 10 min tona çatdırılacağı planlaşdırılır".

İstehsal prosesi ilə yaxından tanış olan Tacikistan prezidenti yetişdirilən məhsulların dadına baxaraq razılığını bildirib. Daha sonra isə Emoməli Rəhmon "Azersun Holding" i Tacikistanda fəaliyyət göstərməyə dəvət edərək, Holdingə torpaq sahəsi ayrılacağını, tələb olunan bütün güzəştləri yaradacağını bildirib.

Dövlət Miqrasiya Xidmətində Türkiyə nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilib

Dövlət Miqrasiya Xidmətinin rəisi, III dərəcəli dövlət miqrasiya xidməti müşaviri Firdin Nəbiyev ölkəmizdə səfərdə olan Türkiyənin əmək və sosial müdafiə naziri Faruk Çelik və onun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşüb. Xidmətdən verilən məlumata görə, F. Nəbiyev qonaqları səmimi salamlayaraq qardaş ölkələr arasında əlaqələrin bütün istiqamətlərdə yüksək səviyyədə olduğunu, eyni zamanda miqrasiya sahəsində əmək-

daşlığın da uğurla davam və inkişaf etdirildiyini söyləyib. Xidmət rəisi son illər respublikamızda miqrasiya sahəsində həyata keçirilən islahatlar barədə məlumat verib, əldə edilən müsbət nəticələrdən danışdı. O, həmçinin bu səfərin əmək miqrasiyası sahəsində əməkdaşlıq imkanlarının müəyyənləşdirilməsi baxımından önəmli olacağına əminliyini vurğulayıb.

Azərbaycanın sürətli iqtisadi inkişafına və hər bir uğuruna

sevindiklərini dilə gətirən nazir Faruk Çelik iki ölkə arasında əlaqələrin dostluq və qardaşlıq münasibətlərinə söykəndiyini, mövcud əməkdaşlığın bundan sonra da inkişaf etdirilməsi üçün ölkəsi tərəfindən bütün səylərin göstəriləcəyini diqqətə çatdırıb.

Görüşdə iki ölkə arasında əmək miqrasiyası sahəsində əməkdaşlığın perspektivləri müzakirə edilib.

Sonda qonaqlara xatirə hədiyyələri təqdim olunub.

Lənkəranda elektron xidmətlərin təqdimatı keçirilib

Dünən Lənkəranda İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin (İİN), Azərbaycan Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyasının və Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının birgə təşkilatçılığı ilə sahibkarlar üçün elektron xidmətlərin növbəti təqdimatı keçirilib. Nazirlikdən verilən məlumata görə, tədbirdə aidiyyəti dövlət qurumlarının, beynəlxalq təşkilatların, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları sahəsində fəaliyyət göstərən şirkətlərin nümayəndələri və 100-ə yaxın sahibkar iştirak edib.

İİN-nin Sahibkarlığın inkişafı siyasəti şöbəsinin müdiri Zaur Qasımov sahibkarlığın inkişafı istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər, nazirlik tərəfindən göstərilən elektron xidmətlər barədə məlumat verib. O bildirib ki, İİN-nin internet saytında elektron xidmətlər bölməsi yaradılıb: "Bölmədə nazirlik tərəfindən verilən lisenziyalar və sertifikatlar, kommersiya hüquqi şəxslərə münasibətdə qrant müqavilələrinin qeydiyyatına alınması, xidmətlərin göstərilməsi üçün tələb olunan sənədlərin siyahısı və müraciət edən şəxs tərəfindən doldurulmalı olan ərizə və digər sənədlərin elektron forması yerləşdirilib, göstərilən xidmətlərə görə nəzərdə tutulan rüsumların real vaxt rejimində elektron formada ödənilməsi təmin olunub".

Tədbirdə icazələrin elektron informasiya portalı (www.icaazeler.gov.az) barədə də məlumat verilib, sahibkarların elektron xidmətlərdən istifadə imkanlarının genişləndirilməsinin əhəmiyyəti diqqətə çatdırılıb.

Saytda yaradılmış "Sahibkarlıq sahəsinə aid qanunvericilik aktlarının layihələri" bölməsi vasitəsilə sahibkarlar məlumatlılıq səviyyəsinin yüksəldilməsi ilə yanaşı, qanunvericilik aktlarının hazırlanmasında birbaşa iştirak imkanı da əldə edəcək.

Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının "İnvestisiya mühiti layihəsi"nin əməkdaşı İlham Abdullayev sahibkarlıq sahəsində aparılan yoxlamaların vahid məlumat reyestri (www.yoxlama.gov.az), "Minimax" şirkətinin nümayəndələri Cavid Xəlilov isə www.biznesinfo.az internet portalının sahibkarlar üçün yaratdığı imkanlar barədə ətraflı məlumat verib.

Mərkəzi Bankın Mərkəzləşdirilmiş Kredit Reyestrinin əməkdaşı Əfqan İmanzadə sahibkarların maliyyə mexanizmlərinə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi ilə bağlı təqdimatlarla çıxış edib.

Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyasının şöbə müdiri Emil Süleymanov konfederasiya tərəfindən sahibkarlara göstərilən xidmətlər barədə məlumatı diqqətə çatdırıb.

Sonda sahibkarları maraqlandıran suallar cavablandırılıb.

Təhsildə İKT-nin tətbiqi sahəsində həyata

"Proyekt Harmoni" təşkilatı Azərbaycanda 2001-ci ildən fəaliyyət göstərir. Bu təşkilatın həyata keçirdiyi proqramlar da ABŞ Dövlət Departamentinin təhsil və mədəniyyət işləri üzrə bürosu tərəfindən "Azadlığın dəstəklənməsi aktı" çərçivəsində maliyyələşdirilir. "Proyekt Harmoni" təşkilatı ölkədə fəaliyyət göstərdiyi müddət ərzində təhsilin inkişafına xidmət edən bir sıra layihələr həyata keçirib. Təşkilatın layihə çərçivəsində həyata keçirdiyi ən mühüm işlərdən biri də təhsil portalının yaradılmasıdır. Azərbaycanda belə təhsil portallarının olmadığı bir dövrdə bu, çox əhəmiyyətli bir addım idi. Ən əhəmiyyətli odur ki, bu portal məhz müəllimlər tərəfindən resurslarla təmin edilir.

Təhsil naziri Misir Mərdanovun sözlərinə görə, hər bir pilot layihə beynəlxalq təşkilatların dəstəyi və maliyyə yardımı ilə müəyyən müddət ərzində həyata keçirilir, sonra isə Təhsil Nazirliyi, təhsili idarəetmə orqanları və məktəblər bu layihələrin davamlılığını təmin etməlidirlər. "Proyekt Harmoni" təşkilatının Əlaqələndirmə və Mübadilə proqramı 2007-ci ildə pilot layihə müddətini başa çatdırılıb və hazırda layihənin davamlılığı Təhsil Nazirliyi tərəfindən təmin olunur: "Biz yaxşı başa düşürük ki, İKT-nin tətbiqi sahəsində irəliləyən atılacaq hər bir addım beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi ilə müşayiət olunmalıdır. Ona görə də son illərdə beynəlxalq təşkilatlarla ölkə daxilində əməkdaşlıqla yanaşı, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının təhsildə sistemli tətbiqini həyata keçirmək məqsədilə bir sıra inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi də öyrənilmişdir. "Hewlett Packard" (HP) şirkətinin maliyyə dəstəyi ilə 2006-cı ildə Təhsil Nazirliyinin nümayəndə heyəti Böyük Britaniyanın Belfast şəhərində "Elektron təlimi sahəsində innovasiyalar" mövzusunda keçirilən beynəlxalq seminarda iştirak edib. Nümayəndə heyətimiz təhsil sisteminin kompüterləşdirilməsi sahəsində nəzəri məsələlər, İngiltərənin təhsil sisteminin kompüterləşməsi zamanı buraxılmış səhvlər, Şimali İrlandiya hökuməti və HP şirkəti tərəfindən hazırda həyata keçirilən "Classroom-2000" layihəsi haqqında məruzələr dinləmiş, təhsil prosesi tam kompüterləşmiş orta məktəbdə vəziyyətlə, eləcə də Şimali İrlandiyanın bütün məktəblərini birləşdirən vahid informasiya mərkəzinin işi ilə tanış olmuşdur.

Seminarda məlumat verildi ki, 1998-2003-cü illərdə Böyük Britaniyada məktəblərin kompüterləşdirilməsinə 2 milyard funt-sterlingdən artıq vəsait xərclənib, bu layihə 25 min məktəbi, 660 minədək müəllimi, 8,4 milyonədək şa-

girdi əhatə etmiş, 1,8 milyon kompüter avadanlığı alınıb. Lakin gözlənilən nəticə əldə edilməmiş və mütəxəssislərin fikrincə, bunun əsas səbəbi ayrılan vəsaitin demək olar ki, hamısının kompüter avadanlığına sərf olunmasıdır. Müqayisə üçün bildirik ki, hazırda Böyük Britaniyada ibtidai məktəblərdə 7,5 şagirdə, orta məktəblərdə 4,9 şagirdə 1 kompüter düşür və onların 99 faizdən çoxu İnternete qoşulub. Şimali İrlandiyada həyata keçirilən "Classroom -2000" layihəsinin ümumi dəyəri 150 milyon funt-sterlingdir və layihədə təxminən 1200-dək məktəbin, o cümlədən 910 ibtidai (4-11 yaş), 230 orta (11-18 yaş), 50 xüsusi (4-16 yaş) məktəbin (20 mindən çox müəllim və 350 mindən çox şagird) İnternete çıxışı olmaqla vahid şəbəkədə birləşdirilməsi nəzərdə tutulub. Böyük Britaniya təcrübəsində buraxılmış səhvlər nəzərə alınaraq "Classroom -2000" layihəsində əsas diqqət məktəblərin İnternete çıxışı olmaqla vahid şəbəkədə birləşdirilməsi, hər bir müəllimi, şagirdi və valideyni bu şəbəkənin istifadəçisi etməyə yönəldilib. Qeyd edim ki, layihə nəticəsində bütün şagird və müəllimlər təhlükəsiz elektron poçt, İnternete etibarlı giriş və bir çox tədris resursları ilə təmin olunublar. Layihə həmçinin valideynlərə öz övladlarının fəaliyyətinə nəzarət etməyə, ev tapşırığını yerinə yetirmək üçün onlara yardım etməyə və onların məktəbdə əldə etdikləri müvəffəqiyyətlərini izləməyə imkan yaradıb".

Nazir deyir ki, HP şirkətinin iştirakı ilə həyata keçirilən bu layihə Şimali İrlandiyanın təhsil sistemi üçün faydalı olub. Burada şagirdlər ilk məktəb günlərindən elektron poçt və internetə giriş əldə edirlər və bununla da, iqtisadiyyat üçün olduqca zəruri hesab olunan IT təcrübəsi erkən yaşlardan əldə edilir. Əyalətlərdə yaşayan şagirdlər ilə elektron poçt, mesaj və videokonfrans vasitəsilə əlaqə saxlamaq və birgə çalışmaq imkanlarını təmin etməklə, layihə şagirdlər üçün həmçinin onlara ev tapşırıqlarını yerinə yetirməyə yardım edən bir sıra rəqəmsal materiallara çıxışı təmin edir. Sözügedən materialların bəziləri onların öz məktəblərindən, bəziləri mərkəzləşdirilmiş şəkildə layihə tərəfindən, bəziləri isə onlayn kitabxanalar kimi açıq resurslar tərəfindən təchiz olunur. Müəllimlər üçün isə layihə bir çox tədris materiallarına giriş imkanını, həmçinin təcrübə mübadiləsi aparmaq üçün forum təqdim edir. Onlar həmçinin şagirdlərin müvəffəqiyyətini izləyib, onlayn dərslər keçirmək imkanı əldə edirlər. Şagird və müəllimlərlə yanaşı, valideynlər də layihədən faydalana bilirlər. Belə ki, onlar

evlərindən, kitabxanadan və ya internet əlaqəsi olan istənilən yerdən təhlükəsiz şəkildə həmin sisteme daxil ola bilirlər. Sistemə daxil olan valideynlər övladlarının ev tapşırıqlarını görüb, onlara yardım etmək üçün müəyyən resursları da axtara bilirlər. Onlayn qiymətləndirmə sistemində baxaraq, onlar həmçinin övladlarının müvəffəqiyyətlərini də izləyirlər.

400 minə yaxın şagird və müəllimləri əhatə edən layihə təhsil sahəsində dünyanın ən iri texnoloji layihələrindən biridir. Layihə Şimali İrlandiyanın bütün məktəblərini Belfastda yerləşən mərkəzi Data Mərkəzinə bağlayan fiber optik kəblər, telefon xətləri və radiotexnologiyalar əsasında qurulub: "Bizim üçün ən diqqətçəkən məqamlardan biri məktəblərin vahid şəbəkəsinə idarə etmək üçün Data Center deyilən mərkəzin yaradılması idi. Bu mərkəzdə həm şəbəkənin bütün istifadəçilərinin resursları yerləşdirilib, həm də bura vahid zəng mərkəzidir. Səfər proqramına təhsil prosesi tam kompüterləşmiş bir məktəbdə olmaq da daxil idi. 100 ildən çox yaşı olan həmin məktəbdə bütün fənlərin tədrisi kompüter avadanlıqlarının aparılır. Bu təcrübəni öyrənərək belə qərara gəldik ki, hazırda məktəblərin kompüterləşməsi prosesi ilə yanaşı, Azərbaycanda da Data Center kimi vahid mərkəzin yaradılmasına ehtiyac var və həmin mərkəz həm Data-mərkəz, həm Call-mərkəz, həm də Treninq-mərkəz funksiyasını yerinə yetirə bilər.

Məlumat üçün bildirim ki, İKT sahəsində qabaqcıl təcrübəsi olan ölkələrdən biri də Hollandiyadır. Nazirliyin nümayəndə heyəti bu ölkədə səfərdə olarkən Amsterdam şəhərində məktəblərin Kennis-

net şəbəkəsi ilə yaxından tanış olub və bu şəbəkəyə qoşulan məktəblərdə istifadə olunan texnologiyaları nəzərdən keçirib. Kennisnet fondunun əsas məqsədi Hollandiya üzrə İnternet vasitəsilə təhsil almaq üçün şəbəkənin yaradılması, müəllimlər, şagirdlər və valideynlər üçün təhsil kontentinin (məzmununun) toplanması və yayılmasını təmin edən portalın fəaliyyətidir. Hazırda Kennisnet şəbəkəsinə Hollandiyanın 11 min məktəbi və 2,5 milyon istifadəçi qoşulub. Nümayəndə heyətinə Kennisnet şəbəkəsinin Amsterdam Data Mərkəzində istifadə olunan texnologiyalar, məktəblərdə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqi, şəbəkəyə qoşulmuş məktəblər üzrə irimiqyaslı layihələrin quruluşu, inkişaf etdirilməsi və idarəçiliyi, layihə menecmenti haqqında geniş məlumat verilib. Bundan əlavə, Təhsil Nazirliyinin nümayəndə heyəti Avstraliya və İsveçdə də səfərdə olub. Həmin ölkələrin təcrübəsi ilə yaxından tanış olublar. Məsələn, Avstraliyada 1300 məktəb korporativ təhsil şəbəkəsində birləşdirilib. Həmin məktəblərdə 500 min şagird, 65 min müəllim 600 min kompüterdən istifadə edir. Avstraliyada yaradılan şəbəkə 24 saat ərzində şagirdlər və müəllimlər üçün təhsil portalının servis və xidmətləri vasitəsilə İKT mühiti yaradıb. Burada rəqəmsal pedaqogikanın inkişafı üçün müəllimlərin İKT-nin təhsildə tətbiqi üzrə biliklərinin sertifikatlaşdırılması və motivasiya sistemi tətbiq edilib. Qeyd edim ki, Avstraliya distant təhsili daha geniş tətbiq edən ölkələr sırasındadır. Bu ölkənin bir sıra ali məktəbləri bakalavr və magistr pillələri üçün müxtəlif fənlər üzrə distant təhsil kursları təqdim

edir. Hətta bir neçə universitet bəzi ixtisaslar üzrə tədrisi tamamilə distant formada həyata keçirirlər. İsveçdə təhsildə İKT-nin tətbiqi üzrə layihə də özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir. Belə ki, yaradılmış sistem yalnız hazırlıqlı tələbələr deyil, zəif tələbələrin də inkişafını təmin edir. Bu məqsədə çatmaq üçün informasiya texnologiyalarına əsaslanan tədris fərdi model əsasında qurulmuşdur. Bu modeldə artıq kompüter otağı tələb olunmur, tədris əsasən onlayn kurslar vasitəsilə aparılır. Beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi Azərbaycana informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının təhsildə tətbiqi üçün ən optimal strategiyanın formalaşmasına imkan verib. 2007-ci ildən başlayaraq beynəlxalq təşkilatlarla birlikdə həyata keçirilən uğurlu layihələrdən biri də "Elektron məktəb" layihəsidir. Layihə Bakı şəhəri 6, 7, 8, 20, 23, 60, 134, 160, Zərifə Əliyeva adına məktəb olmaqla 10 məktəbdə başlanmış, sonradan həmin məktəblərin sayı 20-yə çatdırılmışdır. Bu məktəblərdə IP-telefoniya, videozəng sistemi tətbiq olundu. Layihənin əsas məqsədi təhsilin inkişafı və müasirləşdirilməsi, məktəbin idarəedilməsi prosesində və tədrisdə informasiya texnologiyalarının geniş istifadəsinin təmin olunmasıdır. Bu layihə məktəbdə çevik idarəetməyə, valideyn-məktəb əlaqələrinin möhkəmlənməsinə, şagirdlərin dərse davamiyyətinə nəzarətə, məktəblərarası elektron əlaqələrin genişlənməsinə, şagirdlərin nailiyyətləri barədə məlumatlandırma zəmin yaradır. Layihə çərçivəsində məktəblər İKT avadanlığı verilib, lokal şəbəkə yaradılıb, proqram təminatı məsələləri həll edilmiş, müəllimlərin İKT bacarıqlarına yiyələnməsi sahəsində tədbirlər həyata keçirilmişdir. Layihə tətbiq olunan məktəblərdə:

-məktəbin idarəedilməsi daha şəffaf olur, həm məktəb, həm də məktəbdənkənar tədris resursları müəllimlərə və şagirdlərə açıq olur, onlar xüsusi multimedia tədris məzmununa yönəldilmiş rəqəmsal materiallardan, tədris planına müvafiq onlayn kitabxanalardan istifadə edə bilirlər, bu isə valideynlərə təhsil proseslərində daha fəal iştirak etmək imkanı verir, məktəbin bütün müəllimləri sinif otağında əlavə resurs kimi hazırlanmış proqram təminatı alətlərindən istifadə etmək imkanı əldə edir, dərslərini daha səmərəli planlaşdırır, yaradıcı müəllimlər tədris resurslarını təkmilləşdirir, yaxud yeni resurslar yada bilirlər. Müəllimlər İKT-dən testləşdirmə və nailiyyətlərin qiymətləndirilməsi prosesində istifadə edə bilər, şagirdlər isə özlərini qiymətləndirmək imkanı əldə edirlər. "Elektron məktəb" layihəsi iş-tirəkçilərinin fikirləri belədir

Keçirilən layihələr müsbət nəticələr verib

ki, müəllimlər yeni bacarıqlar əldə edir, daim yeni ideya və metodlar axtarışında olur, peşəkarlıq prosesində müəllimin rolu dəyişir, o, daha çox bələdçi rolunu oynayır, fəal-interaktiv təlimə üstünlük verir, əyani vəsaitlərdən geniş istifadə edir, dərsləri daha maraqlı qurur, bu səbəbdən şagirdlərin təlimə marağı artır, təlim materialı daha yaxşı mənimsənilir, məktəbin səmərəli idarə edilməsi asanlaşır, nəticədə təhsilin keyfiyyəti yüksəlir. Hesab edirəm ki, bu layihənin ilkin nəticələri daha çox müəllimlərin inkişafı ilə bağlıdır və qazanılmış təcrübə müəllimlərin ixtisasartırma prosesində geniş istifadə olunmalıdır".

M.Mərdanov bildirib ki, bunlarla yanaşı, müasir dövrdə təhsildə İKT-nin müstəsna rolunu nəzərə alaraq bir sıra vəzifələrin həyata keçirilməsi də qarşıya məqsəd kimi qoyulub. Onların çoxu həyata keçirilib. İdarəetmə sahəsində İKT-nin tətbiqi imkanlarının genişləndirilməsi, İKT sahəsində idarəetmə orqanları işçiləri, təhsil müəssisələri rəhbərləri və fənn müəllimlərinin ixtisasının artırılmasının münəzəm təşkili, ixtisasartırma kurikulumunun məzmununa İKT üzrə kursun daxil edilməsi, Kütləvi İnformasiya Vasitələrində İKT-nin tədris prosesində tətbiqinə dair elmi-kütləvi verilislər və rubrikaların açılması. Müəllim və şagirdlərin informasiya-kommunikasiya texnologiyaları üzrə biliklərinin monitorinqi mexanizminin hazırlanması, təhsil sahəsində informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadəyə dair dərslilər, dərş vəsaitləri və metodik göstərişlərin hazırlanması işinin davam etdirilməsi, yeni nəsil elektron dərslilərin hazırlanması, ekspertizası, yayılması və tətbiqi mexanizminin işlənməsi, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları üzrə modul təhsil komponentlərinin hazırlanması, ixtisasartırmada müvafiq modullardan istifadə mexanizminin işlənməsi, regionlarda mövcud və ya yeni yaradılacaq informasiya mərkəzlərinin nəzdində informatika müəllimləri üçün təlimlər aparılacaq ixtisaslı mütəxəssislərin hazırlanması.

Ölkənin hər bir rayonu üzrə baza məktəblərinin müəyyən olunması, bu məktəblərdə əlavə kompüter siniflərinin yaradılması və rayonun informatika müəllimlərinin bilik səviyyələrinin artırılması üçün bu məktəblərdə səyyar kursların təşkili, ümumtəhsil məktəblərinin internetə çıxışının təmin olunması istiqamətində görülən işlərin davam etdirilməsi, "Elektron məktəb" pilot layihəsinin həyata keçirilməsi, ölkə üzrə ümumtəhsil məktəblərinin korporativ şəbəkəsinin yaradılması, "Data mərkəzi"ni imkanlarından istifadə edilməsi, təhsillə bağlı milli re-

sursların yaradılması.

Yeni texnologiyaların (WiMAX və sair) dünyada tətbiqi təcrübəsinin öyrənilməsi və təhsil sistemində bu texnologiyaların tətbiqi imkanlarının araşdırılması, müəllimlərin noutbuklarla təmin olunması üçün proqramın hazırlanması, elektrik təchizatında problem olan məktəblərdə kəsintisiz elektrik akkumulyatoru olan noutbuklardan istifadə olunması istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi, İKT-nin tətbiqi ilə bağlı normativ-hüquqi bazanın yaradılması, "Təhsildə İKT" ümumrespublika forumunun keçirilməsi, məktəblərin vahid məlumat bazasının yaradılması, bu bazada hər bir şagird haqqında, onun davamiyyəti, bilik səviyyəsi, aldığı qiymətlər və sair barədə informasiyaların toplanması və emal edilməsi və məktəblər arasında İKTmultimedia yarışlarının keçirilməsi: "Təhsilin informasiyalaşdırılması istiqamətində görülmüş işlərin sistemli olaraq davam etdirilməsi və təhsil sistemində İKT-nin tətbiqinin daha yüksək mərhələdə inkişaf etdirilməsi üçün prezidentin 2008-ci il 10 iyun tarixli sərəncamı ilə "2008-2012-ci illərdə Azərbaycanda təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması üzrə Dövlət Proqramı" təsdiq edildi. Proqramın əsas məqsədi təhsilin bütün pillələrində müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının səmərəli tətbiqi və istifadəsi ilə vahid təhsil mühitinin formalaşdırılması və bu zəmində əhalinin bütün təbəqələri üçün keyfiyyətli təhsil almaq imkanlarının təmin edilməsi, habelə Azərbaycanın təhsil sisteminin dünya təhsil məkanına inteqrasiyası üçün şəraitin yaradılmasıdır.

Bu məqsədlərə nail olmaq üçün proqramda bir sıra vəzifələr yerinə yetirildi. Əsas vəzifələrdən biri təhsil sistemində İKT infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi idi. Dövlət Proqramı çərçivəsində təhsil müəssisələrinin informasiya-kommunikasiya üzrə maddi-texniki bazasının təkmilləşdirilməsi, kompüter avadanlığı və digər zəruri rəqəmsal avadanlıqlarla təminat işinin yaxşılaşdırılması həyata keçirildi. Bundan əlavə, təhsil müəssisələrində İKT avadanlığına texniki nəzarət və dəstək sisteminin təkmilləşdirilməsi, bu məqsədlə müəssisələrarası əlaqə və əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, təhsil müəssisələrinin korporativ şəbəkə infrastrukturunun idarəetmə və nəzarət sisteminin yaradılması, internet xidmətlərinin işlənilməsi və internet şəbəkəsinə çıxışın təmin olunması da proqram çərçivəsində həyata keçirilib. Elektron təhsil texnologiyalarının tətbiqinin genişləndirilməsi istiqamətində bütün fənlər üzrə müasir

elektron elmi-metodik vəsaitlər kompleksinin işlənilməsi və yayılması, elektron təhsil resursları bazasının yaradılması və tədris prosesinə inteqrasiyası, ölkə daxilində distant təhsilin inkişaf etdirilməsi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi, təhsildə İKT-nin tətbiqi üzrə məlumat və resurs mərkəzinin, vahid təhsil portalının yaradılması, təhsildə dünya informasiya resurslarından səmərəli istifadənin təşkili, interaktiv tədris imkanlarından daha geniş istifadə olunması da proqram çərçivəsində həyata keçirildi. Proqram çərçivəsində təhsil sistemində idarəetmənin informasiyalaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirildi. Proqrama əsasən təhsil sahəsinin idarə olunmasında və tənzimlənməsində vahid informasiya infrastrukturunun yaradılması, təhsilin idarə edilməsində informasiya sistemləri və texnologiyalarının səmərəli tətbiqinin təmin edilməsi, təhsilin idarə olunmasının məlumat sistemlərinin (TİMS) inkişaf etdirilməsi, "elektron hökumət" prinsiplərinin tətbiqinin genişləndirilməsi, təhsilin idarə olunması funksiyalarını yerinə yetirən orqanların İKT avadanlığı və müvafiq proqram vasitələri ilə təmin olunması kimi məqsədlər Azərbaycanın təhsil sistemində idarəetmənin informasiyalaşdırılmasının dünya standartlarına uyğun qurmağa imkan verdi. Kadr potensialının gücləndirilməsi komponenti təhsil sisteminin pedaqoji və inzibati idarəetmə heyətinin İKT üzrə savadlılığının artırılmasına yönəldilmiş kompleks tədbirlər həyata keçirildi. Yeni metod və texnologiyalar vasitəsilə pedaqoji heyətin hazırlanma və ixtisasartırma sisteminin təkmilləşdirilməsi, regionlarda, xüsusilə də kənd yerlərində və ucqar rayonlarda təhsil müəssisələrinin yaxşılaşdırılmasına istiqamətlanmış tədbirlər də həyata keçirildi, yaradıcı və innovativ müəllimlərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün motivasiya sistem yaradıldı. Dövlət Proqramının məqsəd və vəzifələri baxımından İKT vasitələrinin istifadəsi və təhsildə tətbiqi məsələləri ilə bağlı normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi üzrə müvafiq tədbirlərin həyata keçirilməsi də zəruri idi. Bu istiqamət üzrə fəaliyyət informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının təhsil sistemində istifadəsi və tətbiqi ilə bağlı mövcud qanunvericilik aktlarının, normativ-hüquqi sənədlərin monitorinqinin aparılması, təhsilin idarə edilməsi və tədris prosesinin informasiyalaşdırılması sahəsində zəruri normativ və standartlar işlənilirdi.

Dövlət Proqramına əsasən təhsildə informasiya texnologiyalarının tətbiqinin effektivliyini təmin etmək üçün bu sa-

hədə böyük təcrübəsi olan beynəlxalq və yerli şirkətlər cəlb olunub. Dövlət və özəl tərəfdaşlıq konsepsiyasına uyğun olan birgə fəaliyyət az bir zamanda Dövlət Proqramı çərçivəsində aralıq nəticələr əldə etməyə imkan verir.

Dövlət Proqramı artıq neçə ildir ki həyata keçirilir. Ötən müddətdə artıq bir sıra nəticələr əldə edilmiş, bütün komponentlər üzrə işlərin artıq bü-növrəsi qoyulub".

Təhsil nazirinin dediyinə görə, təhsilin informasiyalaşdırılmasında müvafiq infrastrukturunun yaradılması böyük əhəmiyyət kəsb edir. "Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ilə təminatı Proqramı (2005-2007-ci illər)" çərçivəsində təhsil müəssisələrində kompüter avadanlığı quraşdırılsa da, onlardan effektiv istifadə üçün infrastruktur yox idi. Məhz buna görə yeni proqramda da infrastrukturun yaradılmasına xüsusi diqqət yetirilib: "Dövlət Proqramı çərçivəsində Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin yardımı ilə BMT İnkişaf Proqramının AzNET layihəsinin bazasında yaradılan Azərbaycan Təhsil Şəbəkəsinin (AZEDUNET) əsas məqsədi ölkənin bütün təhsil ocaqlarını vahid yüksək sürətli İnternet şəbəkəsi çərçivəsində birləşdirməkdən ibarətdir. Vahid təhsil şəbəkəsinin mövcudluğu ölkə miqyasında təhsil ocaqları arasında yüksək sürətli məlumat mübadiləsinin təmin etməyə imkan verəcək və bununla da milli elektron təhsil şəbəkələrinin inkişafı sürətlənəcək, həmçinin tədrislə bağlı materiallara çıxış sadələşdirilib. Bundan əlavə, təhlükəsizlik informasiya sistemlərinin fəal istifadəsilə təhsil ocaqları ardıcıl sürətdə İnternetə çıxışla təmin olunub. Təhsil şəbəkəsi təhsil sistemində dünya standartlarına uyğun bir sıra xidmətləri də təqdim edir. Proqram çərçivəsində məktəblərdə lokal şəbəkələrin yaradılması da həyata keçirilir. Həmin şəbəkələr kompüter siniflərini, müəllimlər otağını və direktorun otağını birləşdirəcək. Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, "Elektron məktəb" layihəsi çərçivəsində Bakının 20 məktəbi, Təhsil Nazirliyi və Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsi fiberoptik kabel vasitəsilə Azərbaycan təhsil şəbəkəsinə qoşulub, bununla da yüksək sürətli İnternetə və nazirliyin Məlumat və Resurs Mərkəzinə çıxış təmin olunub. Ölkənin 200 təhsil müəssisəsinin Azərbaycan təhsil şəbəkəsinə qoşulması prosesi artıq başa çatıb.

Lakin bu sahədə qarşıya çıxan çətinliklərdən biri bəzi məktəb direktorlarının təhsil müəssisələrində həyata keçirilən şəbəkələşməyə problem yaratmasıdır. Aparılan araş-

dırmalar göstərmişdir ki, bir sıra hallarda maneələrin yaradılması məktəb direktorlarının informasiyalaşdırmanın vacibliyi və əhəmiyyəti haqqında məlumatlılıqlarından irəli gəlir. Nazirlik tərəfindən problemin aradan qaldırılması istiqamətində artıq tədbirlər görülməyə başlanıb, təhsilin informasiyalaşdırılması ilə əlaqədar məktəb direktorları üçün xüsusi treninqlər keçirilir. Əminəm ki, ölkədə təhsilin inkişafında Azərbaycan təhsil şəbəkəsinin böyük əhəmiyyəti olacaq, ölkənin müxtəlif regionlarında yerləşən təhsil ocaqlarının bir şəbəkədə birləşməsi çevik idarəetmə üçün geniş imkanlar açacaqdır.

Məlumat və Resurs Mərkəzi. Dövlət Proqramı çərçivəsində yaradılmış Məlumat və Resurs Mərkəzi (Data Mərkəz) Azərbaycanda təhsil sektorunun informasiyalaşdırılmasında əhəmiyyətli yer tutur. Əgər Azərbaycan Təhsil Şəbəkəsi müasir təhsilimizin "qan-damar sistemidirsə", Məlumat və Resurs Mərkəzi onun "beynidir". Dünyanın aparıcı şirkətlərinin təqdim etdiyi müasir texnologiyaların tətbiqi ilə yaradılan Məlumat və Resurs Mərkəzinin funksiyaları olduqca genişdir və ən müasir texnoloji standartlara cavab verir. Azərbaycan təhsil şəbəkəsində İnternetə "giriş və çıxış nöqtəsi" olmaqla yanaşı, mərkəz həmçinin təhsilə aid informasiya resurslarının toplanacağı yer olacaqdır. Mərkəzdə xüsusi təhlükəsizlik qəfəsi qurulmuş, bütün avadanlıqların 24 saat və ehtiyat rejimində işləməsi üçün hər cür texniki imkanlar yaradılıb. Məlumat və Resurs Mərkəzinin başlıca funksiyalarından biri də uşaqlar üçün istifadə olunması məsləhət görülməyən veb-resurslara daxil olmanın qarşısını almaqdır. Bu proses İnternet-filtr xüsusi proqram təminatı vasitəsilə həyata keçirilir. İnternet-filtrlər zorakılıq, pornoqrafik və uşaq psixologiyasına mənfi təsir göstərən digər veb-resurslara çıxışı məhdudlaşdırır. Məqsədimiz həmçinin uşaqları əyləncə xarakterli İnternet-saytlardan istifadəyə imkan verməkdir. Dünya təcrübəsi göstərir ki, uşaqlar İnternetdə olarkən daha çox əyləncə xarakterli saytları ziyarət edirlər, bu isə tədrisə ayrılan vaxtı olduqca məhdudlaşdırır. Məhdudiyətlər qoyulan veb-resursların siyahısı daim yeniləşdiyi üçün Azərbaycan Təhsil Şəbəkəsinə qoşulmuş orta və ali məktəblərdə oxuyan şagird və tələbələr İnternetdən istifadə edərkən yalnız onların maarifləndirilməsinə yönəlmiş resurslara çıxış əldə edə biləcəklər. Bu isə İnternetin bu istiqamətdə maneə yox, mühüm yardımçı vasitəyə çevrilməsi üçün mühüm addımlardan biridir".

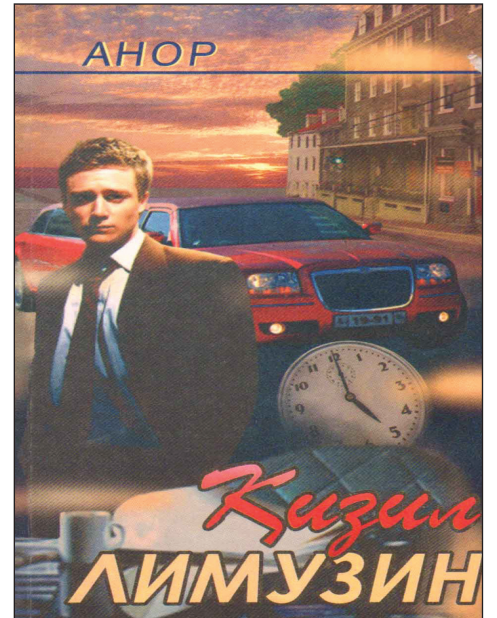
Sevinc QARAYEVA

Xalq yazıçısı Anarın Özbəkistanda yeni kitabı nəşr olunub

Özbəkistanın paytaxtı Daşkənddə Qafur Qulam adına nəşriyyat Anarın "Qızıl limuzin" ("Qırmızı limuzin") adlı hekayələr kitabını çap edib. Rüstəm Cabbarovun və Erkin Usmanovun çevirdiyi kitaba yazıçının "Vahimə", "Qırmızı limuzin", "Mən, sən, o və telefon", "Keçən ilin son gecəsi" və "Gürcü ailəsi" hekayələri daxildir. Bu, Anarın Özbəkistanda çıxan üçüncü kitabıdır. Daha öncə 1978-ci ildə "Ağ liman" povesti, 2004-cü ildə "Beşmərtəbəli

evin altıncı mərtəbəsi" romanı ayrıca kitablar şəklində nəşr edilib. Özbəkistanın dövrü mətbuatında isə müxtəlif illərdə yazıçının "Dantenin yubileyi", "Asılıqanda işləyən qadının söhbəti", "Molla Nəsrəddin-66" silsiləsindən üç hekayə ("Bir stəkan su", "Zəncir", "Marallarım") dərc olunub. "Qaravəlli" pyesi əsasında bəstəkar Kələntərovun yazdığı musiqili komediya Daşkənddə Dövlət Mükimi Teatrında tamaşaya qoyulmuşdu.

Bu günlərdə "Kitab dünyası" qəzetinin iyun nömrəsində Anarla geniş müsahibə və "Asılıqanda işləyən qadının söhbəti" hekayəsinin yeni tərcüməsi, həmin qəzetin 26 iyun sayında isə yazıçıyla başqa bir müsahibə və onun oxuculara müraciəti dərc edilib. Müraciətdə deyilir: "Qardaş özbək xalqına ən səmimi, ən xoş arzularımı bildirir, çağdaş dünyanın çətin vəziyyətlərində həmişə bir yerdə olduğumuzu arzulayıram".

Şakir YAQUBOV

Səməd Vurğunun təklifi: birbaşa üzvlüyə

münasibətilə hazırladığım (daha doğrusu, planlaşdırmasından tutmuş tərtibatınacan özümünkü olan) tematik səhifədəki "Bir günün hökmü" adlı iki vərəqlik (indiki qəzetçilərin dili ilə desəm, 1800-2000 işarəlik) lirik ovqatlı yazım məhz Tofiq müəllimin çıxışıyla "günün matəhi"na döndü.

Təbii ki, redaksiyaya cəmi 2-3 həftə əvvəl gəldiyimə və ştatlı müxbir olmadığımıza görə həmin "çaparaq"da iştirak etməyirdim, redaktor Şamil Xurşud da daxil olmaqla yaşlı (və təcrübəli, "as") əməkdaşların çoxu heç mənə üzəndən də tanıyırdı. Tofiq müəllimin ənənəvi səhifə barədə xoş sözləri, "Bir günün hökmü"nü bədii meyarlara uyğun gələn yazı nümunəsi kimi dəyərləndirməsi bir cəmiyyətin içində mənə hamıya tanıtdı: o vaxtacı mövcudluğumu eyninə almaq istəməyənlər də iş otağıma gəlib mənə tanış oldular - əlimi sıxdılar, uğur arzuladılar. Tofiq müəllimin özü də qulağım eşidə-eşidə, neçə-neçə dost-tanışıyla telefon söhbətində yazıma diqqət yetirməyi tövsiyə elədi.

Əslində isə həmin iki vərəqlik yazı respublikanın hüduqlarından çox-çox kənarlarda da yaxşı tanınan, oxunan, sevilən bir qələm sahibiyə aramızda mənəvi körpüyə döndü, yeri gələndə sözümlü (ya da yazımı) Tofiq müəllimin nəzərində "ali həqiqət instansiyası"na çevirdi. Məhz o gündən sonra ən qəliz, mübahisəli məqamlarda da, necə deyirlər, mərci kəsməyi Tofiq müəllim mənə etibar eləməyi özünə man saymadı.

***

Azərbaycanda və xaricdə çap olunmuş 30-dək kitabın müəllifi, nəğməkar şair Tofiq Mütəllibov əbədiyaşarlıq bəxş edən əsərləri arasında "Cücələr" in öz yeri var. Xüsusən sovet illərində dünyanın bütün qitələrində səslənən, yüz milyonlarla dinləyicini vəcdə gətirən, uşaqlar qədər böyüklərin də qəlbini fəth eləyən bu nəğmə sözlə musiqinin həma-

həngliyinə, vəhdətinə bənzərsiz bir nümunədir, musiqisi hansısa çalğı alətindən süzülən melodiya, sözləri hansısa poeziya qanunlarına, ənənələrə tabe etdirilmiş nəzm parçası deyil. "Cücələr" in əbədiyaşarlığını, heyretəmiz populyarlığını təmin edən başlıca amil 300-dək nəğmənin müəllifi olan Tofiq Mütəllibovun şair, nəğməkar xislətidir.

Sovet dönəmində təkcə SSRİ miqyasında deyil, uzaq xaricdə də Azərbaycanın, Bakının özünə vizit vərəqinə döndürən "Cücələr" in barədə qənaətimizi təsdiqləmək üçün hansısa nüfuz sahibinin, klassikin fikrini sitat gətirməklə deyil, ikicə həyatı faktla kifayətlənəcəyəm: bəlkə də dünyada yeganə haldır ki, mahnının ilkin ifaçısı olmuş kollektiv - o vaxtkı Bakı pioner və məktəblilər sarayının uşaq ansambli bu günəcən rəsmən "Cücələr" in adıyla tanınır, keçən əsrin 80-ci illərində SSRİ-də, daha dəqiqi, Gəncə şəhərində yaradılmış analoqu olmayan muzey - bir mahnının muzeyi də məhz "Cücələr" in həsr olunmuşdu. Bütün bunlardan sonra: daha bir unikalılıq bundan ibarətdir ki, Tofiq Mütəllibov "Cücələr" in orta məktəb şagirdi olarkən yazmışdı və çox qısa vaxt ərzində dillər əzbəri olan bu nəğmə gənc müəllimin o vaxtkı Yazıçılar İttifaqına üzv qəbul edilməsi üçün sanballı zəmanət rolunu oynamışdı.

Tofiq müəllim danışdı ki, Yazıçılar İttifaqının həmin iclasında Səməd Vurğun nə səbəbdənsə iştirak etməmiş. Gündəlik üzrə növbə qəbul məsələsinə çatanda iclası aparan azman ədib (mən etik mülahizələrə görə adını çəkmirəm, təkcə onu deməklə kifayətlənirəm ki, O KİŞİ həmin vaxt hər mənada böyük nüfuz sahibi idi) iddiaçının "hansısa bir uşaq" olmasına görə hətta zaldan üzr istəyibmiş. Təbii ki, belə müzakirəyə qoşulanlar gənc şairi "yaş yuyub quru sərmiş", ittifaqa daxil olmaq üçün yazdığı ərizəsini Azərbaycan ədəbiyyatını və ədiblərini məsxərəyə qoymaq kimi dəyərləndirməyə başlamışdılar.

Yaddaşımın küncündən

Tofiq müəllim deyirdi: - Cavan idim, dünya vecimə deyildi və namizədliyimin əleyhinə danışanların, indiki titullarıyla desəm, xalq şairi, xalq yazıçısı olduğuna da fikir vermirdim, onların özü və əsərləri barədə nə düşünürdümse birməfəse deyirdim. Aləm qarışmışdı bir-birinə, az qalmışdı ki, millis çağırtdırıb xuliqanlıq elədiyimi boynuma qoysunlar...

Elə bu dem Səməd Vurğun zala daxil oldu, üzrxahlıq edə-ədə eləcə birinci sırada oturub iclasın sədrindən hansı məsələnin müzakirəsində qaldıqlarını soruşdu. Sədr iclasın sonuna çatdıqlarını və "xırda bir məsələni yekunlaşdırmaq üzrə olduqlarını" söylədi...

Əhvalatın sonrası əsl novelları xatırladır. "Nədir o xırda məsələ?" - Səməd Vurğun soruşur. Sədr əvvəldə dediyini təkrarlayır: "Uşağın biri ərizə verib, Yazıçılar İttifaqına girmək istəyir". "Kimdir o uşaq?" "Tofiq Mütəllibov adlı birisi". "Mütəllibov? "Cücələr" i yazanmı?" "Hə, onun özü. Nə olsun ki?". "O olsun ki. Xahiş edirəm təklifimi səsə qoyasınız: Tofiq Mütəllibov bir illik sınaq, yəni namizədlik müddəti olmadan birbaşa Yazıçılar İttifaqının üzvlüyünə qəbul edilsin".

40-cı illərin ikinci yarısında Səməd Vurğunun sözünün üstünə söz gətirmək üçün iki Səməd Vurğun olmaq gerekdi! Təklif səsə qoyulur və bütün iştirakçılar yekdilliklə "Cücələr" in müəllifinin yazıçıları ailəsinə üzv qəbul olunmasına tərəfdar çıxırlar. İclasın sədri də "Tay Səməd qağa "hə" deyəndən sonra biz nə karəyik ki?!" deyib iki əlini də qaldırır. Səməd Vurğun müza-

kirələrə nöqtə qoyur: "Şair adlanmaq üçün bir şeir də bəs eləyər"...

"Həmin iclas mənim üçün bir məktəb oldu, - Tofiq müəllim deyirdi. - İslas başlananda varlığımıza məhəl qoymayan, qəbul məsələsi ortaya çıxanda məni didib-parçalamağa hazır olan, Səməd Vurğun İttifaqın sədri olduğuna görə onun bir sözüylə fikrini dərhal dəyişən adamlar iclasdan sonra məni təbrik eləməyi, heyranlıqlarını bildirməyi özlərinə əsla ayıb sanmadılar. Elə həmin vaxtdan etibarən insanlara sözüne görə yox, əməlinə görə qiymət vermək lazım gəldiyini birdəfəlik anladım".

***

...Lap bu yaxınlarda bir məclisdə Tofiq Mütəllibov daim səliqəli, şıq geyinən, yaraşıqlı bir kişi kimi xatırlandı. Çox dəqiq müşahidə idi, Tofiq müəllimin həyat tərzinə tam uyğun gələn cizgi idi. Özünün deməyinə görə, vaxtilə bunda "günahkar" altı yaşlı qızı Çınarə olmuşdu.

Tofiq müəllim danışdı: "Bir dəfə şənbə günü səhər yoldaşım yataqda bir qədər də xumarlanmağıma dözməyib, "Dur, - dedi, - artıq gecdir, üzünü qırx, oturaq çörəyimizi yeyək, sonra da bazara get!".

Mən də tənbəlliyimə bəhanə tapdım: "Adam arasına çıxıram ki... Üzümü niyə qırxım?". Demə, Çınarə bu söhbəti eşidirmiş, qayıtdı ki, bəs biz adam deyilik?!. Balaca uşağın bu iradi mənə ömürlük dərs oldu, o vaxtdan bəri hər gün üzümü tərəş edir, saçlarını daramamış, ətirlənməmiş evdən çölə çıxıram..."

***

İyirmi beş illik qəzetçilik ömrümdə XX əsr Azərbaycan mətbuatının özündən deyən az qala bütün təmsilçiləri ilə ya bir yerdə işlədim, ya da ən azı yazdıqlarımı GÖRƏK necə YAZMAĞI və necə YAZMAMAĞI öyrəndim. Tofiq Mütəllibov mənə hər şeydən öncə həyat müəllimi oldu.

Düşünürəm ki, həyat dərslərini yaxşı keçən sənət dərslərindən heç vaxt kəsilməzlər...

Avgust 1974 - iyul 2012

“Mifdən yazıya və yaxud Gizli Dədə Qorqud”

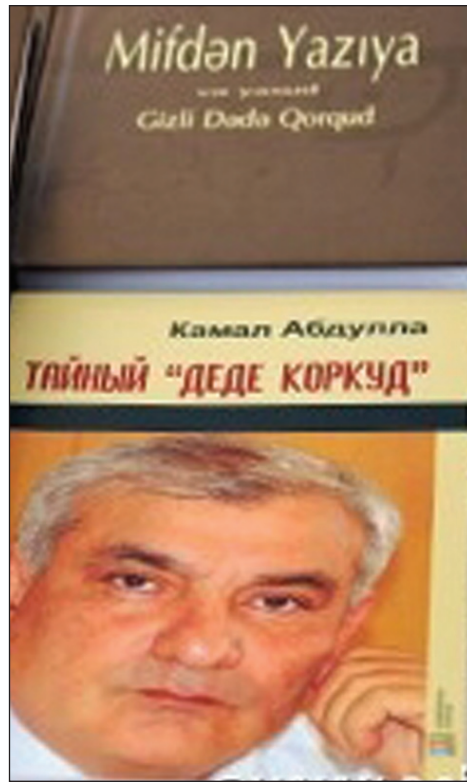
QORQUDŞÜNASLIĞIN BANISI F.DİTSİN ƏZİZ XATİRƏSİNƏ HƏSR OLUNMUŞ TƏDBİR

12 iyul 2012-ci il tarixində Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda dünya şöhrətli yazıçı, alim, ictimai xadim, AMEA-nın müxbir üzvü Kamal Abdullanın “Mifdən Yazıya və yaxud Gizli Dədə Qorqud” kitabının müzakirəsi keçirilib. Geniş oxucu rəğbəti qazanmış kitab bir çox dillərə tərcümə edilərək Türkiyə, Almaniyaya, Fransa və Rusiyada nəşr olunub.

Tədbir qorqudşünaslığın banisi F.Ditsin əziz xatirəsinə həsr olunub.

Müzakirədə AMEA-nın m.ü. T.Hacıyev, fil.ü.e.d. prof. T.Məlikov, fil.ü.e.d. M.İmanov, fil.ü.e.d. K.Əliyev, fil.ü.e.d. F.Bayat, fil.ü.e.d.,prof. F.Veysəlli, fil.ü.e.d. M.Qasımlı, fil.ü.e.d. M.Nağısoylu, fil.ü.e.d. A.Əmrahoğlu, fil.ü.f.d. Ə.Ələkbərli, fil.ü.f.d. Q.Sayılov, fil.ü.f.d. S.Rzasoy, fil.ü.f.d. P.Kərimov və digər bir sıra gənc tədqiqatçılar iştirak etmişlər.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Folklor İnstitutunun direktoru, fil.ü.e.d. M.İmanov K.Abdullanın bu kitabla ədəbiyyatşünaslıqda, dilçilikdə yeni cığır açdığını bildirib və kitabı ədəbiyyatımıza, ümumən filologiyamıza qiymətli bir töhfə kimi qiymətləndirib. O, əsəri mifdən yazıya keçid dövrünün dastanı adlandıraraq M.İmanov “Mifdən Yazıya və

yaxud Gizli Dədə Qorqud” kitabını dilimizə və milli mədəniyyətimizin gözəlliklərini və möhtəşəmliyini əks etdirən “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının gizli

qatlarından soraq verən K.Abdulla araşdırmalarının yeni məntiqi nəticəsi kimi təqdim edib.

M.İmanov əsərdə mifoloji aləmdən -mədəni dünyaya doğru tarixi bir inkişafı maraqlı faktlarla təhlil edib.

Tədqiqatçılar mövzu ətrafında geniş fikir mübadiləsi apararaq, K.Abdullanın Azərbaycan ədəbiyyatındakı xidmətlərindən, yaradıcılığının əsas xüsusiyyətlərindən, kitabın məziyyətlərindən danışdı.

Prof.F.Veysəlli “Mifdən Yazıya və yaxud Gizli Dədə Qorqud” kitabının əvvəldən axıra kimi ikili qarşılaşmaların (mif -yazı, kaos- kosmos, alt qat - üst qat və b.) üstündə qurulmasını, əsərin dastandakı semantik boşluqları doldurmasını, onun nibelunqlarla qarşılıqlı əlaqəsini xüsusi vurğulamış, əsər müəllifinin həm dilçi alim, həm də yazıçı olmasının duyulduğunu qeyd etmişdir.

Sirlərini vermək istəməyən “Dədə Qorqud dastanı”nı zəngin mineral yağa bənzədən prof.T.Məlikov yazıçının bu əsər ilə mövcud olan sirlərə tam son qoymadığını, buna görə də K.Abdullanın silsilə olaraq daha yeni əsərlər yaradacağına inanını vurğulamışdır.

F.Bayat müəllifin “Mifdən Yazıya və

yaxud Gizli Dədə Qorqud” kitabında ana variantlarda müqayisələr aparması, indiyə qədər deyilmişlərə qarşı çıxması ilə orijinallığını qabartmış, kitabın yazıçı, alim, publisist təkəkkürü ilə yazıldığını bildirmişdir.

A.Əmrahoğlu kitabdakı sistematikliyi: mif, keçid mərhələsi və yazı dövrünün olmasını müsbət hal kimi qiymətləndirmiş, K.Abdullanın oxucunu hər an fikirləşməyə vadar etdiyini nəzərə çatdırmışdır.

S.Rzasoy müəllif K.Abdullanı “mətn K.Abdulla” kimi təqdim etmiş, onun oxucu ilə, sanki bütün dilərdə danışdığını və buna görə də asanlıqla tərcümə olunduğunu bildirmişdir.

Tədbirin sonunda iştirakçılar “Dədə Qorqud dastanı”nın yeni, daha təkmilləşmiş nəşrinin hazırlanmasını təklif etmiş, əsər müəllifi, tədqiqatçı K.Abdullaya yeni yaradıcılıq uğurları arzulamışlar.

Yekunda müəllif çıxış edərək göstərilən ehtirama görə tədbirin təşkilatçıları və iştirakçılara minnətdarlıq etmiş, özünün “Dədə Qorqud dastanı” ilə bağlı yazılarının insanları dastanı oxumağa sövq etdiyinə görə qürur duyduğunu bildirmişdir.

GÜNEL

“Dünyamızı birlikdə rəngləyək: Azərbaycan Qarabağ rəngləri” sərgisinin təqdimatı keçirildi

Ötən gün Azərbaycan Dillər Universitetində “Dünyamızı birlikdə rəngləyək: Azərbaycan Qarabağ rəngləri” sərgisinin təqdimatı keçirilib. Sərgi “Sönməz Məşəl” Mədəni Əlaqələr İctimai Birliyi, Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi, Azərbaycan Prezidenti yanında Qeyri-hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurası və Azərbaycan Dillər Universitetinin maliyyə yardımı ilə həyata keçirilib.

“Sönməz Məşəl” Mədəni Əlaqələr İctimai Birliyinin sədri Şəhla Nağıyeva tədbiri açaraq qonaqları salamlayıb. ADU-nun professoru çıxışı zamanı layihənin həyata keçirilməsində onlara dəstək olan qurumlara dərin minnətdarlığını bildirib. Şəhla Nağıyeva Corc Meyson Universitetinin İncəsənət Qalereyasında baş tutan sərginin gedişatını özündə əks etdirən video çarxı qonaqlara təqdim edərək qonaqların nəzərinə çatdırıb ki, bu çarx məhz amerikalılar tərəfindən hazırlanıb və sərgi boyunca əsərlərlə yanaşı tamaşaçılara təqdim olunub. Ş.Nağıyeva əlavə edib ki, həm layihənin uğuruna, həm də Azərbaycan mədəniyyətinin gözəl təbliğinə görə “Sönməz Məşəl” Mədəni Əlaqələr İctimai Birliyi və gənc rəssam Nərmine Vəliyeva Qarabağ fondu tərəfindən fəxri diplom ilə təltif olunub.

Qəzetimizə verdiyi müsahibədə gənc rəssam Nərmine Vəliyeva bu layihədə iştirak etmə məqsədini açıqlayıb: “Muzey Mərkəzində həyata keçirdiyim Azərbaycan adət-ənənələrini və mədəniyyətini əks etdirən layihə demək olar ki, mənim bu layihədə iştirakıma səbəb oldu”. İstedadlı rəssam vurğulayıb ki, Muzey Mərkəzində keçirdiyi sərgi zamanı Şəhla Nağıyeva onun yaradıcılığı ilə yaxından tanış olub və onu bu layihədə iştirak etməyə dəvət edib.

Qeyd edək ki, ABŞ-da keçirilən “Dünyamızı birlikdə rəngləyək: Azərbaycan Qarabağ rəngləri” sərgisində Nərmine Vəliyeva ilə birlikdə onun anası, həvəskar rəssam Yeganə Vəliyeva da iştirak edib. N.Vəliyeva istedadını anasından aldığı bildirərək söyləyib ki, anası peşəkar həkim olmaqla yanaşı onu bu sənətə yönəldən gözəl rəssamdır.

Bu layihə çərçivəsində ABŞ-dakı tanınmış Corc Meyson Universitetinin İncəsənət Qalereyasında iyunun 5-dən 22-dək Azərbaycan və Amerika qadın rəssamlarının sərgisi təşkil olunub. Sərginin təşkilində Vaşinqtonda fəaliyyət göstərən Qarabağ fondu da yaxından iştirak edib. Hətta layihənin Amerikada informasiya dəstəyini öz üzərinə götürüb. ABŞ-ın Corc Meyson Universiteti isə layihənin reallaşması üçün universitetin İncəsənət Qalereyasını iki həftə təmənnsiz olaraq sərgi

iştirakçılarının ixtiyarına verib.

Sərgidə tanınmış gənc rəssam Nərmine Vəliyeva, istedadlı rəssam Şəhla Qəhrəmanlı, həvəskar rəssam Yeganə Vəliyeva, eləcə də Amerikada yaşayan Azərbaycan əsilli rəssam Leyla Rzayeva, həmçinin Corc Meyson Universitetinin tələbələrindən əsərləri nümayiş olunub.

Rəssamlarımızın əsərlərində Qarabağ mövzusu üstünlük təşkil edib: “Xarı bülbül”, “Şuşa məscidi”, “Qarabağ atları”, “Şuşada yaşayış evləri”, “Xudafərin körpüsü” və s. rəsmləri tamaşaçılarda xüsusi diqqət oyadıb. Nərmine Vəliyeva Xocalı faciəsinin ağrı-acılarını özündə əks etdirdiyi “Xocalı lövhələri” adlı rəsm silsiləsindən olan 4 ədəd tablosunu sərgi başa çatdıqdan sonra Vaşinqtonda fəaliyyət göstərən Qarabağ fonduna hədiyyə edib.

Ləman RƏHİMOVA

Rafael Hüseynovun yeni kitabı çıxıb

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin direktoru Rafael Hüseynovun “Hamısı ulduz. Musiqi tariximizin səhifələri” adlı kitabı işıq üzünə görüb. AMEA-nın mətbuat xidmətindən APA-ya verilən məlumata görə, kitabda Azərbaycan musiqi tarixində silinməz izlər qoymuş görkəmli sənətkarların ömür və sənət yolları haqqında yazılar Rafael Hüseynovun 30 ildən artıq bir müddətdə apardığı tədqiqatların, çoxlu sayda əlyazmaların, arxiv materiallarının öyrənilməsi, eləcə də sənət xadimlərimizlə müntəzəm ünsiyyət və müsahibələrinin bəhrəsi kimi meydana gəlib.

Kitabın redaktorları professor Fərhad Bədəlbəyli və akademik Teymur Bünyadovdur.

Kitabda yer alan sənədlər uzun illərin araşdırmaları nəticəsində Cəfər Cabbarlı adına Azərbaycan Dövlət Teatr Muzeyi, Salman Mümtaz adına Azərbaycan Dövlət Ədəbiyyat və İncəsənət Arxivi, AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin arxivi, ayrı-ayrı ailələrdən və digər mənbələrdən toplanıb.

Qeyd edək ki, “Səma kimi Azərbaycan” müqəddiməsi ilə başlanan, “Ustadlar”, “Sığmazlıq”, “Çərçivə”, “Təməllər” və “Yuva” adlı beş fəslə ehatə edən “Hamısı ulduz” kitabı xalq musiqisinin tarixi və onun əbədiyaşar ifaçıları haqqında qiymətli mənbədir. Kitab musiqişünaslar, sənət tarixçiləri və geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub.

Anti-İslam təbliğatı və ya faciəli geriyə doğru irəliyə çağırış

Telman ORUCOV

Breyvik məhkəmədə çıxış edəndə islamdan və multimedəni cəhənnəmdən gələn təhlükə barədə öz sərəsəm düşüncələrindən danışdı. Guya ki, islamdan qorunmaq üçün o, öz həmvətənliləri olan 77 nəfər norveçlinin həyatına belə dəhşətli qəsd etmişdir. İslama qarşı kinin öz qardaşlarının qırğını törətməyin səbəbi olması ilk dəfə olaraq dilə gətirildi.

Təəssüf ki, tək-cə ayrı-ayrı ekstremistlər deyil, bəzi siyasətçilər də ölkəsinin daxilində baş verən hadisələrin günahını islamda axtarmaq istəyirlər. İslamofobiyanın açıq işartılarını biz Fransada görürük. Keçmiş Prezident Nikolya Sarkozi və digər millətçi siyasətçilər ərəb ölkələrindən Fransaya mühacirlərin gəlməsini xeyli məhdudlaşdırmaq təklifləri ilə çıxış edirlər. Onlar millətçiliyi qızıqdırmaq-la siyasi xal toplamağa çalışırdılar. Bəziləri güman edir ki, prezidentliyə yol qatı millətçilikdən, digər əcnəbi xalqlara qarşı kini qızıqdırmaqdan keçir. Lakin böyük demokratik ənənələri olan bir ölkədə seçiciləri belə marginal şüarlarla aldatmaq mümkün deyildir və Sarkozinin seçkilərdəki məğlubluğu bunu bir daha sübut etdi.

Almaniyada isə neonatsistlər islam əleyhinə şüarlarla siyasi meydana çıxırlar. Onlar iddia edirlər ki, Məhəmməd peyğəmbərin karikaturası ölkənin ən iri torpağı olan Şimali Reyn – Vestfaliyadakı iri şəhərlərin məscidləri qarşısında nümayiş etdirilməlidir. Həmin bədnam rəsmi müəllifi Kurt Vestqardın adına fəxri mükafat təsis etməyi vəd edirlər. Bu ilin 1 mayında Zolingen şəhərinin mərkəzi meydanına da onlar bu karikaturalara çıxmışdılar. Hətta belə biabırçı rəsmlər üçün müsabiqə elan etmişdilər. Almaniyə hakimiyyət orqanları isə belə iyrenc dalğanın qarşısını almaqda acizdir.

Millətçilik ritorikası nə qədər ucdan səslənsə də, başqa xalqlara və dinlərə qarşı nifrət nə qədər qızıqdırılarsa da, belə cəhdlər əbəs olur, gözlənilən effekti vermir. Ağılsız söz və çağırış Danaidlərin əcaib çəlləyində itən suya bənzəyir.

Millətçiliyi həyat devizinə çevirmiş bəzi xalqların tarixi aqibəti hamıya məlumdur. Elə xalqlar da vardır ki, başqaları tərəfindən əzildiyini, təqib-

(Əvvəli ötən şənbə saylarımızda)

Nəcib dalğa yayan kəhrəba (electrum) təbiətli mömin dostlara

lərə, təhqirlərə, qırğınlara məruz qaldıqlarını iddia etməklə, özlərinin “qurban kompleksi” ilə saxta faciə qəhrəmanı qiyafəsində görünməyə çalışırlar. Bu məsələdə həm də dini fərqlər mövcudluğunu və rolunu şişirdirlər. İki qonşu xalqla müharibə şəraitində yaşayan ermənilər onilliklər boyu 1915-ci ildə türklər tərəfindən öz millətindən olan 1,5 milyon nəfərin qırıldığı hay-küyünü salmaqda davam edirlər. Bu iddia altında onlar uzağa gedən planlarını həyata keçirməyə cəhd edirlər. Qərbdəki bəzi dairələr qatı millətçi erməni təbliğatına uyub, həqiqətin üzə çıxması və məsələyə birdəfəlik nöqtə qoyulması təkliflərindən ermənilərin qaçmasını görə-görə, saxta ittihamlara inanırlar. Əlbəttə, Birinci Dünya müharibəsi illərində digər faciələr sırasında Türkiyənin müharibə apararı dövlət kimi xəyanət xarakterli hərəkətlərə yol verən erməniləri kütləvi surətdə Yaxın Şərq ölkələrinə deportasiya etməsi və bu vaxt müəyyən faciəli hadisələrin baş verməsi həqiqətdən də mövcud olmuşdu. Lakin bunu şişirdib milli və dini nifrətdən yaranan genosid ittihamı irəli sürmək həqiqəti inkar etməkdən başqa bir şey deyildir. Faciəni sonralar baş verən Holokost səviyyəsinə qaldırmaq məhz tarixi saxtalaşdırmaq cəhdi kimi gözə çarpır. Əslində ittihamı irəli sürənlər başlanğıcdan haqqın tərəfində olmadıqlarını anladıqlarından, müxtəlif bəhanələr altında tarixi sənədlərə nüfuz etməkdən də yayınırlar.

Antantaya qarşı müttəfiqlər sırasında vuruşan Osmanlı imperiyası öz ərazi bütövlüyünə yaranan təhlükəyə dözə bilməzdi və tarixdə sonralar da təkrar olunan deportasiya əməliyyatına əl atmalı olmuşdu və bu fakt inkar edilə bilməz. Saxta ittiham isə az qala yüz ildən sonra həqiqətin üzə çıxmasına xidmət edə bilməz. Deportasiyadan dörd il sonra türk məmurlarından bir qrupu Malta adasına sürgün edilmişdi. Onların içərisində nazirlər, hərbi xadimlər və digər yüksək vəzifəli şəxslər var idi. Elə oradaca genosid şübhəsinə görə onların məhkəmə istintaqı aparıldı. Erməni millətçilərinin gözlədiklərinin tam əksinə, məhkəmə bu adamların hər birinə bəraət verdi. Malta məhkəməsi tək-cə məmurlara deyil, 1915-ci il hadisələrinə görə elə bil ki, bütünlükdə Türkiyəyə bu ittihamla görə bəraət verirdi. Malta məhkəməsinə Antantanın təsiri ola bilirdi, türklərin təsir göstərməsi ehtimalı isə sifira bərabər idi. Ona görə də “genosid” kəlməsini inadkar mantra kimi təkrar edənlərə nə qədər xoş gəlməsə də, bu saxta ağac heç vaxt bəhrə verməyəcəkdir. Saxtakarlıq meşəsinin cır və zəhərli meyvələri isə yalnız düşmənçiliyi qızıqdırmağa xidmət edə bilər.

Biz çətin, ziddiyyətli bir dövrdə yaşırıq. Müsəlmanların öz ölkələrində

mövcud olan saysız-hesabsız problemlərlə yanaşı, Avropada onların dini qardaş və bacılarının diskriminasiyası davam edir. Bu proses bəzi ölkələrdə daha təşviş doğuran səviyyəyə gəlib çatır. Fransada islamofobiyanın genişlənməsi elə də sadə məsələ deyildir. Bu ölkədə son prezident seçkilərində ultrasağ partiyasının namizədi Marin Le Pen 6 milyona qədər vətəndaşın səsini almışdır. Nikolya Sarkozi yenidən prezident seçilmək üçün çıxışlarında çox vaxt millətçi intonasional”ın yarandığı ölkə olan Fransaya nə verə bilər? Avropada müsəlmanların milli fərq görə damğalanması həmin cəmiyyətlərə baş ucalığı gətirmir. Əgər yəhudilər Koşer ərzaqlardan (Koşer qidası – qida gəbul etmək barədə yəhudi qanunlarının – kaşrutun tələblərinə cavab verən yeməkdir) maneəsiz istifadə edərlərsə, müsəlmanların halal qida mədələri niyə qısqanclıq yaratmalıdır? Yaxud, multimedəniyyətə hücumlar formalaşmış cəmiyyəti dağıtmaq məqsədini güdürsə, millətçiliyi şiddətləndirməyə nəyə görə rəvac verilməlidir?

Hər bir din və xalq öz prioritetlərinə malikdir və heç kəs bundan imtina etmək istəmir. Lakin bu prioritetlər xalqlar arasında ayrı-seçkilik, nifrət, nifaq ruhu yaymamalıdır, yaxud həmin həddə çatdıqda dayanmalıdır. İnsanlar dini və millətçi ekstremizmə meyl etməkdənsə, müsbət vətəndaş və fəal həyat mövqeyinə hazırlaşmalı, öz ətrafındakıların xeyrinə səmimi və təmənnaş xidməti özləri üçün ali dəyərə çevirməlidirlər. Bu, heç şübhəsiz, digər dini və etik prioritetləri üstələməyə qadir ola bilər.

İslam ölkələrinin bəzilərinin özündə də tərifiqət ayrı-seçkiliyi ciddi problem olaraq qalır və bu, dövlətlərin parçalanması təhlükəsini yaradır. Təəssüf ki, ruhanilər bu prosesdə hansısa bir tərəfə keçməklə, həmin ayrı-seçkiliyin böyüməsinə şərait yaradırlar. Ümumiyyətlə, müsəlman din xadimlərinin bir hissəsi öz mövqələrinə, ona görə də xalqa müraciət etmək imkanına malik olmadıqlarından, bəzən hakimiyyətin vintciyi kimi yaramayan bir rol oynamaq yoluna düşürlər. Onlar insan haqlarının pozulmasına biganə qalırlar. Təəssüf ki, bəzi ruhanilər intellektləri ilə seçilmirlər, dar düşüncə tərzinə malik olurlar, islamın ali həqiqətlərini kütlələrə çatdırma bilmirlər, söhbətlərində bəzən cəhalətə yuvarlanırlar. Ümumiyyətlə, müsəlman din xadimlərinin bir çoxu onlar üçün vacib olan nitq mədəniyyəti ilə, polemika bacarığı ilə öyünə bilməzlər. Bu isə islamı tənqid edənlərin dəyirmanına su tökülür, daxilədəki bayağı ittihamçılar da çox asanlıqla populyarlıq qazanırlar. Axı kütləyə cahillik dərsi vermək praktikası arxada

qalmışdır. Din xadiminin hər bir sözü, moizəsi islamın ali dəyərlərinə söykənməli, yüksək qiymətə layiq olmalıdır. Dini hörmətdən salan bayağı danışıqlar isə aradan götürülməlidir.

İslam özünün təməl prinsiplərini əsas tutaraq hər cür maneə hədlərini dəf etməklə dünyanın hər yerində təcridcən irəliləyir. Hətta islamofobiya adeptləri haray qaldırırlar ki, islam Avropaya özünün güclü basqınına davam etdirir. Lakin bu məğrurluq hissi yaratmamalıdır, başqa dinlərə münasibətdə tolerantlıq saxlanmalı və inkişaf etdirilməlidir. Həm də, din ona sitayiş edənlərə məhəbbət və qayğı ilə yanaşmalıdır.

İslam yarandığı vaxt iki şəhərin həddləri daxilində də tam etiraf edilməyəndə belə, Məhəmməd peyğəmbər o dövrün üç boyuk dövlətinin başçısının yanına qasid göndərdi ki, nə qədər gec deyil onlar könüllü olaraq bu dini qəbul etsinlər. Bu tələbi istəhza ilə qarşılayan da, ona zahiri hörmət ifadəsi göstərən də oldu. Zaman isə peyğəmbərin qəribə uzaqgörənliyini bütünlüklə təsdiq etdi. Həmin dövlətlərdən ikisində islam dominant dinə çevrilmiş, Çində isə uyğurlar yaşayan ərəzidə aparıcı konfessiya rolunu oynayırlar.

Peyğəmbər cavanlığında karvanla Suriyaya və Yəməne ticarət etməyə yollanırdı. İslam dininin “karvanı” isə bütün dünyanı dolaşmağa başladı, bu din tək-cə uzun tarixi məsafəni deyil, həm də nəhəng coğrafi məsafəni qət edə bildi. Ən başlıcası isə yüz milyonlarla insanın ürəyinə və şüuruna hakim kəsilə bildi. İslam öz həyatiliyini də məhz bu yolla göstərmiş və beş qitənin hər tərəfində ona sitayiş bəsləyənlər kütləsinə yiyələnmişdir. Bunun digər dinlərdə müəyyən qısqanclıq hissləri törətməsi də təsadüfi deyildir, axı istənilən qələbə onu seyr edənlərdə paxıllıq yaratmamış qalmır. Lakin bu qısqanclıq kinə, nifrətə çevrilməməlidir, çünki eybəcər hisslər hökmən əks reaksiya yaradır. İslamın, onunun bir tərkib hissəsinə çevrildiyi gerçəkliyi, çoxlu dinlərin mövcud olduğu dünyanı sadəcə olaraq təbii hal kimi qəbul etmək lazımdır. Hansı din insan könülləri uğrunda sağlam mübarizədə uğur qazanırsa, bu da ən azı sakitcə, heç bir qəzəbə ehtiyac duymadan qəbul edilməlidir. Belə olarsa, islam ona ünvanlanan əsassız ittihamlardan bütünlüklə xilas ola bilər.

İslam adlanan gəmi, yelkənləri zaman küləyi ilə dolmaqla üzərək, gələcəyə istiqamət götürmüşdür. Goy bu gələcək islama inanc gətirənlərə, həmçinin bütün beşer övladlarına dinc və mənəvi həyat, həm də səadət və mənəvi zənginlik bəxş etsin. Onda yaşamaq daha maraqlı və cazibədar olacaq, insan özünün Allaha inamının daha dolğun mükafatını ala biləcəkdir.

19.05.2012

Nizami Gəncəvi - 870

Nizami əsərlərinin nəfis əlyazmaları

Dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin ədəbi irsi, möhtəşəm "Xəmsə"si dünya ədəbiyyatının nadir incilərindən sayılır. Şairin "Xəmsə"sinin dünyanın müxtəlif əlyazma xəzinələrində saxlanan 500-ə qədər nüsxəsi elm aləminə məlumdur. AMEA Əlyazmalar İnstitutunda Nizami əsərlərinin 25 əlyazması saxlanılır. Bunlardan 18-i "Xəmsə", digərləri isə ayrı-ayrı poemaların əlyazma nüsxələridir. Bu yazılı abidələr nəfisliyi, tərtibatının gözəlliyi ilə diqqəti cəlb edir. Nizami "Xəmsə"sinin Əlyazmalar İnstitutunda saxlanan ən qədim əlyazması (şifri: M-500) nəfisliyi, mətnin təmliyi, mükəmməliyi ilə seçilir. Burada poemalar ənənəvi şəkildə, xronoloji qaydada düzülüb. 700 vərəqdən (1400 səhifədən) ibarət əlyazmanın haşiyələrində diaqonal şəkildə Əmir Xosrov Dəhləvinin "Xəmsə"si də yazılmışdır. Nizami "Xəmsə"sinin mətni iki sütunda, krem rəngində olan yüksək keyfiyyətli cilalı Şərq kağızına nəstəliq xətt ilə yazılmışdır. Mətn iki qızılı xətlə çərçivəyə alınmış, sütunlar eyni xətlə bir-birindən ayrılmışdır. Başlıqlar qızıl suyu ilə süls xətti ilə yazılmışdır.

Hər poemanın əvvəlində qızıl suyu ilə göy, qırmızı və ağ boylarla işlənmiş gözəl bədii ünvan vardır. Əlyazmanın sonunda Dəhləvinin bir qəsidəsi yazılmışdır (669a-670a). Əlyazma müasir cildə tutulmuşdur, paleoqrafik əlamətlərinə görə XV əsrin birinci yarısına aid olunur.

B-830 şifri altında saxlanan, 334 vərəqdən ibarət "Xəmsə"də poemalar ənənəvi qayda üzrə yerləşdirilmişdir. Mətn saralmış Şərq kağızına, qızılı və mavi xətlərlə çərçivələnmiş dörd sütunda narın nəstəliqlə yazılmışdır, sütunlar iki qızılı xətlə bir-birindən ayrılmışdır. Başlıqlar qızıl suyu və qırmızı boya ilə yazılmışdır. Əvvəlində qızıl suyu, qırmızı, göy və ağ boylarla işlənmiş bədii ünvan vardır. Paleoqrafik əlamətlərinə görə əlyazma XVI əsrin birinci yarısına aid edilir.

M-501 şifri altında saxlanan, 296 vərəqdən ibarət "Xəmsə" əlyazmasında yalnız "Yeddi gözəl" poemasının əvvəli yoxdur. Mətn narın nəstəliq xətti ilə yüksək keyfiyyətli, cilalı, krem rəngli Şərq kağızında, dörd sütunda yazılmışdır. Hər poemanın əvvəlində qızıl suyu ilə, göy və ağ boylarla işlənmiş ünvan vardır. Əlyazma üzərində rombşəkilli üç medalıon basılmış açıq qəhvəyi rəngli dəri cildə tutulmuşdur. Cildin kənarları narın çiçəkli ornamentlə bəzədilmişdir. Paleoqrafik əlamətlərinə

görə əlyazmanın köçürülmə tarixini XV əsrin ikinci yarısına aid etmək olar.

M-531 şifri altında saxlanan, 282 vərəqdən ibarət tam "Xəmsə" mətni cilalanmış sarımtıl Şərq kağızında, nəstəliq xətti ilə dörd sütunda yazılmış və mavi xətlərlə çərçivəyə alınmışdır. Başlıqlar qırmızı boya ilə yazılmışdır. Hər poemanın əvvəlində qızıl suyu, mavi və qırmızı boylarla nəfis şəkildə işlənmiş bədii ünvan vardır. Əlyazma h.939-cu ilin Ramazan ayında - 1572-ci ilin yanvarında İbn Əhməd Hüseyn ən-Nizami əl-Hüseyni tərəfindən köçürülmüşdür.

M-534 şifri altında saxlanan "Xəmsə"dəki "Yeddi gözəl" poeması daha əvvəl - XVI əsrin birinci yarısında, digər poemalar Səmərqənddə, 1641-43-cü illərdə köçürülmüşdür.

"Yeddi gözəl" poeması yüksək keyfiyyətli sarımtıl Şərq kağızında, gözəl nəstəliq xətti ilə dörd sütunda yazılmışdır. Poemanın mətni qızılı və mavi rəngli xətlərlə çərçivəyə alınmış, sütunlar iki qızılı cizgi ilə bir-birindən ayrılmışdır. Poemanın başlıqları mavi boya ilə yazılmış və narın çiçəkli ornamentlərlə bəzədilərək, qızılı xətlərlə çərçivələnmişdir. Əlyazmanın bu hissəsində Təbriz rəssamlıq məktəbinə məxsus üç nəfis miniatür çəkilmişdir. Digər poemaların mətni dörd sütunda, nazik, cilalı Şərq kağızında, nəstəliq xətti ilə yazılmış və qızılı, mavi rəngli cizgilərlə çərçivəyə alınmışdır. Başlıqlar qırmızı boya ilə yazılmışdır. Hər poemanın əvvəlində "Yeddi gözəl" in başlığına bənzər bədii başlıq vardır. Əlyazma üzərində medalıon basılmış tünd qəhvəyi rəngli dəri cildə tutulmuşdur. Vərəqlərin sayı 312-dir.

Əlyazmalar İnstitutunda saxlanan bəzi "Xəmsə" nüsxələri buradakı miniatür rəsmlərin çoxluğu ilə diqqəti cəlb edir. M-156 şifri altında mühafizə edilən, 308 vərəqdən ibarət əlyazma dörd müxtəlif vaxtlarda köçürülmüşdür. "Xəmsə"nin dördüncü poeması "Yeddi gözəl" o biri poemalardan daha əvvəl - XVI əsrin birinci yarısında köçürülmüşdür. Bu poemanın mətni qızıl suyu, göy, qırmızı və ağ boylarla nəfis şəkildə işlənmişdir. Mətn yüksək keyfiyyətli, cilalanmış Şərq kağızına, kalliqrafik nəstəliq xətti ilə dörd sütunda yazılmış və qızılı, qara cizgilərlə çərçivəyə alınmış, sütunlar iki nazik qızılı xətlə bir-birindən ayrılmışdır. Çərçivələrin arası narın çiçəkli ornamentlə doldurulmuşdur. Vərəqlərin haşiyəsi qızıl suyu və qırmızı boya ilə işlənmiş or-

namentlə bəzədilmişdir. Əlyazmanın bu hissəsinə Təbriz rəssamlıq məktəbinə məxsus 27 nəfis miniatür çəkilmişdir.

Buradakı "Xosrov və Şirin" poeması nazik Şərq kağızında, kalliqrafik nəstəliqlə dörd sütunda yazılmış və qızılı, mavi xətlərlə çərçivəyə alınmışdır. Poemanın əvvəlində qızıl suyu, mavi və qırmızı boylarla işlənmiş ornamentli başlıq vardır. Poemaya İsfahan rəssamlıq məktəbinə məxsus 16 miniatür çəkilmişdir. Paleoqrafik əlamətlərinə görə poemanın köçürülmə tarixi XVIII əsrin ikinci yarısına aid edilir.

M-490 şifri altında saxlanan, 263 vərəqdən ibarət, 1627-ci ildə köçürülmüş "Xəmsə"də Təbriz rəssamlıq məktəbinə məxsus 18 ədəd miniatür vardır. Hər poemanın əvvəlində qızıl suyu, mavi və qırmızı boylarla işlənmiş rəngli ünvan vardır. Mətn dörd sütunda, nisbətən iri kalliqrafik nəstəliq xətti ilə, nazik sarımtıl Şərq kağızında yazılmış və qızılı, qara, qırmızı cizgilərlə haşiyələnmişdir. Başlıqlar qırmızı boya ilə yazılmışdır. Əlyazma üzərinə ənənəvi Şərq medalıonu basılmış qara lak cildə tutulmuşdur.

M-207 şifri altında saxlanan, 408 vərəqdən ibarət, katib Dust Məhəmməd ibn Dərviş əd-Daraxçı tərəfindən köçürülmüş nüsxədə aşağıdakı qaydada düzülüb dörd poema vardır: "Sirlər xəzinəsi", "Yeddi gözəl", "Xosrov və Şirin", "İskəndərnamə". Əlyazma çox nəfis bədii tərtibata malikdir. Nüsxə qızıl suyu, mavi, ağ və qırmızı boylarla yüksək bədii səviyyədə işlənmiş çiçəkli, ornamentli frontispisə açaılır. Hər poemanın əvvəlində eyni boylarla hazırlanmış nəfis ünvan vardır. Əlyazmaya İsfahan rəssamlıq məktəbinə məxsus 11 incə miniatür çəkilmişdir. Mətn dörd sütunda, nazik sarımtıl Şərq kağızında, qəşəng nəstəliq xətti ilə yazılmış və mavi, qara, qızılı cizgilərlə çərçivəyə alınmışdır. Vərəqlərin haşiyələrində bəzi şərhlər vardır. Əlyazmanın cildi açıq qəhvəyi rəngli dəridən ibarətdir. Nüsxənin köçürülmə tarixi 1636-cı il qeyd olunmuş.

M-488 şifri altında saxlanan, 335 vərəqdən ibarət, 1690-92-ci illərdə Yusif Bəhbəhani tərəfindən köçürülmüş "Xəmsə" əlyazmasında hər poemanın əvvəlində bədii-ornamentli başlıq vardır. Nüsxəyə Təbriz rəssamlıq məktəbinə məxsus 45 miniatür çəkilmişdir. Mətn qara sütunda, kalliqrafik nəstəliq xətti ilə sarımtıl Şərq kağızında yazılmış və qızılı cizgi ilə çərçivəyə alınmışdır. Başlıqlar qırmızı boya ilə köçürülmüşdür.

M-130 şifri altında mühafizə edilən, 198 vərəqdən ibarət, XVIII əsrin sonunda köçürülmüş "Xəmsə"də "Xosrov və Şirin", "Yeddi gözəl", "Leyli və Məcnun" və "İskəndərnamə"nin bir hissəsi vardır. Mətn dörd sütunda, Avropa istehsalı olan krem rəngli qalın kağızda, adi nəstəliq xətti ilə yazılmış və qırmızı cizgilərlə çərçivəyə alınmışdır. Başlıqlar qırmızı mürəkkəblə köçürülmüşdür. Əlyazmaya İsfahan rəssamlıq məktəbinə aid olunan 2 ədəd miniatür çəkilmişdir.

M-439 şifri altında saxlanan əlyazmada "Leyli və Məcnun" və "Yeddi gözəl" poemaları vardır. Poemaların bir çox vərəqləri əlyazma cildlənmədən bir-birinə qarışmışdır. Mətn dörd sütunda, kalliqrafik nəstəliqlə Orta Asiyada hazırlanmış kağızda yazılmış və müxtəlif rəngli cizgilərlə çərçivəyə alınmışdır. Əlyazmada Herat rəssamlıq məktəbinə məxsus üç rəngli miniatür vardır. Əlyazmanın əvvəlində ornamentli ünvan vardır. Əlyazma üzərində rombşəkilli medalıon basılmış qəhvəyi rəngli dəri cildə tutulmuşdur. 1601-1602-ci illərdə köçürülmüş nüsxə 84 vərəqdən ibarətdir.

M-496 şifri altında saxlanan, 330 vərəqdən ibarət, tam "Xəmsə" əlyazması 1947-ci ildə keçirilən Nizaminin 800 illik yubileyi münasibətilə görkəmli özbək şairi Qafur Qulam tərəfindən hədiyyə edilmişdir. Burada poemalar ənənəvi şəkildə yerləşdirilib, mətn dörd sütunda, qalın, sarımtıl Şərq kağızında, nəstəliq xətti ilə yazılmışdır. Başlıqlar qırmızı mürəkkəblə köçürülmüşdür. Əlyazma üzərində ənənəvi Şərq medalıonu basılmış qəhvəyi rəngli dəri cildə tutulmuşdur. Nüsxə 1649-cu ildə Məhəmməd Tağı ibn Hacı Məlikməhdum tərəfindən köçürülüb.

Əlyazmalar İnstitutunda Nizaminin ayrı-ayrı əsərlərinin də dəyərli əlyazmaları qorunmaqdadır. "İskəndərnamə"nin birinci hissəsi - "Şəfərnəmə"nin M-535 şifri, 92 vərəqdən ibarət, 1418-ci ildə köçürülmüş nüsxəsinin mətni iki sütunda, cilalı krem rəngli Şərq kağızında narın nəstəliq xətt ilə yazılmış və qırmızı, mavi cizgilərlə çərçivəyə alınmışdır. Sütunlar bir-birindən qırmızı

xətlə ayrılmışdır. Mətnin əvvəlində qızıl suyu, qırmızı və mavi boylarla işlənmiş ünvan vardır. İçərisində bir miniatür olan bu nüsxə üzərində üç ədəd rombşəkilli medalıon basılmış açıq qəhvəyi rəngli dəri cildədir.

B-5973 şifri altında saxlanan əlyazma məcmuəsinin tərkibində Nizaminin "İqbalnamə" poeması vardır. Mətn dörd sütunda, nazik sarımtıl Şərq kağızında, narın kalliqrafik nəstəliqlə yazılmış və qızılı cizgilərlə çərçivəyə alınmışdır. Başlıqlar qızıl suyu ilə yazılmışdır. Poemanın əvvəlində qızıl suyu, mavi və qırmızı boylarla işlənmiş ornamentli başlıq vardır. Bir miniatürün olan, vərəqləri düşmüş bu əlyazma XVI əsrin ikinci yarısında köçürülmüşdür. Vərəqlərin sayı 89-dur. Əlyazma qəhvəyi rəngli dəri cildədir.

B-4321 şifrlə əlyazma məcmuədə Nizaminin qəsidəsi köçürülmüşdür. Mətn iki sütunda, krem rəngli rus kağızında, adi nəstəliqlə köçürülmüşdür. Əlyazma 1844-cü ildə Ağdaşda Əhməd bin Mahmud Əfəndi tərəfindən köçürülmüşdür.

M-548 şifrlə əlyazma məcmuədə Firdovsinin "Şahnamə"sindən, Rumi və Nizaminin əsərlərindən parçalar verilmişdir. Nizami poemalarından seçilmiş şeirlər 109a-124b vərəqlərini əhatə edir. Mətn dörd sütunda, Şərq kağızında, gözəl nəstəliqlə yazılmışdır. Başlıqlar qırmızı mürəkkəblə köçürülmüşdür. Əlyazma qara dəri cildədir. Cildin üzərində bir-birini kəsen diaqonal xətlər basılmışdır. 124 vərəqdən ibarət əlyazma paleoqrafik əlamətlərinə görə XVIII əsrin birinci yarısında köçürülmüşdür.

AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanan Nizami əlyazmaları mükəmməliyi, tərtibatının nəfisliyi ilə diqqəti cəlb edir. Orta əsrlər kitab sənətinin yüksək səviyyədə olduğunu əyani surətdə nümayiş etdirən bu nüsxələr Nizami irsinin tədqiqi və nəşri zamanı alimlər tərəfindən diqqətlə nəzərdən keçirilir.

Paşa ƏLİOĞLU
AMEA M.Füzuli adına
Əlyazmalar İnstitutunun
direktor əvəzi

Alim, diplomat, vətənpərvər

YÜKSƏK ELMİ SƏVIYYƏ VƏ VƏTƏNƏ SONSUZ SEVGİ

Doğrudur, müasir dövrümüzdə başlıq tələblərinə tam cavab verən insanların sayı o qədər də çox deyil, lakin şükayətlənməyə ciddi əsasımız yoxdur. Təzkibedilməz fakt ki, kimin və harada çalışmasından, ixtisasından asılı olmayaraq, mənim fikrimcə, əsas odur ki, hamımız üçün əziz olan Vətəni sevmək və ölkənin imicinə, nüfuzuna layiqli vətəndaş olmağa can atmaq. Bu gün yazarların, alimlərin, diplomatların sayı az deyil, bəlkə də gözənlidiyindən daha çoxdur. Lakin yalnız Vətən sevgisi, tarixi biliklər, xalqa məhəbbət və qayğı hissələri birini digərindən fərqləndirir. Emosiyalar, vətənpərvərlik məzmunlu yazılar, yeganə olan Vətənə, onun qiymətli oğullarına, onların layiqli olduğu məkanı, zirvəni işıqlandırmaqla, bu işin həyatı zəruriliyini aşılamaq bilirlər.

Bir ölkədə, vahid dövlətdə olan xalq, onun varlığı vətənpərvərliyin mühüm obyektidir. Hər şey təkə torpağa deyil, daha çox insanlara məhəbbətdən başlayır. Vətənin torpağı, bizim üçün vacibliyi yalnız onun layiqli oğul və qızlarına, öz keçmişinə olan baxış və sevgi prizmasından müəyyən olunmalı, başqalarına çatdırılmalıdır. Vətənimiz üçün çalışın, tarixdə onun karına gəlmiş hər bir kəs bizim üçün daimi sevgiyə, hörmətə, tərifə layiqli olmalıdır.

Özünü xalqın ayrılmaz bir hissəsi hesab edən, "azərbaycanlı" adlandırılan, ümummilli lider Heydər Əliyevin fəxr etdiyi və bizim - müstəqil "Odlar yurdu"nun bu günkü vətəndaşlarının qürur duyduğu azad, geniş və çoxməhəbbətli təbii sərvətlərə və insan resurslarına malik olan müstəqil, suveren dövlət Azərbaycandır və biz azərbaycanlı kimi bundan qürur duyuruq. "Fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam" cümləsi hamını təsirləndirir, kövrəkdir və

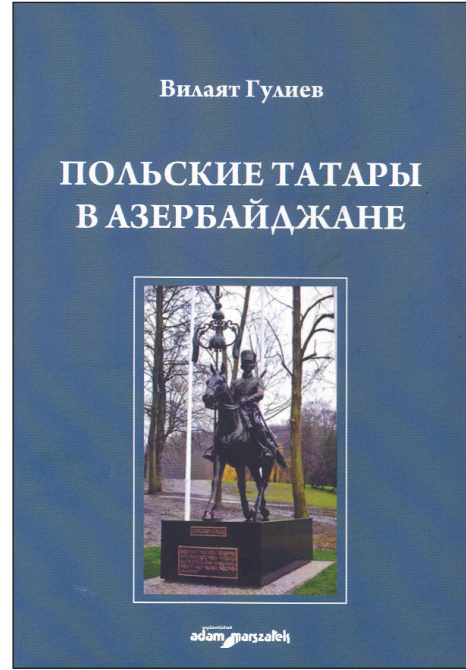
eyni zamanda sevinc və dayaq mənbəyinə çevirir.

Aktiv vətənpərvərlərimizdən biri də professor, filologiya elmləri doktoru, Azərbaycan Respublikasının Macarıstan Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri, səriştəli tədqiqatçı, təcrübəli kitab yazarı (xüsusən də Azərbaycan tarixində yüz illər boyu izi silinməmiş şəxsiyyətlərin həyat və fəaliyyətini qələmə alan) Vilayət Quliyevdir. Onun ən son nəşrlərindən biri olan "Polşa tatarları Azərbaycanda" kitabı (2012-ci il; 163 səhifədən ibarət, rus dilində çap edilmişdir. Kitabın redaktoru - filologiya elmləri doktoru Elmira Axundova, rəyçilər - tarix elmləri doktoru Həsən Həsənov, baş redaktor polşalı xanım Yuditə Vençlavskaya).

Təqdim olunan kitabda nəinki tariximizin müxtəlif dövrlərində Tatar-Polşa münasibətləri dəqiqliklə, xronoloji ardıcılıqla tədqiq olunmuşdur, bundan əlavə 1918-1920-ci illərdə Şərqi ilk müsəlman demokratik Azərbaycan Respublikasını, hətta bütün bu prosesi, bu dövlətin 23 aylıq çətin və qəhrəmanlıqla dolu yolunu, dövlətin formalaşmasını və mövcudluğunu qısa, lakin çox dolğun təqdim etmişdir.

V. Quliyevin xüsusi tədqiqatçı qabiliyyəti çoxsaylı faktları, müxtəlif arxiv məlumatlarını toplamaq və təhlil edərək, olduğu kimi, bütün təfəsilatları ilə oxuculara çatdırmasıdır. Hətta dolayı dəlillər ona, azad Azərbaycanda Polşa tatarlarının, Masey Sulkeviç, Olqerd və Leon Kriçinski qardaşları kimi, fəaliyyətini bütöv şəkildə təsvir etməyə imkan yaratdı və kitabda bu, öz əksini tapıb. Kitabın dili aydın, stili yüksək səviyyədə fikri çatdırmaqdır.

Tariximiz göstərir ki, belə çətin və təhlükəli fəaliyyətdə (yeni dövlətin ya-

radılmasında) digər millətlərin çoxsaylı nümayəndələri də iştirak etmişlər. Onlara böyük hörmət və səmimi rəğbətlə yanaşaraq, qeyd edərək bilirik ki, müəllif Polşa mənşəli tatarların müsbət rolunu xüsusi vurğulayır, bu da tədqiqatları daha dəyərli və maraqlı edir. Bir sıra xalqların və etnosların əmək qabiliyyətini, dürüstlüyünü, müstəqil Azərbaycana və Azərbaycan xalqına olan sevgisini - onlar, öz əməllərində, məsləhətlərində, vətəndaşlar və Azərbaycan liderləri ilə çiyin-çiyinə fədakarlığında göstərmişlər.

Tanınmış diplomat V. Quliyev, gənc nəslin bilməli olduğu şəxsiyyətlər haqqında yorulmadan yazır. Bu, çox enerji tələb edən tədqiqatçı əməyi, vətənpərvər nəciyyəli gələcək nəsillərin minnətdarlığı, ölkəmizin tarixinə vacib töhfəsini bəxş edən dostluğa layiqli göstərici-

si olduğundan, onları qiymətləndirməkdə daha çox həssaslıq, bütöv tarixi biliklər sistemində malik olmağı tələb edir.

Azərbaycanlıların və Polşa mənşəli tatarların fundamental xüsusiyyəti mənəcə, onlarda (bu fikir kitabı oxuyandan və müəllifin özü ilə söhbətdən sonra yarandı) millətçilik elementləri və şovinizmin olmamasıdır. Azərbaycanlı və ya tatar olmasından asılı olmayaraq, onları, hər kəsin malik olduğu millətə, etnosa qarşı vətənpərvərlik hissi insana hörmət və məhəbbət prinsipinin aliliyi doğrulaşdırmışdı.

Və... Buna görə də, biz, Ana yurtdan söz açanda, hər bir azərbaycanlı kimi, ölkəmizə - bir çox xalqlar və etnik qrupların Vətənimizə, tariximizə öz biliyini, əməyini bəxş edən görkəmli Azərbaycanlı şəxsiyyətləri axtarıyıq. Onların tərkibində aparıcı millətin nümayəndələrini təmsil etməklə yanaşı, xalqımıza oxşar mənəvi-əxlaqi dəyərləri və tarixi ənənələri ilə yaxın olan, qeyri-Azərbaycan vətəndaşları da iştirak etmişdir.

Hesab edirəm ki, bu maraqlı və fəlsəfi, siyasi aspektli kitabı oxumağa qərar verən hər bir kəs, şahid ola bilər ki, V. Quliyev Polşa Respublikasının zəngin arxiv materiallarını tədqiqatçı dəqiqliyi ilə toplamış, təhlil edərək, başa düşülən, anlaşılacaq şəkildə oxunacaq bir üsulla, öz dəsti-xəttiylə təqdim etmişdir. Əminəm ki, professor V. Quliyevin həyat və yaradıcılığı da gələcəkdə elmi-tədqiqat əsərlərinin mövzusu olacaqdır.

Oxucularımıza, bu kitabın maraqlı məzmunundan zövq almağı arzu edirik...

Rafiq ƏLİYEV,
Professor, fəlsəfə elmləri doktoru

Hər dərd düşünürəm ki, bir zamanlar insanlar dərd-sərlərini öz qohumlarına, əzizlərinə danışar, təsəlli tapar, məsləhət alardılar. İndi isə hər şey yaman dəyişib, öz ürək sözlərini psixoloqa danışmağı daha məqsəduyğun bilirlər, nəinki kiməsə ürək açmağı. Bilmirəm bu nə ilə əlaqədardır. Bəlkə dinləməyi, kiminsə kədərini, hiss və həyəcanına ortaq olmağı bacaranlar azalıb, bəlkə də adamların ətrafdakıların sirdaşlığına inamı itib?

Amma yaxşı ki, hələ də, saatına filan qədər pul alıb sənə qulaq asmağa hazır olan psixoloqlardan savayı, sədaqətli dostlar da var! Yaxşı ki, hələ də müəyyən qədər sirrini-sözünü kiməsə etibar edə bildiklərin var. Belə dostların sayı çox olmur, ola da bilməz, çünki sənə sənə qədər anlayacaq, çox yöntəmlilə sənə uyğun gələcək insanlar bir və ya iki olar ancaq.

Əgər mənə, "Dünya nəyin üstündə durur?" - deyə qərribə bir sual versəydilər, "Xeyrxahlıq və etibar üzərində durur" - deyərdim.

Bu gün bir şeir nəzər-diqqətimi cəlb elədi, əzizim Məmməd İsmayıl! Daha doğrusu, ruhumu titrətdi:

**Özü də məəttəl qalıbdır buna,
Çıxır yavaş-yavaş yuxuları çin.
Dəmir pul atmışdı qürbət suyuna -
Bir də o yerlərə qayıtmaq üçün.**

Aman Allah! Deməli, kimliyindən və mənsubiyyətindən asılı olmayaraq insanlar eyni şəraitdə eyni cür davrana bi-

Vətən həsrətliləri və ya Moskvadan Çanaqqalaya məktub

lirlər.

Sulara pul atmaq və arzu diləmək yeni adət deyil, amma qürbət suyuna pul atan zaman içdən keçən arzu - nə vətən, nə sevgi payı, nə də başqa bir şey deyil... Yalnız və yalnız Vətənə bir də dönə bilməkdir.

Vətən! Yaşadığın zaman bəlkə də qədrini bilmədiyən, havasını udduğun, günəşində qızındığın zaman bunları olacaq adilliklər kimi qəbul etdiyən, bir addım aralı düşdüyündə isə burnunun ucu göynədiyi Ana torpaq!

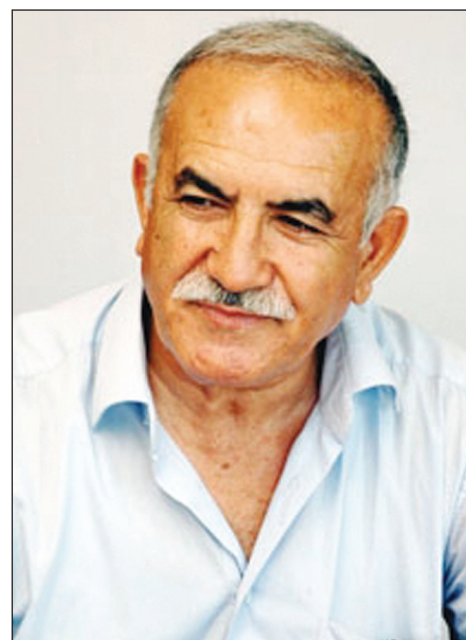
Bəs görəsən, övladlarından kimlər isə daha çoxmu, kimlər isə daha azmi sevir Vətən? Ana da öz balaları arasında fərq qoyarmı? Nədir bizi ondan aralı salan? Nədir qəlbimizə dağ üstəndə dağ çəkən? Hansı həqiqətlərdir, hansı səbəblərdir, hansı qaçılmazlıqlardır bunlar?

Amma həyat çox qərribədir, əziz şairim! Qürbətdə yaşamaq hələ Vətən həsrətliyi olmaq deyil.

Yad ölkədə yaşayaraq Vətənin qeybətini edənələr, onu yada salmayanlar, salanda isə ağır büzənlər, öz ailələrini tənha qoyub haramçılıq edənələr və s... və s... nə çoxdur!

Vətəndə yaşamaq da hələ qərribə olmamaq deyil.

Bəzən öz vətəndə "vətənsiz" qərubsəyənələr olur. Güney Azərbaycanda yaşayan qardaş-bacarımlar kimi. Öz dilini işlətmədən, öz haqlarını görmədən ya-

şamaq da elə qərribəlikdir. Və ya doğulduqları, böyüdükləri, babalarının ruhunu tapşırdığı el-obasından erməni faşistləri üzündən didərgin düşən Kəlbəcərliklərimiz, Laçınlılarımız, Ağdamlılarımız, Qubadlılarımız... kimi.

(Bu sözlərin Azərbaycan dili qrammatikasına görə kiçik hərflərlə yazılmalı olduqlarını bilməmiş deyiləm, amma əlim gəlmir. Onsuz da əlimizdən verdiyimiz, ümid və arzuları kiçildilib nöqtəyə dönmüş Qarabağımız və müqəddəs ana tor-

pağımızın yeddi parçası - nisgilli və könlüsünüqdür.)

Vətən həsrətliyi olmaq isə dəhşətdir. Babək filmində bir epizod var. Orada Babək öz oğluna azadlığın nə olduğunu anlatmaq istəyir və belə deyir: "Zavallı, sən heç vaxt anlamadın ki, azadlıq yanğısı nə deməkdir! O dəhşətli yanğı ki, ürəyi yandırır külə döndərir! Azadlıq! İstər acı olsun, istər şirin... Yalnız o idi məni döyüşdən-döyüşə aparır! Elə güman eləyirdim ki, sən də bu yolun yolçusu olacaqsan! Lakin sən anlamadın ki, bu dünyada birçün azad yaşamaq qırx il boyunduruq altında sürünməkdən üstündür!"

İnanmıram elə bir azərbaycanlı olsun ki, bu sözləri dinləyərkən ürəyi titrəməsin, damarlarında qanı coşmasın! Heyhat! Arzumuz haradadır, özümüz harada...

...Amma hər şeyə rəğmənin inanıram! İnanıram ki, bir gün Vətənli vətənsizlərimiz, qərblərimiz və sənə mən də arzusunda olduğumuz, arzuladığımız kimi bir Vətənə dönəcəyik!

P.S. Ümumi dostumuz İmdat Afşarın dediyi bu sözləri xatırladım: "Məmməd İsmayılın insan sevgisi böyür və millət olur... Onun toprak sevgisi de Vatan olur aniden..."

**Hörmətlə:
Afaq ŞİXLİ,
Moskva
12.07.12.**

Ənənə ilə müasirliyin bütövlüyü

RƏSSAM ÜLVİYYƏ HƏMZƏYEVANIN YARADICILIQ PORTRETİ

Əgər Azərbaycan təsviri sənətinin inkişafında XIX əsrin ikinci yarısında Şuşada fəaliyyət göstərən Mir Mövsüm Nəvvab, Usta Qəmbər Qarabaği və Xurşudbanu Natəvanın yaradıcılığı duyulması önəm kəsb edibse, bir müddət sonra - əsrlərin qovşağında bu şərəfli missiyanı naxçıvanlı İbrahim Səfi, Əkbər Kazım Muğan və Bəhrüz Kəngərli kimi sənətkarlar daşımışlar, desək, yanılmırıq. Onların özündə qədim miniatur sənəti ilə realist-gerçəkçi rəssamlığın bədii ənənələrinin vəhdətini yaşadan əsərlərindəki milli tanınma nişanına çevrilən məziyyətlər təsəvvüf ki, ölkəmizin XI Ordu tərəfindən işğaldan sonrakı yetmiş bir illik təzadlı mərhələdə özünəməxsus təşəkkül yolu keçsə də, məcburi "sosialist realizmi" prinsipi çərçivəsində fərdi və fərqli görkəmini demək olar ki, itirdi. Yalnız rəssamlarımızın çox az bir qismi mərkəzi və yerli ideoloqların mənəvi və maddi təzyiqlərinə baxmayaraq öz yaradıcılıqlarında milli bədii qaynaqlarımıza yaradıcı münasibətlərini qoruyub saxlamaqla, qədim ənənələrimizə müasir görkəm verməyin mümkünlüyünü sərgiləyə bildilər. Artıq tarixləşməklə yanaşı həm də milli təsviri sənətimizə layiqli töhfə hesab olunan Q.Xalıqov, S.Səlamzadə, Ə.R. Zaquliyev, S.Bəhlulzadə, M.Abdullayev, M.Mircavadov, T.Mircavadov, Ə.Muradoğlu, C.Müfidzadə, A.Hacıyev, E.Aslanov, S.Qurbanov, A.Hüseynov və s. tanınmış fırça ustalarının ötən illərdə yaratdıqları indi rəssamlığımızın çətin və şərəfli yükünü çiyinlərində daşımalı olan gənc yaradıcılarımız üçün də örnək olmaqdadır. Odur ki, Azərbaycan təsviri sənətinin hələ orta əsrlərdə formalaşmış şöhrəti bu gün də uğurla davam etdirilməkdədir. Yaxşı haldır ki, belə yaradıcılarımız paytaxta yanaşı bölgələrimizdə də səmərəli fəaliyyət göstərməkdədir. Onlardan biri də Naxçıvanda yaşayan istedadlı fırça ustası, Azərbaycanın əməkdar rəssamı Ülviyyə Həməzəyevadır...

Onun yaradıcılığı cəmi 10-12 ili əhatə etsə də kifayət qədər məhsuldarlığı ilə seçilir. Naxçıvan universitetinin incəsənət fakültəsinin məzunu olan Ülviyyə Həməzəyevanın 2000-2012-ci illərdə yaratdığı rəngkarlıq və qrafika əsərlərinin daşdığı yüksək bədii-estetik məziyyətlərin məcmusuna yalnız hesəd aparmaq olar. Ən tələbkar həmkarları və sənətsünaslarla yanaşı, sənətsevərlər də gənc rəssamın ictimailəşən birneçə fərdi və qarışıq sərgidə göstərilən əsərlərinə baxmaqla buna əmin olurlar. Bəs Ülviyyə Həməzəyevanın yaradıcılığını başqalarından fərqləndirən bədii-texniki məziyyətlər hansılardır? Onun yaradıcılığının özünəməxsusluğunu şərtləndirən ənənə ilə müasirliyin

vəhdəti və bütövlüyü necə əldə olunub?

Öncə deyək ki, rəssam bu bütövlüyə çox məhsuldar yaradıcılığını təşkil edən əksər mövzuların bədii şərhində nail olub. Onun istər xalqımızın şərəfli qədim keçmişinə və zəngin mifologiyasına, istərsə də çağdaş mövzulara müraciətində həyat hadisələrinə münasibət mahiyyətə real-gerçəkçi yanaşmadan qaynaqlansa da, sonradan yaradıcı düşüncə süzgecindən keçirilməklə bütün mənələrdə duyulması dərəcədə yenilənən bir görkəm almışdır. Ülviyyə Həməzəyevanın bütünlükdə rəng yaxıllarının qeyri-adi ritmindən "boylan" bu özünəməxsus "realizmi" əslində yaradıcı insanın gördüklərinə yanaşmada təxəyyülün sərbəstliyi ilə bərabər, həm də gerçəkçi ifadə vasitələrinin nəhayətsizliyini sərgiləmək istedadının görüntüsüdür. Bütün bunlarsa onun müxtəlif illərdə yaratdığı əsərlərinin bir araya gətirilməsi qarşılığında onların bədii şərhinin, ifadə manerasının bir-birinə yaxınlığı ilə yanaşı, hamısının bir-birini tamamlayan duyğulandırıcı ruha köklənməsini şərtləndirib. Etiraf edək ki, müasir rəssamlıq məkanında ifadə zənginliyinin təzadlarla dolu bolluğu qarşılığında, hələ çox gənc olan yaradıcının bu cür bədii özünüifadəsi fərdi və yenidir. Elə bunun sayəsində görüntüyə gətirilən hər bir fərqli mövzular da inandırıcı olduğu qədər də ilqim təsəvvüratı yaradan obrazlaşmış biçimdedirlər.

Əlavə edək ki, əsərlərində gerçəkliyə özünəməxsus baxışının mövcudluğunu əks etdirən rəssam, eyni zamanda nümayiş etdirdiyi bədii-texniki sənətkarlığının bənzərsizliyini özündən əvvəlkiləri inkar etməkdən daha çox, özünün qurucu və ənənəni davam etdirmə tendensiyasına tapındığını sərgiləyir. Bu bədii-texniki məziyyət özünü onun klassik miniaturə yaradıcı münasibətində, məlum icra vərdişləri məcmusunun çərçivəsinin genişləndirilməsində, ifadə vasitələrini mahiyyətə etibarilə dənənə bu günün vəhdətini yaratmağa kökləyə bilməsində təsdiqləyir. Rəssamın əsərdən - əsərə cillalanan cəlbedici dəst-xəttinin bu günə kimi müasir qalması həm də onun həll etdiyi bədii vəzifələrin nəticələrinin hər bir yaradıcının arzuladığı zamansızlığa qovuşdurulması ilə sonuclanmasına yönəli olduğundan çox dəyərlidir, desək, yanılmırıq. Yaxı manerasının oynaq və sərbəstliyi hər bir əsəri donuqluqdan çıxarmaqla yanaşı, onların eyni zamanda dinamikliyini, axıcı cizgilərin insan ağılına ovsunduran ritminin heyranedicilik ahəngdarlığını təmin edib. Qədim təbriqli sələfləri kimi hər bir əsərdə təzadlı rənglərin harmoniyasına, sayagəlməz yaxı toplusunun bütövlüyünə nail olan rəssam

son nəticədə tamaşaçıya təqdim olunan mövzuların düşündürücü təsirliyinə də yüksələ bilib. Kompozisiyaların ilk baxışda "qurama" təsəvvüratını yaradan təzadlı rənglər məcmusuna diqqətli baxışda onların əslində sayagəlməz çalarlardan yarandığına əmin olmaq mümkündür. Əsərlərin duyğulandırıcı koloritinin kifayət qədər şux boyalardan təşkil olunduğunu nəzərə alsaq, onda gənc rəssamın ayrı-ayrı ovqat daşıyıcısı olan "qurama" səthləri vahid məcraya yönəldə bilmək ustalığını da vurğulamaq lazımdır. Elə bunun nəticəsidir ki, Ülviyyə Həməzəyevanın tamaşaçısını bir qayda olaraq heyrət burulğanına salan əsərləri çox vaxt həm görünənlərin, həm də gerçəkliyi fərqli görməyin ifadəsi kimi qəbul olunur. Rəssamın "Həyat adası", "Ana məhəbbəti", "Bürclər", "Şaman", "Yuxu və s. lövhələrini bu mənada dünyamızı fərqli duymağın, ona bədii görüntü verməyin obrazlı ifadəsi saymaq olar.

Rəssamın yaradıcılığında mənzərə digər məlum janrlara nisbətən az yer tutsa da, bu azlıqda belə onun təbiətə olan fərdi münasibətini görmək mümkündür. Onun təbiət motivlərini özündə əks etdirən əsərlərində təsvirə gətirilənlərin oxşarlığına söy nisbidir, hiss olunur ki, o, daha çox onu cəlb edənlərin sintez şəklində, ümumiləşdirilmiş obraz görkəmdə təqdimatına meyillidir. Rəssamın süjeti təkə gözoşşayan mənzərə çərçivəsində saxlamayıb, kompozisiyaya həm də həmin məkanın qərar tutduğu yerin insanlarından söz açan element və atributları daxil etməsi də bunu təsdiqləyir. Bütün bunlarsa çox vaxt gözümüzə adiləşən mənzərələrin inandırıcı və duyğulandırıcı gözəllik qaynağı kimi qəbulunu şərtləndirir. Müəllifin Naxçıvan təbiətinə həsr edilmiş çoxsaylı əsərlərində, eləcə də "Gürcüstan" adlı mənzərəsində buna şahidlik etmək mümkündür.

Ülviyyə Həməzəyevanın yaradıcılığında gördüklərinin poetik-romantik ovqata bəlenmiş fəlsəfi tutumla zənginləşdirməyə cəhdlərin uğurlu nəticələrini də görmək mümkündür. "Bəşəriyyət", "Məkan və zaman", "Olməölüm", "Fani dünya", "Günahkar", "Həyat ağacı", "Baxış", "İtmiş dünya", "Çərxi-fələk", "İtilmiş həyat" və s. lövhələri bu qəbildəndir. Əslində rəssam təxəyyülünün nəhayətsizliyini nümayiş etdirməyə imkan verən belə əsərlər bir qayda olaraq həm də müəllifin həyata münasibətinin və intellektinin necəliyindən keçir. Qənaətimizcə rəssamın adları çəkilən lövhələrdəki bədii görüntüləri tamaşaçı ilə "həmsöhbətə" çevirə bilməsi, onun bilavasitə qarşısına qoyduğu yaradıcı vəzifəyə nail olmasının ifadəsidir. Doğrudan da rəssamın bədii təfsirində dünyamıza və onun ağılı-qaralı hadisələrinə yanaşma hər bir obyektəki fəlsəfi tutuma başqalarını inandırmaqla yanaşı, onları eyni zamanda düşündürməyə yönəlidir...

Klassik miniatur sənətini realist-gerçəkçi Avropa rəssamlığı ilə müqayisədə fərqləndirən və onun üstünlüyünü sərgiləyən bir xüsusiyyət də onun tapındığı dəyərlərə uyğun olaraq rəssamlıq üçün az qala tələklü məsələ sayılan işıq-kölgədən imtina et-

məsidir. Bu məsələyə özünəməxsus münasibət sərgiləyən Ülviyyə Həməzəyeva məşhur sələfi S.Bəhlulzadə yaradıcılığında olduğu kimi təsvirin inandırıcı alınması üçün işıq-kölgəsiz də keçinməyin mümkünlüyünə başqalarını inandırmağa nail olub. Bəzi əsərləri istisna olmaqla, demək olar ki, rəssam müxtəlif mövzulu əksər lövhələrində "kölgəsizliyin" uğurlu nəticələrini nümayiş etdirə bilib. Onun "İlqim", "Duyğular", "Maral", "Nər", "Səməni", "Vəhdət" və s. lövhələri dediklərimizin təsdiqi hesab etmək olar.

Rəssamın uzaq-yaxın keçmişimizə işıq salan və milli ruhi dəyərlərimizə həsr edilmiş əsərlərində də digər yaradıcılıq nümunələrində olduğu kimi ritmik-ekspressiv yaxılların yaratdığı faktura effektləri ilə qarşılaşmaq mümkündür. "Cahan Pəhləvan", "Muğam", "Milli rəqs", "Tarix", "Van Canavarı", "Hüseyn Cavid" və digər lövhələrində bunu müşahidə etmək olar.

Onun tarixiliyi portretlər vasitəsilə yaşatmaq istəyi də davamlı axtarıllarının nəticəsidir. Bu mənada onun Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevə və qardaş türk cümhuriyyətinin yaradıcısı Atatürkə, Xalq rəssamı Səttar Bəhlulzadə və akademik İsa Həbibbəyliyə həsr etdiyi portretlərin adını çəkmək kifayətdir. Bu portretlər konkret şəxslərə bağlı olsalar da, onlarda obrazlaşmış bu şəxsiyyətlərin yaşadıkları zamanla üzvi əlaqəsi duyulur. Kompozisiyalara həmin adamların işıqlı əməllərinin nəticələrinin daxil edilməsi bütünlükdə əsərlərin tutumunun duyulması dərəcədə zənginləşməsi ilə sonuclanıb.

Sonda demək istəyirik ki, respublikanın əməkdar rəssamı Ülviyyə Həməzəyevanın müxtəlif janrlarda yaratdığı çoxsaylı əsərlər nəticə etibarilə milli mənəvi dəyərlərimizin qovşağının ifadəsi olan milli ruhlu sintetik yaradıcılıq nümunəsi kimi qəbul olunurlar. Görünənlərin ən önəmlisi rəssamın çox qısa bir müddətdə öz dəst-xəttini müəyyənləşdirə bilməsidir. Onun sənətdə artıq fərdi "kölgə"yə malik olması da çox təzadlı və sərt olan sənət yollarında artıq öz izini salmasının göstəricisidir. Heç şübhəsiz bunlar başlanğıc üçün müsbət hal olmaqla bərabər, daşdığı ruhi-mənəvi potensialın realizə edilməsi üçün təkənerverici yaradıcı məziyyətdir. Bütünlükdə isə, haqqında söz açdıqlarımız hələ gənc olan rəssamın davamlı səylərinin əyani və müsbət nümunəsi sayılmaqla, ötən ildən rəhbərlik etdiyi Naxçıvan Rəssamlar Birliyinin digər üzvləri üçün də onları axtarıllara səsləyən ilhamverici amil ola bilər.

Ziyadxan Əliyev

Azərbaycan Respublikasının əməkdar incəsənət xadimi

“Fikir, söz və məlumat azadlığının, plüralizmin inkişaf etdirilməsi” istiqaməti üzrə

“Göyərçin” jurnalı - Azərbaycan milli uşaq mətbuatının parlaq səhifəsi

Zöhrə FƏRƏCOVA

1957-ci ildə Azərbaycan mətbuatında yeni bir ünvanın yaradılmasına - daha bir jurnalın nəşrinə qərar verildi. Uşaqlar üçün nəzərdə tutulan bu mətbu orqanın məqsədi, məramı maarifçilik olacaqdı. Başqa cür desək, yeni jurnal Azərbaycan mətbuatında bəlli bir yolu davam etdirəcəkdi. Bu yol ilk milli qəzetimiz “Əkinçi” ilə başladı. Ondan sonra ayrı-ayrı vaxtlarda fəaliyyət göstərən “Ziya” (“Ziyayi-Qafqaziyyə”), “Kəşkül”, “Şərqi-Rus”, “Həyat”, “İrşad” və digər mətbuat orqanları “Əkinçi”nin maarifçilik ənənəsinə sadıq qaldılar.

Hələ XIX əsrin sonlarında maarifpərvər ziyalıların söyləri nəticəsində Azərbaycanın yeni tipli məktəblər açılmağa başladı. Bu da təzə dərsləklərə, uşaqlar üçün yazılmış bədii əsərlərin nəşrinə ehtiyac yaratdı. Eyni zamanda uşaq mətbu orqanlarının açılması zərurəti daha artıq hiss edildi. Yeni tipli məktəblər yaratmaq böyük çətinliklərlə həyata keçirilirdi, uşaq mətbuatının yaradılması naminə göstərilən cəhdlər isə uzun illər səmərəsiz qaldı.

XX əsrin əvvəllərində, xüsusi ilə 1905-ci ildə Rusiya imperiyasında baş verən siyasi hadisələr çarizmi bir sıra güzəştlərə getməyə məcbur etdi. Azərbaycan ziyalıları yaranmış vəziyyətdən istifadə edərək uğrunda mübarizə apardıqları ideyaları həyata keçirmək üçün söylərini artırdılar. Həmin illər Azərbaycan tarixinə bir sıra yeni mətbuat orqanlarının, məktəblərin, qiraətxanalarının açılması ilə yazıldı. Təhsil sisteminin inkişafına çalışan maarifpərvər ziyalılar yeni tipli məktəblərin tələblərinə cavab verən dərsləklər yazıb çap etdirir, uşaq mətbu orqanlarının nəşri uğrunda mübarizələrini artırirdilər.

1906-cı ildə Bakıda keçirilən Azərbaycan müəllimlərinin I qurultayında da məktəb, dərslək, tədris proqramı məsələləri müzakirə edildi.

1905-1906-cı illərdə nəşr olunan “Həyat”, “İrşad”, “Molla Nəsrəddin” və başqa mətbuat orqanlarında Əli bəy Hüseynzadə, Əhməd bəy Ağaoğlu, Üzeyir Hacıbəyli, Sultan Məcid Qənizadə, Nəriman Nərimanov, Mirzə Ələkbər Sabir, Əli Nəzmi, Abbas Səhhət, Ab-

dulla Şaiq, Süleyman Sani Axundov və başqalarının publisistik yazılarında, şeirlərində, nəsr əsərlərində millət övladlarının savadlanması, yeni üsullu məktəblərin açılması təbliğ olunurdu. Azərbaycan ziyalılarının uşaq mətbuatı yaratmaq arzusu 1906-cı ilin 16 aprelində ilk uşaq jurnalımız “Dəbistan”ın nəşrə başlaması ilə həyata keçdi. Jurnalın redaktorları maarifpərvər ziyalılar Əlisgəndər Cəfərzadə və Məmməd həsən Əfəndizadə idi.

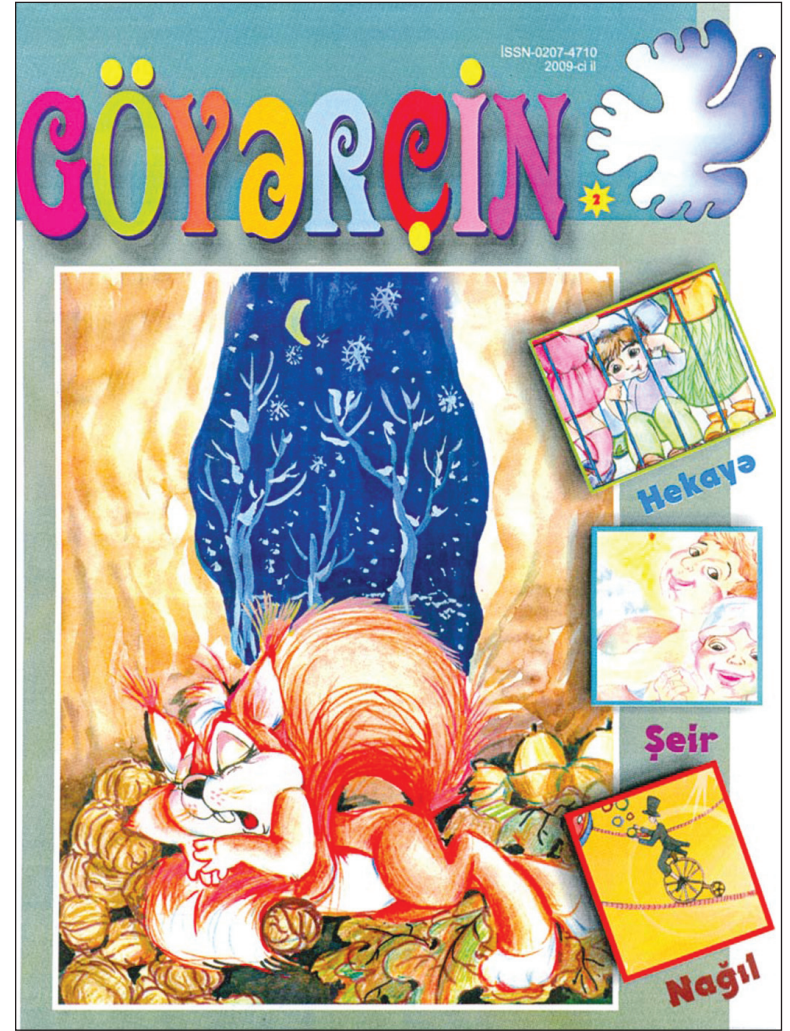
Azərbaycanda ikinci uşaq mətbu orqanı olan “Rəhbər” jurnalının birinci sayı isə 1906-cı ilin 24 sentyabrında işıq üzü gördü. Görkəmli maarif xadimi Mahmudbəy Mahmudbəyovun redaktoru olduğu bu jurnalın nəşri cəmi dörd ay davam etdi. “Dəbistan” da, “Rəhbər” də maliyyə problemləri üzündən uzun ömürlü olmadı. “Dəbistan” 1908-ci ilin 10 martında, “Rəhbər” isə 1907-ci ilin 17 yanvarında bağlandı. Onların məqsədi unudulmadı. Bir neçə il sonra “Dəbistan”ın və “Rəhbər”in yolunu “Məktəb” davam etdirdi. Maarifpərvər jurnalistlər Qafur Rəşad Mirzəzadə və Ədülrəhman Əfəndizadənin söyləri ilə “Məktəb” jurnalının ilk sayı 1911-ci ilin 29 noyabrında işıq üzü gördü. Bu jurnal da

fəaliyyəti boyunca maddi cəhətdən sıxıntılar çəkdi. “Məktəb” 1920-ci ilin 21 martında bağlandı.

Təbliğat işində mətbuatın fəaliyyətinə böyük əhəmiyyət verən Sovet hakimiyyəti ilk illərindən məqsədyönlü şəkildə demokratik qəzet və jurnalların nəşrini dəstəhləyirdi, öz məqsədinə, məramına, istiqamətinə müvafiq mətbu orqanlarının yaradılmasına başladı. Ancaq həmin illərdə tək cə ictimai-siyasi qəzet və jurnallar yaradılmırdı, elmi, publisistik, eləcə də uşaq mətbuatı orqanlarının inkişafına da diqqət göstərilirdi.

Uşaq mətbu orqanlarının açılması istiqamətində işlərə hələ 1920-ci illərin ikinci yarısından başlandı. “Pioner” jurnalı nəşrə başladı. 1934-cü il sentyabrın 2-də “Kommunist maarifi” qəzeti işıq üzü gördü. 1938-ci il avqustun 1-də “Azərbaycan pioneri”nin birinci sayı nəşr olundu.

1957-ci ildə uşaqlar üçün yaradılması qərara alınan yeni jurnal da digər uşaq mətbuatı orqanları kimi Azərbaycan Lenin Komsomolu Gənclər İttifaqının dəstəyi ilə nəşr olunacaqdı. Zəruri işlərə başlandı. Jurnalın dövriliyi, formatı, məramı müəyyənləşdirildi. Yaradıcı və texniki heyətin yığılması, binası və digər məsələlərin

həlli istiqamətində işlər aparıldı. Meydana mühüm bir sual çıxdı: Uşaqlar üçün nəzərdə tutulmuş yeni jurnalı necə adlandırılmalı? Ad seçilməli idi ki, jurnalın məqsədini, ünvanlandığı oxucuları bəlli etməklə yanaşı, uşaqların da xoşuna gəlsin. Emin Mahmudov danışırmış ki, ad seçiləndə hər bir təklif irəli sürdü. Xanımına Əlibəyli dedi ki, ad tapmışam. Maraqla soruşdular: “Nədir?”. Onun “Kəpənək”, cavabı hamını güldürdü. Amma bəlkə də elə bu söz ad seçməkdə köməklərinə gəldi. Yeni jurnala, nəhayət, ad seçildi: “Göyərçin”. Jurnalın ilk redaktoru yazıçı Yusif Hüseynov oldu.

“Göyərçin” ədəbi-bədii jurnalının birinci sayı 1958-ci ildə oxuculara təqdim olundu. Jurnal ilk saylarından böyük maraqla qarşılandı, tezliklə Azərbaycanın bütün bölgələrinə yayıldı və məşhurlaşdı. Jurnalda gələn oxucu məktublarının ardı-ardası kəsilmirdi. “Göyərçin”də Azərbaycan və dünya xalqlarının nağılları, uşaq yazıçıların əsərləri, folklor nümunələri - nağıllar, hikmətli sözlər, tapmacalar verilir. Jurnal öz balaca oxucularını Azərbaycanın zəngin təbiəti - dağları, meşələri, çayları, təbii sərvətləri ilə tanış edirdi. Qədim yurd yerlərimiz, xalqımızın igid

övladları haqqında da onlara lazımi məlumatlar verilir. “Göyərçin” jurnalının səhifələrində uşaqların fərdi yaradıcılıqlarına da ayrıca yer ayrılırdı.

Jurnal ilk saylarından Azərbaycan ədəbiyyatının zəngin nümunələrindən bəhrələnməklə, klassik ədəbi əsərlər dərc etməklə yanaşı, müasir yazıçı və şairlərin əsərlərini də dərc edirdi. Jurnalın baş redaktoru Rafiq Yusifoğlu deyir: “Göyərçin” zəngin ənənəsi olan jurnaldır. Tanınmış təmsil ustası Hikmət Ziya əbəs yerə demirdi ki, “Göyərçin” qartallar yetişdirir. Bu jurnalda çalışanların çoxu sonradan ədəbiyyat sahəsində çalışan görkəmli adamlar oldular. Məsələn, Xəlil Rza Ulutürk, Bayram Həsənov, Əbülfəz Hüseynli “Göyərçin” jurnalının əməkdaşları olublar. Xalq şairləri, Xalq yazıçıları bu jurnalın səhifələrində böyük həvəslə çıxış edirdilər. Sovet dövründə yaşayan klassiklərdən Mirzə İbrahimov, Mehdi Hüseyn, Əli Vəliyev, Bayram Bayramov, sonrakı illərdə Məmməd Araz, Anar, Elçin, Əkrəm Əylisli, Fikrət Qoca da daxil olmaqla elə yazıçı, şair yoxdur ki, bu jurnala məxsusi yazılar yazıb dərc etdirməsin”.

(Ardı var)

ORALARDA KİMLƏR VAR: ƏMİNƏ ŞENLİKOĞLU (ÖZKAN)-2

İNQILAB EDƏCƏYİMİ ZƏNN EDİRDİM

Əminə Şenlikoğlu (Özkan) kimdir araşdırmaçı, jurnalist, yazar.

27 may 1953-cü il tarixində, Giresunun Dərəli Mahalının Ambaralan kəndində dünyaya gəldi. 1996-cı ildə İstanbul İmam Natiq Liseyindən məzun olduqdan sonra təhsilinə Fiqh, Akait kimi təməl İslam elmlərini araşdırmaq üçün Qahirədəki əl-Ehzer Universitetində davam etdi. Bir müddət sonra, 1976-cı ildə natiqlik, müəllimlik və yazıçılıq etməyə başladı. 1985-ci ildən etibarən "Məktub" jurnalında redaktoruq vəzifəsini boynuna götürdü. Yazıları və şeirləri, "Gənclik", "Sur", "Ribat", "Milli Qəzet", "Marmara", "Yeni Asiya", "Məktub", "Vəhdət" və "Axıncı" kimi bir çox jurnal və qəzetdə nəşr olundu. "Bizə Necə Qıydınız" adlı romanı əsasında televiziya seriali çəkildi və bir başqa romanı "Maria", 1997-ci ildə, ərəbcə və malayziya dilindəki tərcümələrinin ardından almancaya çevrilərək nəşr olundu.

Şenlikoğlu 1984-cü ildə yazdığı "Gəncliyin İmanını Suallarla oğurladılar" adlı ilk kitabından ötürü təxminən iki il yarım həbsxanada yatdı.

İki uşaq anası olan Şenlikoğlu, İstanbulda yaşayır və müxtəlif vətəndaş cəmiyyət quruluşlarında aktiv həyatla məşğuldur.

Araşdırmaları və publisistik yazıları :

"Gəncliyin İmanını Suallarla oğurladılar", "İslamda Kişi", "Ölkəmi Axtarıram", "İnsanlar da Sürüşər", "Adsız Kitab", "Keçmişin İzleri" "Biz Bu Vətənin Nəyi Oluruq?", "Geri Təpən Güllələr", "Klavuz-İslami Doğru Anlamaq"

Romanlar:

"Bizə Necə Qıydınız?", "Nə Olar Xəyanət etmə", "Edamlıq Gənc", "Mən Kimin Qurbanıyam?", "Məhkum və Dul", "Qaraçı", "İmamın Mankenləri", "Çin İsgəncəsi", "Qadınları Qadınlar da Əzir"

Yazar Əminə Şenlikoğlu yazdığı kitablarda gənc nəsillərin imanını qurtarmağa çalışın öncül yazarlardan biridir. Geriyə baxdıqda özünü tənqid etməkdən çəkinməyən Şenlikoğlu, "Bəzi üslub səhvləri etdim. Kaş ki, türkcəni öyrənib sonra kitab yazsaydım" -

hifə qədər olacaqdı. O günahsız, tərtəmiz insanların İstiqlal Məhkəmələrində asılma hekayələri olacaqdı. Ona görə adı "Bizə Necə Qıydınız" idi. Mən həbsə girincə çox qısa kəsmək məcburiyyətində qaldım. Ardını yazmağımı çox istəyən var. Bəlkə yazaram.

Necə yazmağa qərar verdiniz bu insanların hekayəsini?

1979-cu idə Rizədəydim. Bir izdiham qrup olaraq gedirik. Bir yere gəlincə xanımlardan biri dayandı, yanda bir ağaca baxaraq ağlamağa başladı. Hıçqıra-hıçqıra ağlayır. Sonra hekayəsini izah etdi. Atasını imammış. O uşaqkən jandarmalar gəlib götürmüşlər atasını. Geri gəlməyincə anası "Get bir bax atana" deyərək onu göndərmiş. Bura gəlincə gözü ağaca ilişmiş. Bir də baxmış atası ağacda asılı. Orada mən o qədər pis oldum ki, öz atam kimi düşündüm. Bir övladın ağrısı, bu acısını necə təsvir etmək olar. Lakin həbsxanaya girdiyim üçün "Bizə Necə Qıydınız" belə bitdi.

Həbsə girmənin daha ilk kitabınız səbəbiylə oldu deyilmi?

İlk kitabım "Gəncliyin İmanını Suallarla oğurladılar" çox satılınca biri məni xəbər vermiş. Bu xəbəri qiymətləndirən Ergenekon zehniyyətli kəslər heç boş dayanmadılar. 15 il tutuqlama üçün iddia açdılar. Nə var ki, o kitabda? Sonra məhkəmədə yaxşı haldan düşdülər, səkkiz il yarım həbs cəzası verdilər.

Davam edən iddialarınız varmı?

Bu an yox. Faşizmin qoyduğu bəzi maddələr qaldırıldı. Darısı digər faşist maddələrin üzərinə olsun. 30 - 40 il cəza alacaqdım. Əbdürrəhman Dilipak 300 il cəza aldı. Yaşar Örtül kimi, Səlahəddin Bərabər kimi xaricə hicrət edən yazarlarımız oldu. Cəza evlərində o qədər günahsız insanlar var kigMəsələn Saleh Mirzabəyoğlunun cəzası necə verildi? İctimaiyyət bu mövzuda heç məlumatlandırıldı mı? AİHM nədənsə Mirzabəyoğlunu görmədi. Bu anda həbsxanada haqsız yerə, faşizmin diktatorluq təsiriylə yatan bir çox günahsız insan var.

Orta və liseyi qiyabi bitirdiniz. Niyə?

Araşdırmalarım var, bəzi şeylər tapdım. Lakin dünyaya qəbul etdirməm çox çətin. Mən professor olsam, bunları qəbul etdirə bilərəm, dedim. Lakin professorluğun fərqli bir prosedurası var-

deyə bilir. Şikayətləndiyi nöqtə isə : bəzi müsəlmanların onu səhv anlaması Şenlikoğluya "Məktub" jurnalında görüşdük.

EMETİ SARUHANDAN UYGULAMA

miş. Mənim üçün həyat yalnız cihad idi. O qədər irəli getmiş ki, görməm lazım olan bir çox mövzunu görmədən qaçmışım.

HÜCUM EDƏN TAKSİÇİNİ KARATE İLƏ AVTOMOBİLİNƏ YAPIŞDIRDIM

Ətrafınızda necə tanınırsınız?

Özümə tək yazar deyərək ad qoydum. O qədər unuduldum ki, bir adam axtarıb soruşmadı niyə getdin, bir probleminmi var? Kim indi görürsə ilk reaksiya "Aaaa sən nə qədər təvazökarmışsan. Səni biz belə bilmirdik"-deyirlər. Sən niyə məni televiziya dan ölçürsən. Həyat yoldaşıma "Şenlikoğlu səni heç dinləmirdi, deyilmi? Kim bilər nə çəkirsən sən ondan"- deyirlərmiş. O da "Yox, o mənə icazəsiz bir şey etməz" deyincə "Olarmı? İnsan dinləmi o heç" deyirlərmiş. Bizim bəzi meyarlarımız var. Üstəlik Allahdan gələn meyarlar bunlar.

Sinan Çətindən rejissorluq dərs-ləri aldınız. Onunla əlaqədar bir şey etdinizmi?

Etmədim, amma edə bilsəm bir sivil serial filmlər, bir də film düşünürəm. Mən romanlarımı gerçək həyatdan alıb yazırdım. Bəziləri "Demək ki, ədəbiyyatdan anlamır, bunları hamı bilir, yaşanmış şeyləri yazır" deyər. Belələrini düşünüb xəyalı bir roman yazdım. O da çox gözəl oldu. Onu film etməyi düşünürəm. Təbii dərs almaqla olacaq bir şey deyil. Bir rejissorun yanında bir müddət çalışmaq etmək istəyirəm.

Ovçuluğa da marağınız varmı. Fürsət tapa bilərsinizmi?

Bəli. Ovçuluğa marağım vardı, amma artıq ova getmirəm, ac qalsam gəderəm. Yoxsa getmərim. Ovçuluq caiz, ancaq zövq üçün öldürsəniz haram. Ətini yeyirsinizsə ovçuluq edilir. Mən bunu düşünərək imtina etdim. Atdığı quşun, dovşanın çoxunu vururam, amma hər atdığı mı vururam deyər bilməm. Bəlkə yaralı qaçan olursa acı çəkir deyər imtina etdim.

Silaha marağınız haradan gəlir?

Mən səkkiz yaşındaykən atam mənə silahdan istifadə etməni öyrətdi. Atam çox usta silah istifadə edən biriydi. Öyrəndim və üç il sonra buraxdım bu işi. Lakin bir gün bir taksici şoferi mə-

Tofiq ABDİN,
abdin41@mail.ru
tofigabdin.com

nim Şenlikoğlu olduğumu anlayınca döyməyə qalxdı. Gəncliyimdə bir az karate dərsi almışdım, təcrübəmi işə saldım və onu yapışdırdım avtomobilinə. Yoxsa adam məni faciəvi döyəcəkdi. O zaman qərar verdim silahsız gəzməməyə. İndi də istifadə etmək məcburiyyətindəyəm. Nə olar nə olmaz, yarımda olsun.

HEKAYƏ İLƏ ROMANIN FƏRQİNİ 20 KİTAB YAZDIQDAN SONRA ÖYRƏNDİM.

Necə bir ailədə böyüdünüz?

Qətiliklə haqq tərəfdarı və qərbi həyat olaraq seçər bilməyən bir ananın qızıyam. Atam kim? İslama qarşıdır, çox yaxşı bilirdi onu amma yaşamazdı.

Başınızda ilk suallar necə meydana gəldi?

Vəhy dininə keçməyim İslami elmlərdən sonra oldu. 18 yaşlarındaydım. Məndən bir şeylər soruşdular. Cavab verə bilmədim. Beynimdə suallar rəqs etməyə başladı. Ənənəvi İslamı sevmə bilmədim, istilənə bilmədim mən. Müsəlmandıq, bəzi mövzularda həssaslığımız vardı, bəzi mövzularda yox idi. Qarışıqlıq içində böyüdüm.

Nələr etdiniz İslamı öyrənmək üçün?

Müdirim İsmayıl Qala və qardaşları həmişə dindən bəhs etdi mənə. Son damla olaraq iş yerində ilahiyyat məzunu biri işə başlamışdı. O adama suallar soruşmağa başladım. Bir tərəfdən də "Sebil", "Şura" kimi jurnallar oxuyurdum. Necip Fazılın pərəstişkari oldum. İşdən ayrılıb Quran kursuna getdim. Fatihəni belə tam bilmirdim. Sonra hatibə oldum, konfranslar verdim.

Yazmağa başlamanız necə oldu?

Baxdım ki, hər tərəfdə eyni suallar soruşulur. Bu sualları yığdım. Yazdıracağdım, kimsəni tapa bilməyincə özüm yazdım. Kiçikliyimdən bəri şeir yazırdım, amma türkcəm gözəl deyildi, yenə də "Suallara cavab verim də getsin, Türkcəsi əskik olsun nə olar" - demişdim. Yanğın var deyər yanğına qaçmaqdan detalları görə bilmədim. İndi də çox ahım şahım deyil, amma 20 kitabdan sonra türkcə dərsi aldım. Bir az komik bir şey. Hekayəylə roman arasındakı fərqi belə bilmirdim. İndi bütün kitablarımı nəzərdən keçirib düzəltdim.

Reaksiya aldınız mı bu mövzuda?

Aldım. Mən kitablarımı əvvəl çox güvəndiyim bir yazara oxudurdum. Səhvlərimi fərq edincə "Mən sənə oxutmuşdum bu kitabları, nə üçün səhvlərimi söyləmədin"- deyər soruşdum. "Mən sənə bu qədər tənqiddə açıq bir insan olduğumu bilmirdim. Belə təvazökər olduğumu bilsəydim söyləyirdim" - dedi. İnciklik yaşadım.

TUNCAY CƏNUBUN MİTÇİ OLDUĞUNA YENİ-YENİ İNANIRAM

Fadime Şahinlə tanışlığınız bəzi insanların başını qarışdırdı?

Fadime Şahin heç bir zaman bu medianın tanıtıldığı kimi bir insan deyil. Mən Fadime Şahini ilk dəfə televiziya da gördüm. Misirdəydim. Bu qız günahsız bənzəyir, bəziləri istifadə etmiş ola bilər deyər atladım gəldim. Qızı Ergenekoncular istifadə etdi, tamam, amma qızın xəbəri yox.

Tuncay Cənub üçün söylədikləriniz də sual işarələri meydana gətirdi.

Avtomobil oğurlamış dedilər, oğurlamaz. Çünki insanın bir fərasət gözü var. Anlayır insan. Tuncay Cənub Ergenekoncu deyil ki. Amma son zamanlarda əsəbiləşməyə də başlamış iç dünyamda. MİT-də çalışırsa, sanıram ki, çalışır, niyə söyləmədi mənə. Son zamanlarda ağılim başıma gəlməyə başladı. Çox qırıldım. Madam ki, göründüyü qədər dost idi, niyə söyləmədi MİT-də çalışdığını. Söyləyə bilirdi. Bir sıra mövzular söyləyirdi, amma daha çox köməkçi ola bilirdi. O pis bir vəzifədədirsə mənə o vəzifədə olmamaq yeter. Aldanmış ola bilərəm.

HƏBSƏ GİRİNCƏ ASILAN GÜNAHSIZLARI İZAH EDƏ BİLMƏDİM

"Bizə Necə Qıydınız" kitabınız film edildi. Film necə alınmışdı?

Əslinə sadıq qalınmaq üzrə icazə verdim, lakin başqa əhvalatlarımdan parçalar alıb qarışdıraraq etdilər filmi. Romanın orijinal halı dəyişdirilmiş oldu. Tam iki ay xəstə yatdım kədərimdən. Çünki bir insanın xəyalları vardır, sadıq qalınmadı. Güvənmişdim, razılışma filan etmədik. O gündən sonra atamın oğluyla müqavilə bağlamadan iş etməm. Çox sarsıldım, amma dostlarım idi. "Dostdan gələn xoşdur" -deyib məhkəməyə vermədim.

Bizə "Necə Qıydınız" əslində sizin hekayənizmi?

Mənim hekayəmdən qısaldılar, bir şeylər var, amma başlı başına mənim hekayəm deyil. Yaşayan bir qardaşımızın hekayəsi. "Bizə Necə Qıydınız"ı bitirmədən həbsə atıldım. Elə olmasaydı ardını yazmalıydım, bu da 500- 600 sə-

Qocanın axdığı gün

Elçin HÜSEYNBƏYLİ

Bu hekayəti mənə güneyli (iranlı) tanışım danışmış. Arazın o tayındakı Aslandüz rayonunun Katta kəndində yaşayır.

***

Qoca kəndin qırağındakı köhnə çayxanayı özünə məskən eləmişdi. Çayxana sahiblə danışmışdı ki, hər gecəsinə on min tümən, yəni bir dollar verəcək. Ona çayxananın arxasındakı otaqda yer eləmişdilər. Əvvəllər bura asılıqanı əvəz edirdi. Bir çarpayı ancaq yerləşirdi. Qocanın yaşı onları 70-75. Gündüzlər vaxtını çayın qırağında keçirir, axşamlar isə bura qayıdırdı. Çay deyilən şey Böyük Arazın bir qoluydu, suvarma kanalıydı. Arazın özü isə bir az aralıydı.

Hərdən qarmağına balıq da düşürdü. Əl-ayaq yığışandan sonra balıqları artırmadək qaz pilətesinin üstündə gündüzdən qalma günəbaxan yağında qızardırı, qalanını istəyəne pay verirdi, artığını duzlayıb çəlləklərə yığırdı. Diləyindən istifadə elədiyinə görə çayxana sahibinə də gü-norta yeməyi üçün nəsə saxlayırdı.

Qoca burada həyatını tənzimləyərək bilmişdi. İş düşəndə suvaqçı peşəsi karına gəlirdi. Asta-asta, tələsmədən işləyirdi. Onsuz da ikiqat olmuş belini bir az da əyməklə məşğul olurdu. Adətən çovustanları mal təzəyiylə, kərpicdən olan tövlələrə təzəkqarışığı palçıqla suvayırdı. Kəndin adamları onun özü kimi kasıb idilər. Nadir hallarda varlı adam rastına çıxırdı. Onda kəndin çıxacağındakı evlərdən araba kirayələyir, Sarı dağdan torpaq gətirib kəc qayırdı...

Əvvəllər onunla xüsusi xidmət orqanları maraqlanmışdılar, hətta çayxana müştərisi adı altında Qocanı sorğu-sual da etmişdilər, amma ondan hökumətə heç bir ziyan gəlmədiyini görüb rahat buraxmışdılar. Qoca da onlardan şübhələnmişdi. Çünki çayxananın müştəriləri elə də çox deyildi və yad adamı o saat tanımaq olurdu. Müştərilər Qocanın özü kimi boş-bekar adam idilər. Onların qarşısında çay əvəzinə çox zaman nargilə buxarlanırdı.

Buralara yaxşı bələd olan bir ca-

van oğlan ona göz qoyurdu. Sanki izləyirdi. Əslində isə qocaya yazığı gəlirdi. Həmin cavan Təbrizdə universitetdə oxuyurdu. Bir neçə günlüyə tətillə gəlmişdi. Evləri çayxananın yaxınlığındaydı. Çayxana sahibi onun dayısıydı.

-Bu kişi, - deyər o, bir dəfə dayısından xəbər aldı, - hardan gəlib? Yad adama oxşayır. Heç kimə qaynayıb-qarışmır. Daim kədərli və düşüncəlidir.

Dayısı başı ilə Arazın o üzünü göstərdi.

-Hmm...- Cavan mızıldanmaqla dayısının nə dediyini anladığını bildirdi.

Bir müddət öncə erməni-müsəlman davasında cavanın həmdilliləri və həmdinliləri Arazın bu tayına pənah gətirmişdi. Çoxları bir az burda qalandan sonra başqa yerlərə köçüb getmişdilər. Qoca isə burda qalmışdı. Görünür, getməyə yeri yoxuydu. Bəlkə də özü istəmirdi. Özü ilə gətirdiyi yorğan-döşəkdə yatırdı. Yuxudan durandan sonra yerini səliqəylə yığır, üstünə qara, köhnə qəhvəyi kürkünü sərir. Sonra əyilib kürkünü iyləyirdi. Görünür, hansısa xatirəni beynində və qəlbində canlandırmaq istəyirdi.

Dayısı:

- Heç kimi qalmayıb, bir yana da getmək fikri yoxdu. Balıq tutmaqla dolanır, hərdən kiminsə işinin qul-pundan yapışır. Alıb-satmaqla arası yoxdu. Dərviş kimi bir adamdı. Nə versələr, alar. Pis adam deyil. Əvvəllər çoxlu mal-qarası, qoyun-quzusu olub. Qaçacaq düşəndə heyvanları bu tərəfə adlatmağa da macal tapmayıb. Ermənilər onları qəfil haqlayıb, arxayınçılıqlarından istifadə ediblər. Hərdən təpəliyə çıxıb durbini doğma kəndlərinə tərəf baxır, deyir ki, onu bu həyatda saxlayan öz həyətləridir. Həyətdə çoxlu ağacları varmış, indi yoxdur. Kimsə o ağacları kəşib aparıb. Bir gecənin içində. Hərdən bu taydan da şübhələnir. Damda-bacada ona tanış nəsə axtarırdı.

-Hmm, - cavan yenə mızıldandı və başını tərpətdi, handan-hana, - mən onunla danışa bilərəmmi, acığı tutmaz? - deyər xəbər aldı, iri qara gözlərini dayısına zillədi.

-Dərddi adam çox danışan olar, amma bu onlardan deyil, sözü kəlbətinlə çıxarmaq olar.

-Mən danışdıraram, - cavan ürək-lə dedi, yerindən durub qocaya yaxınlaşdı, salam verdi və cavab gözləmədən üz bəzəyəndəki kətildə oturdu.

- Mən təəssüf eliyirəm, - cavan oğlan kinolardan eşitdiyi sözlərlə söhbətə körpü salmaq və qocanın ürəyini ilk baxışdan ələ almaq istədi. - Doğma eldən aralı olmağın nə qədər ağrılı olduğunu anlayıram. Mən özüm bir-iki ay evdən aralı düşəndə darıxıram.

Qoca dinmədi, əlindəki ucuz, filtsiz "Dəmənd" siqaretindən bir qullab vurdu, tüstüsünü burnundan çıxardı, sonra göz qapaqlarını ağır-ağır qaldırdı, məzəmmətli nəzərlərlə cavana baxdı və baxışlarıyla sanki: "sən vətən həsrətinin ağırlığını başa düşmək üçün hələ gəncsən" - dedi, sonra ayağa qalxdı və çaya sarı get-

di.

Qoca güclü və sağlam adama oxşayırdı. Dərd onu tam məğlub edə bilməmişdi.

Cavan onun arxasınca düşdü; günah işlətməmiş şagird müəllimin dalına düşən kimi. Qoca ona əhəmiyyət vermədi. Amma cavanın ümidləri Qocanın inadkarlığından güclüydü.

Çayın kənarına çatdılar. Qoca suya salladığı qarmaqları və tilovları yoxladı. Qarmaqların birinə xırda bir balıq düşmüşdü. Qoca balığı qarmaqdan çıxarıb iylədi, sonra suya atdı. O, qismətinin boş çıxmasına sakitcə heyfsləndi, başını buladı və təpəliyə tərəf getdi.

Təpənin başına çıxandan sonra durbini Arazın o üzünə uzun-uzadı, diqqətlə, sanki zərrəbinlə baxdı və durbini dinməz-söyləməz cavana uzatdı. Cavan onun bu jestini başa düşdü, dömbəgöz qurbağaya oxşayan durbini aldı və qocanın göstərdiyi istiqamətə baxdı. Dağların döşündə kəndin xarabalıqları açıq-aydın görünürdü. Adı gözlə baxanda nəyisə seçmək müşkülüydü.

-Nə görürsən? - Qoca xırıltılı səslə soruşdu.

-Bir neçə ev, boş həyətlər, ağaclar, başqa heç nə...

-Yaxşı bax, ikimərtəbəli evin qarşısında həyətlər var, su quyusu da görünür. Quyunun üstündə çarx var. Ondan bir az bəridə körpə bir ağac. Armuddu.

Cavan oğlan Qocanın dediyi yerlərə gözü ilə şahidlik elədi, ikimərtəbəli uçur evin qarşısını diqqətlə izlədi, sonra durbini sahibinə qaytardı və həmkarının iti gözlülüyünə təəcüb elədi.

Qoca durbini gözüne tutub bir daha həmin səmtə uzun-uzadı baxdı və dinməz-söyləməz təpədən düşüb çayxanaya tərəf getdi.

-Mənim saldıığım bağdan qalan o körpə armud ağacıdır. Onu nəvəmlə əkmişəm. O ağacda nəvəmdən barmaq izləri var...Bu sözlərdən sonra Qoca bir müddət susdu, başını qaldıraraq göyə baxdı, handan-hana: -Onlar hamısı mərimi düşən evdə yatmışdılar, -dedi.

Onun danışığında heç bir ağrı yoxuydu. Hər halda, cavana belə gəlirdi.

- Mən onunla nəfəs alıram, hər gün necə böyüməsinə tamaşa edirəm. Bu gün-sabah çiçəkləməlidir, tumurcuqları partlayıb. Amma havaların quraq keçməsi mənə dinclik vermir. Əslində, indi yağış yağmalıydı. Yağış isə yağmır... Qoca bu sözləri deyəndən sonra dayandı, başını qaldıraraq göyə baxdı, nəzərləri çox-çox uzaqlarda ilişib qaldı.

Cavan oğlan ona ürək-dirək vermək istədi:

-Yəqin yağar, -dedi...

Qoca bir söz demədi və yoluna davam etdi.

***

Cavan Qocaya öyrəşmişdi. Onunla balığa gedir, tutduqlarını qardaş malı kimi bölüşür, birlikdə təpənin üstünə çıxıb Arazın o üzünə baxırdılar. Qocanın danışmaqla arası yoxuydu. Dərdini içində çəkir, öz-özünə mızıldanır, yağışın yağmasıy-

la bağlı Tanrıya dualar pıçıldayırdı. Amma bir gün durbini o tərəfə baxandan sonra sevinclə:

-Armud ağacı çiçəkləyib, -dedi və durbini cavana uzatdı...

Cavan nə qədər baxsa da, armud ağacının çiçəklədiyini sezə bilmədi. "Yəqin qocanı qara basır", -deyə ürəyində fikirləşdi, amma düşüncəsini dilinə gətirmədi. Əksinə:

- Hə, əməlli-başlı çiçəkləyib, -dedi.

Cavanın bu sevinci qocanın əhvalını durultmaqdan pozdu və məyuslaşdı:

- Yağış yağmasa quruyacaq... O tərəflərdə yağış yağır. Buralara isə gəlmir. Qara buludlar bizdən uzaqlaşır... Cavan vaxtım olsaydı, Arazı kəçib ona bircə vedrə su verərdim. Çarxı bircə dəfə fırlatmaq bəsdir. Buz kimi suyu olur. Yağış yağsa, çiçəkləri döyəcək. Bəlkə də bu il meyvəsi az oldu, ya heç olmadı. Amma meyvə əsas deyil. Payızda armud ağacının qızılı yarpaqları olur...

-Mən bir neçə günlüyə qara buludlar olan yerə gedirəm, xahiş edə-rəm ki, geri qayıtsınlar, - cavan oğlan zarafata salmaq istədi, amma yanıldığını dərhal duydu. Qocanın üzünü qapqara qaraldı, bir söz demədi, təpədən düşdü və çayxanaya tərəf getdi.

***

Cavan doğru deyirdi. O, bir neçə günlüyə qara buludlar olan tərəfə - Təbrizə getdi. İmtahanlarının vaxtını öyrənmək üçün. Qayıdub gələndə şirdirgi yağış yağdı. Cavan Qocaya göz aydınlığı verməyə tələsdə, amma onu görmədi.

Dayısı Qocanın adını eşidəndə hüznü görkəm aldı:

-Qoca çayda boğulub, - dedi, - səbəbini heç kim bilmir, uşaqlar axanda görüblər. Bir neçə gün idi ki, yoxa çıxmışdı. Fikirləşdim ki, yəqin harasa işləməyə gedib, ya da Sarı dağdan torpaq gətirməyə. Sən demə, suda batıbmış. Su bollanan gün üzə çıxıb. Tanınmaz hala düşmüşdü. Əsgər qayışından tanıdım.

Bu sözləri deyəndən sonra dayısı kirli dəsmalını çıxarıb üz-gözünün suyunu sildi, - üz-gözümüz öyrəmişdi ona. Havalarda da ki... Allah göstərməsin...Bu cür quraqlıqdan sonra yağış kəsmək bilmir ki...Elə bil, günəşli günlərin hayfını alır. Hələ belə şey olmamışdı...

-Onun durbini vardı, hardadı? - deyər cavan oğlan xəbər aldı.

Artırmadan asmışam. Bəlkə la-zım oldu. Çobanlara da satmaq olar. Yaxşı pula gedər. Onlar belə şeyin qiymətini hamıdan yaxşı bilir.

Yağış səngiyəndən sonra cavan oğlan durbini götürüb təpəliyin üstünə gəldi və Arazın o üzünə - Qocanın həyətinə baxdı. Həyətdəki körpə armud ağacı başını aşağı əymişdi, deyəsən qurumuşdu. Dəqiq yadında deyil. Bəlkə Qocanın xiffətini çəkirdi. Bəlkə də Qocanın arzuladığı yağış onun belini əymişdi.

Amma o, Qocanın axdığı günü xatırlayırdı. Həmin gün yağış yağmış...

Hədəd yaşanmayan

Qəzənfər PAŞAYEV
filologiya elmləri doktoru,
professor

Şəkinin şöhrəti və sərvəti olan lətifələrin təmənnasız toplayıcısı, tərtibçisi və nəşr edən kimi tanıdığımız Hikmət Əbdülhəlimovun yenidən işıq üzünə görmüş "Daşdan su çıxan kimi..." (Bakı, "Apostroff" nəşriyyatı, 2012, 428 səh.) çox maraqlı və sanballı kitabı onun səriştəli qələm sahibi olduğunu bir daha göstərdi. Oxucular və tədqiqatçılar bu zəhmətkeş insanı "Şəkinin gülüş çələngi", "Saa quzu kəsəmə", "Şəki lətifələri", "Şəki gül-məcələri" kitablarından yaxşı tanıyırlar. Azərbaycan folklorşünasları arasında adı tez-tez, həm də hörmət və ehtiramla çəkilən Hikmət Əbdülhəlimovu "Şəki lətifələri", Şəki lətifələrini isə Əbdülhəlimov məşhurlaşdırmışdır - desək həqiqətdən kənar olmaz. O, Şəki lətifələrindən elə bir çələng hörmüş, elə bir abidə ucaltmışdır ki, vətənimizin hər guşəsindən görünür. Bu, səbəbsiz deyil. Şəkililərin xəmiri lətifə ilə yoğrulub. Şəki Azərbaycanın Qabrovosudur.

Şəkiyə güzəri düşüb orada bir neçə gün qalan hər kəs aydınca görə bilir ki, müdriklilik məhsulu olan lətifələr orada gündəlik tələbat hadisəsidir.

Şəki lətifələrini toplayıb bizə ərməğan edən Hikmət müəllim əslən şəkilidir.

Şüurlu həyatı boyu dövlət idarələrində vicdanla çalışan, vəzifə borcunu yerinə yetirən, "Qırmızı əmək bayrağı", "Şərəf nişanı", "Şöhrət ordeni" ilə təltif edilən Hikmət Əbdülhəlimov heç vaxt folkloru ayırmayıb, onunla yaşayıb. Ahıl çağlarında belə folklorla olan sonsuz məhəbbəti azalmayıb, əksinə folklorşünaslıq fəaliyyətinin yeni mərhələsi başlayıb. AMEA-nın Folklor İnstitutunun "Azərbaycan folkloru antologiyası seriyasından: "Şəki folkloru" I cild, 2000, 490 səh. (ortaqlı), II cild, 2002, 469 səh.; III cild, 2009, 532 səh. Hikmət müəllimin yuxusuz gecələrinin məhsuludur. Məhz buna görə də müəllifin yeni kitabında biz folklorşünas Əbdülhəlimovla, ədəbiyyatşünas Əbdülhəlimovu qoşa görürük. Bir yandan görürük ki, damarlarında axan canlı qan yaddaşı - folklor onu necə müdrikləşdirib, başqa bir yandan onun ədəbiyyatşünas kimi yetişməsində "Ünsiyyət körpüsü", "Müdrək sinədefter", "Bir ömrün salnaməsi" kimi ki-

tablarının az rol oynamadığının şahidi olur. Şübhəsiz onun Azərbaycan Yazıçılar Birliyinə üzv seçilməsində bu faktor az rol oynamamışdır.

"Daşdan su çıxan kimi..." əsəri (Şəkiddə bu ifadə saf, pak insanlarla bağlı işlənilir) müəllifin keçdiyi ömür yolu və vicdanı qarşısında hesabatıdır. Hikmət müəllimin səmimi etirafı oxucunu inandırır: "Yaşımın bu qürub çağında and içə bilərəm ki, bütün şüurlu həyatım boyu vicdanımın səsinə qulaq asmış, onunla hesablaşmış, qarşısında hesabat vermişəm. Bu gün də onun qarşısında alını açıq, üzünü ağam".

Sadə, təmtəraqdan uzaq bir ömür sürən Hikmət müəllim oxucular və insanlar arasında yaxşı ad-san qazanmışdır. Bunu isə yaxşı əməllər sayəsində əldə etmək olur.

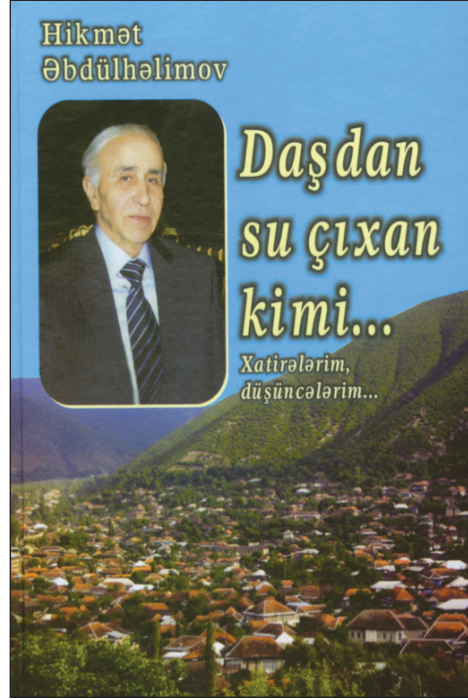
Müəllifin xatirələrindən, düşüncələrindən söz açan əsər, təvazökarcasına deyilmiş sözlərlə başlayır:

"Ömrün yeddinci aşırımını keçəndən sonra, qürub çağında yaşadığım həyatın salnaməsini qələmə almaq qərarına gəldim. Əslində bu fikir məndə təzə yaranmamışdır (17 iyul 2009-cu ildə Hikmət müəllimin 70 yaşı tamam olub). Zaman-zaman bu fikrə düşür, sonra isə "nə deyərlər, nə fikirləşərlər, görəsən, bu əməldə də bir şöhrətpərəstlik izi axtarmazlar və s. mülahizələrlə təxirə salır, özümdən uzaqlaşdırmağa çalışırdım". Nə yaxşı ki, Hikmət Əbdülhəlimov L.N.Tolstoyun "çalışın ətrafdakıların mülahizələri, rəyləri, fikirləri yükünü daşımaqdan azad olun, görün bu zaman nə qədər yüngülləşəcəksiniz" müdrək kəlamından və Kolumbiya yazıçısı Q.Markesin "Həyat insanın necə yaşadığı deyil, onu necə xatırladığı və başqlarına anlatmaq məharətidir" fikrindən nəticə çıxararaq qələmini memuar janrında sınamışdır. Məlum həqiqətdir ki, memuar ədəbiyyatı bizdə arzuolunan səviyyədə deyil.

Kitabın ən böyük məziyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, yeddi onilliyi arxada qoyan, təcrübəli müəllif olduqca faydalı olan xatirələrini, düşüncələrini bəzək-düzəksiz, olduğu kimi oxucularla bölüşür. Müdrək kəlamlar, gərəkli məsləhətlər, insanı düşünüb-daşınmağa sövq edən ibrətamizlik əsərin ana xəttini təşkil edir. Məsələn, müəllifin şöhrət dalınca qaçmağın acı nəticələri barədə fikirlərini oxuyan, az-çox düşünməyi bacaran hər kəs ciddi ibrət dersi götürür. Şöhrətin oddan da qorxulu olduğunu dilə gətirən müəllif məşhur "Xaç atası" filmində baş rolun ifaçısı, Oskar mükafatı laureatı, İtaliya əsilli Alfredo Ceyms Paçinonun sözlərini yada salır: "Şöhrət narkotika qəbul etmək kimi bir şeydir, o, əvvəlcə insanı göyün yeddinci qatına qaldırır, sonra isə guppultu ilə başı aşağı salır".

Müəllif bununla kifayətlənməyərək Kolumbiya yazıçısı Qabriel Qarsia Markesə də müraciət edir. Bütün dünyada ad qazanan görkəmli yazıçı yazırdı ki, şöhrət dəlisov at kimidir. Əgər belə atın cilovunu və şöhrətin ipini boş buraxsan vay halına.

Kitabda Hikmət müəllim məni də

həmişə düşündürən bir məsələdən geniş söz açır. O, Sovet quruluşunun məlum neqativ, hətta kütləvi cinayət faktları ilə tarixə düşmüş cəhətlərini etiraf etməklə bərabər, Sovet üsul idarəsini bir tərəfli, qərəzli, yalnız qara boyalarla, zülmət imperiyası kimi qələmə verənlərə etiraz səsinə ucaldır. Akademik Abel Məhərrəmovdan bircə misal gətirməklə fikrini tamamlayır: "Biz sovet təhsil gəmilərində dünya okeanlarında üzürdük". Bu, həqiqətdən də belədir. Güney Azərbaycanda 30 milyondan artıq qardaş-bacımızın ana dilində bircə məktəbi də yoxdur. Bizdə isə elm-təhsil, incəsənət və başqa sahələrdə əldə olunan uğurları saymaq qurtaran deyil.

Müəllifin "Maddi durumun indikindən qat-qat ağır olmasına baxmayaraq o dövrün insanların bir-birinə olan təmənnasız qarşılıqlı sədaqətini, köməkliliyini, ürəyiyananlılığını, indi həsrətdə olduğumuz canlı ünsiyyəti, əsl insani münasibətlərini yaddaşımda əziz xatirə kimi saxlayıram" fikri də etiraz doğurmur, əksinə yaşlı adamlarda həsrət hissi oyadır.

Kitabın "Yetmiş illik ömrün xatirə dəftəri" bölümündə nələr yoxdur?! İki qız atasının etiraflarına fikir verin: "Uşaqlarımın az olmasını şəxsi həyatımda buraxdığım ən böyük, bağışlanılmaz səhv hesab edirəm". Bəzi gənc ailələrə bundan böyük, ibrətgötürücü söz demək çətindir. Eləcə də "İnsanlara yaxşılıq edərkən onların buna layiq olub-olmamlarının fərqi-nə varmamışam" kəlamı da ibrətamizdir.

Bu bölmədə yer alan hər başlıqdan sonra bir hikmətli kəlam verilir. Məsələn: "Dağlardan əzəmətli yalnız dağlar ola bilər" və ya "Güzəran ən böyük bələdir, o insanı ayaqlarından asaraq edam edir" və s.

İnsan xatirələrdə yaşayır - deyənlər haqlıdırlar. Hikmət müəllim də bu fikirdədir. Fikrinin doğruluğunu sübuta yetirmək üçün Qədim Çin mütəfəkkiri Konfutsiyə müraciət edir: "İnsan dünyasını dəyişdiyi zaman yox, onu son xatırlayacaq adam öləndə ölür". Bu kəlamə bənzər müdrək kəlamə hələ Çin mütəfəkkirinin Azərbaycanda o qədər də tanınmadığı vaxtlarda, 40-50 il bundan əvvəl profes-

sor Abbas Zamanovdan dəfələrlə eşitmişdim. O, ləyaqətli bir insanı son mənzilə yola salanda deyirdi: "Sağ ol, a filankəs!". Mənasını soruşanda deyirdi ki, o ölməyib, o bizimlədir. Yaxşı adamlar ölmürlər. Onlar neçə ki, biz varıq, bizim qəlbimizdə yaşayırlar.

Kitabdan hasil olan qənaətlərdən biri də Hikmət müəllimin həddən artıq mütaliəli olmasıdır. Müəllif bu münasibətlə yazır: "Ömrüm boyu öyrənməyə, özümü tanımağa, dərk etməyə səy göstərmişəm, kitablardan bəhrələnmişəm. Elm, mənəviyyat mənbəyi kimi kitablara inanmış, onlara səcdə etmişəm". Maraqlıdır ki, o, burada avtoqrafla hədiyyə olunmuş kitabları sadalayır, kitablardan və müəlliflərdən bəhs edir. İnam və iman sahibi olan Hikmət müəllim akademik V.Məmmədliyevin "Qurani Kərimi" avtoqrafla ona bağışlamasından və müqəddəs kitabımızdan əsərində bol-bol bəhrələndiyindən xüsusi söz açır. Müəllif, eləcə də dünyanın çox böyük şəxsiyyətlərinin kitablarını oxuyub, onlardan yerli-yerində istifadə etmiş, əsərini zənginləşdirmiş və daha oxunaqlı etmişdir.

Kitabda müdrüklərin kəlamları qırmızı xətt kimi keçir. İstər-istəməz müəllifin də müdrikliyinə ürəyində yer ayırırsan və inanırsan ki, bu müdrüklük ona tək cə kitablardan deyil, əsasən damarlarında axan canlı qan yaddaşı folklorlardan gəlib.

Kitabın böyük bir hissəsi yazıçı, şair və alimlərimizə həsr olunub. "Dostlarımızın qədrini sağlığında bilək" bölümünü həyəcənsiz oxumaq olmur. Bu bölüm Bəxtiyar Vahabzadənin aşağıdakı misraları ilə başlayır:

**Yaranışdan bilirik, -
ömrə nəhayətdi ölüm,
Zamanın hökmü budur:
hər kəsə qismətdi ölüm.**

Burada Xalq şairi, akademik Bəxtiyar Vahabzadəyə, AMEA-nın müxbir üzvü Yaşar Qarayevə həsr olunan yazılar - ağılar, xüsusilə təsirlidir.

Kitabda H.Əbdülhəlimovun əsərlərinə həsr olunmuş ayrıca bölüm də yer alır. Bəxtiyar Vahabzadə, Əziz Əfəndizadə, Faiq Çələbi (bir neçə məqalə), Ədalət Tahirzadə, Əfqan, Sadiq Murtuzayev, Flora Xəlilzadə, Sönməz Abbaslı, Süleyman Əhmədov, Sabir Əfəndiyev və başqalarının əsərlərində Hikmət müəllimin yarıdıcılığından və şəxsiyyətdən bəhs edilir. Professor Ədalət Tahirzadə kitabı yazdığı son sözü "Hikmətnamə" adlandırır. Bununla həm Hikmət müəllimin şəxsiyyətinə, həm də əsərinə işarə edib və mənə görə doğru seçim edib. Əsərin hər səhifəsi hikmətlə doludur. Ömrünü təmənnasız olaraq Şəki folkloruna, xüsusən də Şəki lətifələrinə həsr edən, onlardan qədərincə bəhrələnərək hikmət məktəbinə çevrilən Hikmət Əbdülhəlimovun əsəri elə belə də olmalı idi.

Bu çox maraqlı, düşündürücü kitabı oxuyub qurtaranda qəlbimi Rəfiq Zəkənin kitabında yer alan ölməz misraları göynətdi:

**Keçən günlərimi qaytaraydılar,
Gələn günlərimi qurban verərdim.**

06.07.2012

Məhəmməd Əmin

Şirməmməd HÜSEYNOV

Ön söz

Azərbaycan milli qurtuluş hərəkatının ideoloqu və lideri, ilk həqiqi demokratik Xalq Cümhuriyyətimizin banisi M.Ə.Rəsulzadənin zəngin ictimai-siyasi və ədəbi-bədii publisistik irsinin I cildi (1903-1909) 1992-ci ildə, II cildi (1909-1914) 2001-ci ildə işıq üzü görmüşdür. İndi onun 1915-1916-cı illərdə dövrü mətbuatda dərc olunmuş əsərlərinin III cildini oxuculara təqdim edirəm. Zənnimcə, 10 ildə təmənnasız hazırladığım bu əsər Azərbaycan tarixi və bütövlükdə I dünya müharibəsi dövrü tarixi ilə maraqlananlar üçün faydalı olacaqdır.

Unudulmuş sürgünlər

Kars və Batum ətrafında müharibədən zərər görmüş olan hərbiçilər Bakı cəmiyyəti-xeyriyyəsinin kömək elədiyi və bu köməklik imdi də davam etdiyi məlumdur. Cəmiyyət məmur və köməkçiləri fəlakət sovuşduqdan sonra yerlərində yersiz, yurdlarında daldalanacaq qalan dul arvadlara, yetim uşaqlara qardaşlıq, atalıq etdi. İnsanlardan yırtıcıları qorxan kibi qorxub ahu kibi sərəsimə olan bu xəlpə üns və ülfət göstərən kəndlilərinin "adamsız" olmalarına aid onlarda bir hissi-etimad oyandı.

Qalanlara, qaçanlara az-çox himayət olduğu halda heç bir müavinət görməyib hərbiçilərin tamamilə unudulmuş bir qismi qaldı:

- Sürgünlər.

Bu zavallıları kimsə xatırlamadı. Bunlar, bu "quru oduna yanmış yaşlar" müharibə zamanının iqtisadi ilə Qafqasiyanın isti yerlərindən qaldırılıb Sibiriyanın soyuq bucaqlarına atıldılar. Bu "administrativni" nəfə edilmişlərin sayı az degildir. Məlum olduğu üzrə bunlar oralarda Tabolski və Tomski quberniyalarının həcra guşələrində, ancaq hökumətin verdiyi payka ilə dolanıyortlar. Bu payların miqdarı ayda 9 manat 50 qəpikdən ibarətdir. Yabacı bir yerdə, ilin bu bahalıqında öylə cüzi bir payla dolanmaq necə olur? Bu xüsusda sürgünlərin özlərini dinliyəlim: İşdə karlı bir sürgünün Tomski quberniyası Narımski qəyəsindən göndərdiyi məktub:

"Sibiryada, Tomsk quberniyasında Narımski qəyəsində olan Qafqasiya administrativni sürgünlər Bakı müsəlman cəmiyyəti - xeyriyyəsinə əlindən gəldiyi qədər yardım diliyorlar. Yəhudi, polyak, gürcü sürgünləri öz ianə komitələrindən yardım gördükləri halda biz onlar arasında atasız, anasız, yetimlərə bənziriyoruz. Sizlərə əyandır ki, bizlərdən çoxumuz ev və yurd sahibləri idik. Qəza bizi Sibiriyanın əzici bir bucağına atmışdır. Buraya atılmış zavallılar evlərindən bir kömək gözləyə bilmiyorlar. Çünki evləri xərəb evdəkiləri də müflisdir. Hər kəs öz evindən Bakı cəmiyyəti tərəfindən idarə olunduqlarına aid cavab alıyor. Buna qarşı əlbəttə cəmiyyətə təşəkkür ederiz. Fəqət nə olurdu ki, cəmiyyət bir az da biz qəriblərə kömək etsəydi.... Çünki 9 manat 50 qəpiklə dolanmaq mümkün degildir".

Məktub səmimənə yazılmışdır. Məcburi qürbətəndən hasil olan sıxıntının təsəvvür oluna biləcək bütün əlvah fəcayə ədəbi bir qələmlə təsvir olunmamışsa da, "atasız, anasız yetimlər kibi" yiz cümləsində sadə, fəqət tək qüvvətli bir ifadə ilə məcburiyyətə hasil olan qürbətənin bütün acıları təsvir olunmuşdur.

Əcaba soyuq Sibiriyanın donuq bir guşəsindən gələn bu acı qardaş fəryadına, fəryad istimdadinə "ləbbeyk" demək imkanı yoxmudur? Cəmiyyət bu xüsusda bir tədbir görə bilməzmi? Bizə öylə gəliyor ki, bu xüsusda necə düzlü tədbir görmək mümkündür. Əvvəla əksərinin şübhə və

böhtan üzərinə sürüldüğü müsəlləm olan bu fəlakətçilər həqiqində hüquqi təşəbbüslər edilib azadlıqlarını aid olan məqamlarından istəmək olar. Məlum olduğu üzrə sürgün olunmuşlardan bir qisminə təkrar öz yurdlarına dönmək ixtiyarı verilmişdir. Böylə bir ixtiyarı yerdə qalanlarından qismi-mühümün üçün də təhsil etmək qeyri-mümkün olmasın gərəkdir.

Saniyə sürgünlərə maddi kömək etmək olarki, bu da məktub sahibinin istədiyinə əməl etməkdən ibarətdir. Bunun əməli cəhətinə gəlinə yəhudi, polyak və gürcü qaçqınlarına müavinət edən komitələrdən məlumat hasil edib də onlar kibi rəftar etmək ola bilər. Ehtimal ki, qaçqınlıq ni-zamnamesini bu zavallı sürgünlərdə təbiq etməkdə mümkündür.

Xülasə arzu və həmiyyət olursa müavinət etmənin yolları bulunur, ümidindəyiz.

Qoy "sürgün" sözü bizi qorxutmasın. Tərəhhüm və şəfqət hər hanki bir şəxs həqiqində olsa da məmnun degildir. Həbsxanələrdəki siyasi mücrimlərə belə ianə etmək, hər bəslərinə belə şəfqət göstərmək məmnun degildir. Yalnız bilməli, icabatını əmələ gətirməlidir.

Yuxarıdakı sətirlər cəmiyyəti-xeyriyyə əzası tərəfindən oxunmasını arzu edərək bu xüsusda bir fikir və tədbir etmələrini ummaqla unudulmuş sürgünlərimizin arzu və ricalarına tərçüman oluyoruz.

M.Ə.Rəsulzadə

"Açıq söz", 5 avqust 1916, №251

Nəhy - sürgün etmə
Həcr - yasaq, qadağa
Əlvah - lövhələr
Tərəhhüm - rəhm etmə
Məmnun - qadağan edilmiş
Mücrim - günahkar

Bizdə kooperativ təşəbbüsləri

Yaxşılıq mütezəmmin olmayan bir yamanlıq yoxdur. Cəmaət fəlsəfəsini neql edən bu cümlədə böyük bir hikmət vardır. Bu hikməti hər şeydən artıq ələmləri sarsan bu böyük müharibə isbat etmiş oldu. Böyük müharibə böyük fəlakətlər, ehtiyac doğurdu. Müharibə, ehtiyacı becərən bərkətili bir topraqdır. Bu dəfə də öylə oldu. Pulun eyarı düşdü. Lazım olan şeylərin, ərzaq və məkulatın bahası qalxdı. Bahalıq hökmüfərma olmaya başladı. Müharibədən doğma təbii səbəblərlə yenə müharibədən doğma süni səbəblər biri-birinə kömək edərək həyatı çəkilməz bir hala gətirdilər. Möhtəkirilər üçün bir meydan açıldı. Doymaq bilməz təmələr ağız açıldı. Qazanmaq hirs susmaq bilmədi. Binlərə malik olan tacir şagirdlər on binlərə, on binlərə malik olanlar isə milyonlara sahib oldular.

Yenə köhnə əvam fəlsəfəsi der ki: "biri ölməzsə, biri dirilməz". Hər zaman olduğu kibi bu dəfə də "ölen" xəlpə oldu. O xəlpə ki, təşkilatsız idi; o xəlpə ki, yaşaya bilmək üçün necə rəftar etmək lazım olduğunu bilmirdi. Rusiya xəlqləri arasında həyat üçün yaşamaq, ehtiyacı dəf üçün təşəbbüs etmək yollarından ən qafıl olanı şübhəsiz ki, müsəlmanlardır. Müharibə yox ikən belə

qeyri-müslüm vətəndaşlarımızdan əqil və dərrakəcə irəli gələnləri gəliqlərini qənaətlə xərcləmək və xırda xırda ucuz vasitələrlə əmələ gətirmək üçün təşkilatlar qurub qəsəbələrdə, kəndlərdə xırda borc şirkətləri, istiqraz müteqabilə cəmiyyətləri, şəhərlərdə cəmaət dükənləri və sair müəssisələr vücuda gətirmişlərdi. Müharibə düşdükdə bu müəssisələrin nə qədər faydalı şeylər olduğu gün kibi aşkar olmağa başlayınca, bilxassə cəmaət dükənləri üryüyüb artdı. Cəmaət dükənləri axır bütün məmləkəti sarmağa başladı. Ehtikar pəncəsində əzilən xəlpə bir yerə yığılıb əlbirligi ilə bahalıq çərasaz olmaq lüzumunu dərk etdi. Bahalıq bəlası artıqca cəmaət dükənləri təşkilatı da artmağa başladı. Coşan xuruşan bir surətdə gələn bu sel bizim durğun batdağımızı da hərəketə gətirdi. Bizdə cəmaət dükənləri açılmaq fikri və təşəbbüsü başlandı. Şimali Rusiyadakı qardaşlarımız bu xüsusda bizə şəfqət etdilər. Volqaboyu müsəlmanları tərəfindən açılmış olan cəmaət dükənlərinin ömrü bir-iki ilə varmaqdadır. Keçən il açılmış olann Ufa "cəmaət kibiti"nin işləri gözəl getdiyinə aid "Turmuş" rəfiqimiz də bəzi parçalar dərc edildiyi görülməkdədir.

Qafqasiyaya gəlinə ilk təşəbbüs Bakı əməlləri tərəfindən görüldü "qənaət" cəmaət dükənlərinin müsaidesi alınmış, ondan sonra Sabunçuda "el dükəni"nin icazəsi təhsil olunmuşdur. Bu iki cəmiyyət artıq qövdən-fələ keçməkdədirlər. "El dükəni" avqustun 8-dən etibarən alış-verişə başlamış, "qənaət" də elanında görüldüğü vaxtda keçən gündən etibarən əzalarına şəkər ilə qənd buraxmağa başlamışdır. "Qənaət" ilə "El dükəni" ndən sonra Tiflisdən dəxi "yardım sədası" gəliyor. Ora müsəlmanları da "Yardım" adında bir cəmaət dükəni açılması üçün qubernatordan müsaide istəmişlərdi.

Demək ki, gec də olsa, müsəlmanlar iqtisadi təşkilatın əhəmiyyətini anlamağa başlamışlardır. Fəqət müvəffəqiyyət ancaq o zaman tamam olardı ki, bu anlayış geniş bir meydan alıb cəmaətin bütün təbəqələrini əhatə eləsin. Bunun üçün də yeni başlamış iqtisad cəmiyyətlərimizə işləmək lazım gələcək. Anlatmaq vacib olacaq ki, xəlpə beş yaxud on manatını verməklə işinin, vəzifəsinin bitdiyinə qane olmasın. Cəmaət və el dükəni ancaq o zaman adına layiq olar ki, oraya üzv yazılmış olan şəxslər var qüvvələri ilə orada mövcud olan şeyləri başqa yerdən almamağa çalışsınlar. Oranı bənimsəsinlər, oranın özlərinə nə kibi maddi və mənəvi faydalar təmin elədiyini lüzumunca fəhm etsinlər. Yalnız böylə ağıllı və dərrakəli beynlərlə üzvlərə malik olan iqtisad müəssisələridir ki, xəlpə möhtəkirlərin cəngalından qurtara bilər. Yoxsa, yalnız halva deməklə ağız şirin olamaz.

Kooperativ tərbiyəsi özü cəmaət işində mühüm bir bəddir. Başlanmış cəmiyyətlərimiz ümid edərək ki, görəcəkləri maddi və mənəvi işləri ilə millətimizin tərbiyə-i-ictimaiyyə və iqtisadiyyəsi nöqtəyi-nəzərindən böyük əhəmiyyətə malik olan bir tərbiyə uğrunda var qüvvələrini sərf edərək. Böylə bir ümidlə yeni təsis edən cəmiyyət-

Əsərləri Üçüncü cild (1915-1916)

lərimizin işə başlamalarını təbrik və müvəffəqiyyətlərini arzu ederiz.

M.Ə.

"Açıq söz", 14 avqust 1916, №258

Mütəzəmmin - əhatə edən; zəmin
Təmə - tamah, acgözlük
Hirs - tamah

Türkiyədə ermənilər

Qəzetə xəbərlərindən anlaşıldığına görə Türkiyə hökuməti ermənilərin kəlisə işlərində fəidəmənd olduqları ixtiyar və səlahiyyətlərini əndazəyə salıb kəlisə tərtibat və ixtiyaratını özü bildiyi kibi islah etmişdir. Bu islahın nədən ibarət olduğu həqiqində "B.V." qəzetəsindən nəqlən dünkü nömrəmizdə bir az məlumat verilmişdi. Fəqət erməni millətinin həyatında kəlisə məsələsi adətən milliyət məsələsi demək olduğundan bu xüsusun daha ziyadə aydınlaşdırılması lazımdır.

Ermənilər istiqlalını itirdikdən sonra hər məhkum millət kibi dördəlli olaraq kəlisələrə sarılmışlardır. Erməni qovmları adətən birer məktəb təşkil edib kəlisənin baş nüməyəndəsi olan katalikos cənabları da yalnız din nüməyəndəsi degil, eyni zamanda vətən və millət nüməyəndəsi məqami-mənəvisində bulunmuşdur. Erməni keşişləri, bilxassə erməni millilikləri münqəriz olduqdan sonra, millət ənənətini, dilini, adətlərini, mənqəbə və ədəbiyyatını mühafizə edərək xəlpə birer mirisi kəsilmişlərdi. Erməni millətinin tarixi kəlisəsinin, erməni kəlisəsinin tarixi isə millətin tarixindən ibarətdir. Müharibədən bir-iki il əvvəl əlifbasının beş yüz illiyini mədəni bayram saxlayan erməni xəlpə eyni zamanda serob keşişin şanlı xatirəsini yad ediyordu. Sonra erməni hərəketi-milliyəsinin tarixi nəzərdən keçirilərsə, millətin iadeyi-istiqlalı yolunda çalışan siyasət ərərlərinin əksəri haman keşişlər, yepiskoblar və katalikoslar olduğunu görürük. Kəlisələrinin müstəqil qalıb da məhkum olduqları hökumətlərin müdaxiləsindən kənarında bulunmaq erməni mədəniyyətinin tamamiyyəti üçün mühüm idi. Buna görə də erməni millətəpəstlərinin ilk təşəbbüsləri bu xüsusun təmininə münhəsir olmuşdur. Bu xüsusda ermənilər müsəlman hökumətlərindən, bilxassə Türkiyənin müzahirət görmüşlərdi. Ermənilər avropalıların Türkiyə ümuri-daxiləsinə qarışmadıqları zəman qədər Türkiyədə rahatcasına yaşamış, daima İstanbul hökumətinin məzhəri-iltifatı olmuşlardır. Əski zamandan bəri ermənilər hökumət qulluqlarında bulunub sultanların etimadını və iltifatlarını cəlb eləmişlər, Osmanlı dövlətinin vəzirliyinə belə bulunmuşlardır. Hətta "Təngər" fəmiyalı erməni xanədanı əsrlərlə Osmanlı ümuri-maliyyəsinə rollar oynamış, dövlətin ümuri-sərafiyəsi onlarda bulunmuşdur. "Amaudlara qılinc, ermənilərə qələm" düsturu 1890 tarixinə qədər idareyi-osmaniyyədə cari ən nazif düsturlardan idi. O zamanə qədər dəvairi-mühakim və sair mümtəna idarələrin əksərində erməni məmurları bulunduruluyordu. Ordu və mühüməti-əskəriyyə müttəhidləri (postavşikləri) əksərən ermənilərdən ibarət oluyordu.

1870-ci ildə erməni milliyəti təmini-mövcudiyət etmək məqsədilə bir növ erməni qanuni-əsasını tənzimə müvafiq oldu. Bu "qanuni-əyasi" cə erməni əfradı ilə kə-

Rəsulzadə

lisanının, İstanbul patriki ilə partixanə yarındakı məclisi-ümumiyyənin vəzifələri təyin olunuyordu. Türkiyə erməniləri tərəfindən dörd yüzə qədər nümayəndə seçilib fəvqəzəkir qanun mövcubincə bu dörd yüz adam İstanbulda bir məclisi-ümumi təşkil ediyordular. Məclisi-ümumi biri ruhani, biri də cismani olmaq üzrə iki məclis intixab ediyordular. Məclisi-ümumi millətin bütün ruhani, mədəni və milli işlərinə baxıb onun ehtiyaclarını rəfə çalışıyordu. cismani və ruhani məclislər isə hərə öz vəzifəsinin qövldən-fele gətirilməsinə nəzarət ediyordular. Bütün Türkiyədə erməni yepiskoplarının hökumət nəzdində Sultan hüzuruna çıxmaq ixtiyarına malik nümayəndə sifətəli bulunan patrikin intixabı erməni kəlisə məktəblərinin heyəti-idarəsini seçmək, proqramını yazmaq, üsuli-tədris və ələlümum bütün idarəsinə baxmaq tamamilə bu məclisi-ümumiyyənin vəzifəsidir. Bu qanun əsasınca katalikos ümum ermənilərin reisi-ruhanisi tanınmışdır.

Ermənilərə bir növ milli avtonomiya bəxş edən bu qanuni-əsasi 1863-cü ildə martın 17-də Babi-Ali tərəfindən təsdiq olundu. Bu təsdiq Sultan Həmidin cülusundan əvvəl Sultan Əziz zamanında vəqə olmuşdur.

Bundan sonra ermənilərin xaricə meylləri və xaricin ermənilər lehinə müdaxilələri nəticəsində Əbdülhəmid politikasının iqtizasi olaraq bir-biri ardından gələn erməni qitalları məlumdur. Bittəb qitəli mücib olan "səbəblər" erməni "muxtariyyətini" də təsirsiz buraxmadı. Fəqət bununla bərabər Türkiyə erməniləri yenə əvvəldə olduğu kimi özləri bildirdiği kimi məktəblər açıq, ermənəcə tədris ediyor, kilsələrində azad bulunuyor, patrik haman əskisi kibi məqam və nümayəndəliyi mühafizə ediyordu. Katalikos da ümum ermənilərin reisi-ruhanisi tanınıyordu. Məşrutiyət elan olunduqda erməni hüriyyətinin əsasları bir az da genişləndi, yalnız mədəni və milli degil, bütün məmləkətə elan olunan siyasi hüriyyətlərdən də ermənilər kəmalı ilə istifadə etməyə başladılar. Erməni inqilab fırqəsi "daşnaksütyun" hökumətə tanınmış siyasi klub şəklini aldı. Bəg oğlu cəhətinə "Azadamard" idarəsi cünbində mərkəzi komitəsini təsis edib lövhəsini asdı. Osmanlı məclisi-məbusanında 10-a qərib məbusları vardı. Qəzetləri azad, məktəbləri hər növ təzyiqləndən məhfuз idi.

Ermənilərin Türkiyədə gördükləri bu mədəni və milli azadlıq sayəsindədir ki, erməni lisanının osmanlı şiyvesi daha zəngin olub və osmanlı erməniləri Qafqaz ermənilərinə nisbətə daha sağlam qalmışlardır. Qafqaziyadakı ermənilər ruslaşmış olduqları halda Osmanlı erməniləri əski ənənətimilliyə və ədəbiyyətlərini əhya etməklə təmayiz etmişlərdir. Erməni ədəbiyyati-cədidəsində Türkiyə ermənilərinin gördükləri xidmət isə Qafqasiya ermənilərinə də müstəhəmdir.

1877-ci ildən bəri Balkan millətlərinin xoşbəxtliklərinə uyub da xarici təsirlər vasitəsilə azad olmaq istəyən Türkiyə erməniləri İstanbul hökumətinin həqlərində bəslədiyi etimadı itirib əvəzinə türklərin qəzəblərini qazandı. Nəhayət, imdiki böyük aləm müharibəsində aldiqları vəziyyətə qarşı isə 1863-cü ildə təsdiq olunan erməni qanuni-əsasinin ilqasını gördülər.

Yeni türk hökuməti yalnız ermənilərin degil, ələlümum bütün patrikxanələrin (yunan patrikxanəsi də kəza) əleyhinə idi. Çünki patriklər xəlqlərinin yalnız məzhəb işlərinə degil, siyasətə də qarşıyor. Hər neçə zamandan bir Babi-Aliyə müxtərlər yağdırıyordular. Bu isə hökumət içində bir hökumət təşkil ediyordu. Türkiyə hökuməti bir fürsət bulub da erməni kəlisə təşkilatını "is-

Nəşrin redaktorları:
prof. Şamil Vəliyev
və elmi işçi
Samir Mirzəyevdir.

lah" etməklə özünü bir nöqtəyi-nəzərdən də bu hökumət içində hökumətdən xilas eləmiş, digər tərəfdən dəxi Türkiyə ermənilərini xarici siyasət nüfuzundan birdəfəlik qurtarmaq istəmişdir.

Məlum olduğu üzrə katalikos Eçmiyazində oturub kəndisi də həzrət imperator tərəfindən təsdiq olunuyor. Eçmiyazın əvəzinə Türkiyə hökuməti ermənilərə Beytül-müqəddəsədəki Yaqubiyə sovməəsini nişan verib katalikos və yepiskopların əzl və nəşəbini də ədyan nəzarətinə məhvəl ediyor.

Ermənistanın rus ordusu təhti-işğalında ikən Türkiyə hökumətinin erməni kəlisə məsələsini bu surətlə həll etməsi ilk nəzərdə vəqəələrin məntiqinə doğru gəlmiyor. Əvət, sair məsələlər kibi erməni məsələsi ümumən və kəlisasi məsələsi də xüsusən ancaq müharibə tərəflərdən hankısının qalib və ya məğlub çıxacağı bilindikdən sonra qəti surətdə həll olunacaqdır.

M.Ə.

"Açıq söz", 15 avqust 1916, №259

Sovməə - monastır, ibadətqah
Məzhər - nail olma, təzahür
Mənzəbə - ləyaqət, fəaliyyət
Mirisi - başçısı
Müzahir - kömək, hamı
cülus - taxta oturma
Sərəfraz - vüqar, məğrur
Təmyuz - təfavüt
Mümtəni - imtina edən, mümkün olmayan

Vüsuquddövlə kabinəsi

Türklərin İran səhnəyi hərbindəki müvəffəqiyyətləri üzərinə Tehrandan çəkilmək məcburiyyətində qalan Sipəhdar kabinəsi əvəzinə Vüsuquddövlənin riyasətəli yeni bir kabinə təsis olunduğu xəbər verilməmişdi. Vüsuquddövlənin müxtəsər tərcümeyi-halı ilə məsləki-siyasiyyəsi həqqində "Açıq söz" qəzetəsində əvvəlcə məlumat verilməmişdi. Oxucuların xatirində olmalıdır ki, Vüsuquddövləyi məsləki - siyasiyə pək təşxis etməmiş deyə tərif eləmiş və millətpərəstlərin etimadını qazanmadığını söyləmişdik. Bu kərə alınan teleqraflar Vüsuquddövlənin əksəri etidalyuna mənsub olub da rus və ingilis siyasətinə mail adamlarından mürekkəb bir kabinə təşkil elədiyini bildirmişlərdir. Kabinəyə daxil olanların müxtəsər tərcümeyi-halı böylədir: daxiliyyə nəzarətinə təyin olunan Sərdar Mənsur, Reşt mülkədarlarından olub, məşrutiyətpərvəran fırqəsi arasında ruspərəstliyi ilə məşhurdur. Gilan tərəflərində böyük malikanəyə malikdir. Əksər kabinələrdə əksərən poçt və teleqraf vəzirliyinə olmuşdur. Məhəmmədəli Şahid istibdadı zamanında o da mərdudindən hesab olunaraq Avropaya mühacirət eləmiş, təkrar məclis açıldıqda Tehrana övdət edərək məşrutiyətpərvərlər tərəfindən təşkil olunan kabinədə poçt və teleqraf vəziri olmuşdu. Ədliyyə vəzarətinə təyin olunan Şahzadə Firuz Mirzə yeni məktəb iskemləsindən qurtarmış şahzadələrdəndir. Atası Fərmanfərmanın keçənlərdə kabinə reisi olduğu münasibətilə tərcümeyi-halını yazmışdıq. Hiyləkarlığı, müxtəlif üzlülüğü və türk düşmənligi ilə məşhur olan Fərmanfərmanın bu şahzadəsi Fransada təhsil edib, bir-iki il Fransa ordusunda xidmət dəxi etmişdir. Züllülsultanın oğlu xariciyyə vəzarətinə qəder tərəqqi etdikdən sonra görünür ki, məktəb sırasından çıxıb da vəzarət kürsüsünə atılmaq İranda artıq bir moda oluyor. Məarif vəziri Mümtazülmülkün müxbiri familyasına

mənsubdur. Bu familiya əski zamandan bəri dövlət qulluğunda olmuşlardır. Aralarından sahibi-iqtidar bir çox ricali-dövlət yetişmişdir. Mümtazülmülk Paris səfiri məşhur Mümtazülsəltənənin qardaşdır. Məclis məbusluğunda və hətta heyəti-rəisəsi əzalığında dəxi bulunmuşdur. Siyasi məsləki etidaliyuna maildir. İranın böyük və qüvvətli qonşuları ilə hüsnirəftar və mədari tərəfdardır. Avropa təhsili görmüşdür. Maliyyə vəziri Müxtazülmülk yeni yetişmələrdən, yaxud ləqəbi dəyişmişlərdən olmalıdır. Poçt və teleqraf vəziri Əminülmülk əski İran ricalından məduddur. Novicad bir vəzarət olan nafeə vəziri Qəvamüldövlə baş vəzir Vüsuquddövlənin kiçik bəradəri olub müstövfi ikən məşrutiyət dövrəsinin şəraitinə ilə məqami-vəzarətə yetişmişlərdəndir. Dövrə-istibdadında Eynəldövlənin katibi və müstövfi olub sonralar vəzir müavinliyinə, bədə daxiliyyə və hətta hərbiyyə vəzirliyinə seçilmişdir. Vəzarəti əsnasında fəaliyyət və təşəbbüs, eyni zamanda da siyasi partiyalarla yola gedə bilmək istedadını göstərmişdir.

Teleqrafın fəvqüzziq şəxslər həqqində əksərən mötədil olduqlarını söyləyişi həqlidir. Fəqət bunu da əlavə etməlidir ki, ikinci və üçüncü, hətta tamamilə yeni adamlardan təşəkkül edən bu kabinə İran xəlqi üzərinə icrayi-nüfuz edəcək bir halda degildir. Bu kabinənin müvəqqəti olaraq az ömür edəcəyi mühəqqəddir. Çünki xaricə qarşı nüfuzsuz olacağı mühəqqəq olan bu heyətin daxilən dəxi ittihad və etilaf edəməyəcəyi aşkardır. İranda hökmfərma olan hazırkı böhran bir az aydınlaşınca Vüsuquddövlə kabinəsi ya tamamilə türkperəst və ya daha müəyyən və ciddi bir rusperəst kabinəyə təbdil ediləcəkdir.

M.Ə.

"Açıq söz", 21 avqust 1916, №264

Mərdud - rədd olunmuş
Mədar - dairə
Müstövfi - müavin
Təbdil - dəyişdirmə

Müsəlmanların dəvətdən azadlığı

25 iyul Fərmani-humayuni mucibincə müsəlmanların 19 yaşından tutub 43 (bir rəvayətə görə 45) yaşına qədər dava qulluğuna dəvət olunmaları həqqində sadir olan Fərmani-humayun bu vəqətə qədər əsgərlik vəzifəsindən azad qalan müsəlman xəlqindən ötrü böyük bir qayğı təşkil etmişdi. Əlbəttə bu qayğı sair Rusiya vətəndaşları kibi müsəlmanların da bu dəhşətli qitəli-ələmdə vəzifəyi-vətəniyyətlərinə dəvət olunmaları üzündən degil idi. Çünki məmləkətin ögey degil, doğma və bərabər hürri bir hüquqda müsəvi vətəndaşı olmaq amalında olan müsəlmanlar vəzifəyi-vətəniyyətdə dəxi tən şərik olmanın hikməti-siyasiyyə və ictimaiyyəsinə bixəbər degillərdir. Fəqət hər hanki bir tədbiri-siyasiyyə və qanuniyyə olsa da qövldən-fele gətirilmək üçün bir çox hazırlıqlara, ölçülüb-biçilməyə, xəlqin üsuli-məişət və ehtiyacatını nəzərə alaraq o surətlə rəftar edilməyə möhtacdır. İngiltərə kibi mədəni bir millət belə hissiyyəti-vətəniyyənin son dərəcə mükəmməlinə malik olmaqla müftəxir olan əfradını əsgərlik vəzifəsi ilə

mükəlləf etmək üçün aylarla vəqətlər, günlərlə əməklər sərf edib təkrarən ölçüyə vurulan nəticələrdən sonra ancaq müəyyən bir nizam və qaidə qoya bildi.

Bu xüsusda layihələr, qanunlar yazıldı. Məclislər, mitinqlər təşkil edildi. Heyəti-büzərə dəyişdi. Tainki böyük ingilis milləti zərurəti dərk ilə mənəfi-vətəni nəzərə alaraq öz rahatını, illərdən bəri bəslədiyi ənənətini fədaya hazırlaşdı.

Bir çox məhrumiyyətlərlə bərabər Rusiyada yaşayan qeyri ruslar arasında Türkiyə, Qırğızistan və Qafqasiya müsəlmanları bəda əsgərlik vəzifəsini görmək həqqindən də məhrumdurlar. Onlar bu vəzifələrini "bədəli-əsgəri" olaraq nəqdən ifa ediyordular. Vəzifəyi-mühəmmələrinin bu şəkli ilə ifası məlumdur ki, müsəlman həyatı-ictimaiyyəsinə kəndisinə məxsus xüsusiyyətlər meydana gətirmişdir. Bu surətlə hadisə olan süni xüsusiyyətlərlə bərabər üsuli-məişətimiz başqa bir əsas üzrə qurulmuş, qadınlarımızın təzi-məlum üzrə həyat sürmələri, olduğumuz yerlərdə vəsaiti-ümran və mədəniyyətin sair Rusiya vilayətlərinə nisbətə daha naqis bir surətdə bulunması şübhəsiz ki, mükəlləfiyyəti- əskəriyyə qanununun bize tətbiqini bir taqım xüsusi qeydlərlə məşrut qılmalıdır. 25 iyul fərmanının əcəle surətdə elan olunması nə əsas etibarilə müsəlmanların arzusuna müvafiq gəlmiş, nə də müsəlman həyat və məişətinin xüsusiyyətini nə dərəcədə etinayə alacağı bilinmişdi. (yazıdan böyük bir hissə çıxarılıb, yeri ağıdır - Ş.H.)

Məzkur Fərmani-humayunun nə kibi əsaslarla tətbiqi məmul olduğu həqqində müsəlman əfkari-amməsinin nə yolda mərkəzləşdiyi məbuslarımızdan Qutluğ Məhəmməd Mirzə Təvəkkilov ilə Məhəmməd Yusif Cəfərov cənablarının baş vəzirə yazdıqları məktublarından aşkar edildiyi kibi, Türkiyə ilə Kazak (Qırğız) vəkillərinin müraciətlərində də göstərilmişdir.

Məzkur müraciətlərin həqli olduğunu səmi-etibara alan ali hökumət dairələrinin səvəbdə ilə Türkiyəyə Kuropatkin kibi bətdəbir və kar aşına bir ricali-siyasi təyin olunub, dəvəti-tərtib və nizamə salınmaq üçün sentyabrın 15-ə qədər təxir etdirildi. Bu təxir bir dərəcəyə qədər 25 iyul fərmanının tələb elədiyi vəzifəyi yüngülləndəcəyi həqqində əmniyyət hasil etdirmiş ikən, dün əlahəzrət Qafqasiya Canişinin, Qafqasiya müsəlmanlarından ötrü fəvqələdə bir şad məbəri nəşr olundu. Aşağıda dərc olunan bəyannamələri ilə əlahəzrət Canişin Əlahəzrət imperatorun "yeni bir ətəfi müllukanələrini" bütün Qafqasiya əhalisinə elan etməklə "kəsb-i-iftixar" ediyordular. Bu "böyük mərhəmət" isə Qafqasiya müsəlmanlarının 25 iyul fərmanı-müqəzəziyatından azad olmalarından ibarətdir. Qafqasiya müsəlmanları artıq tərtibi-məlum üzrə dava qulluğuna aparılmayacaqlardır.

Əlahəzrət Canişinin tədbiri-kəyasəti sayəsində sadir olan bu fərmandan sonra müqəddəmətən söylədiyimiz qayğılar tamamilə rəf olunuyor. Mərhəməti-müllukanəyi mütezzəmmin olan bəyannaməyi-alilərinin axırında Nikolay Nikolayeviç həzrətləri "dəvəti-müllukanə sadir olunca mühəzribənin ibtidasından bəri düşmənlə vuruşan şanlı Qafqasiya müsəlman polkları kibi bütün müsəlmanların vəzifəyi-vətəniyyətlərini ifa edəcəklərinə" ümidvar oluyordular. Həç şübhə yoxdur ki, Canişin həzrətləri bu ümidlərində yanılmıyordular. Biz də ümidvar olalım ki, ikinci dəfə sadir olacaq "dəvət" əmri vətənin mənəfiyi, millətin arzusu, amalı, şəraitinə-həyatıyyə və xüsusiyyəsi ilə həmahəng olur.

M.Ə.Rəsulzadə.

"Açıq söz", 22 avqust 1916, №265

Müftəxir - təkəbbürlü
Hadis - baş verən, üz verən
Məmul - arzu olunan
Səm - eşitmə
Əltəf - lütfələr
Müllukan - şahənə
Kəyasət - uzaq görənlik

(Ardı var)

Süleyman Əlisa

“Rəngbərəng adamlar” silsiləsindən

***

Bir ayağım şəhərdə, birisi kənddə
Qalmışam şəhərlə kənd arasında.
Deyəsən şəhərə köçəcəm mən də
Durub düşünürəm yol ayrıcında.

İllərlə aldatdım özüm-özümü
Şirin xəyallarla yaşadım burda.
Bu kənd göyörtmədi arzularımı
Göyərtdi daş üstə mamırları da.

Yoruldu şəhərə gəlib getməkdən
Kənddə də eycahan qalib dedilər.
Təsəlli verməkdən, uğur deməkdən
Tay-tuşun ev-eşik salib dedilər.

Dəftərə, qələmə qarışib başım
Nə bilim cin ayrı, şeytan ayrıdır.
Ağacı içindən qurd yeyən kimi
Məni biganəlik yıxıb sürüdü.

Nəyəsə ümidim qalmayıb daha
Ömür də baş alıb payıza sarı.
Qəlblərə nur, şəfəq çiləyən könlüm
Gəlsəm çiçəklərimi şəhərdə barı?

Bu kənd göyörtmədi arzularımı
Göyərtdi daş üstə mamırları da
Niyə ayrı düşüb məndən dost, tanış
Niyə unudubdur məni Tanrı da?!

Durub düşünürəm yol ayrıcında
Şəhər gəl-gəl deyir, kənd getmə deyir.
Şəhərdə maşınlar verib səs - səsə
Kənddəsə bir körpə quzu mələyir.

***

Onsuz da az-az görüşürük,
Onsuz da az-az hal-əhval tuturuq.
Təzələmək istəmirik
köhnə ağır -acıları,
Təzələmək istəmirik
qaysaqılanmamış yaraları.
Yaralarımız da bitmir ki, bitmir.
Onsuz da az-az görüşürük,
Onsuz da az-az hal-əhval tuturuq.
Göyər Araz boyu həsrətimiz,
Göyər Araz boyu dərdlərimiz,
Sözümüzə söz də göyərir,
Arzularımız göyərmiş ki, göyərmiş.
Onsuz da az-az görüşürük,
Onsuz da az-az hal-əhval tuturuq.
Ağarır saç -saqqalımız,
Ağarır açdığıımız ciğir, iz.
Və günlərin bir günü
gözlərimiz də ağarır.
Təbrizə gedən yollar
ağarmır ki, ağarmır.

Onsuz da az-az görüşürük,
Onsuz da az-az hal-əhval tuturuq.
Vaxtımız, macalımız hardaydı;
Başımızı elə qatıblar ki,
birtəhər yola veririk
illəri, ayları, günləri.
Birtəhər yola veririk xeyir, şəri.
Kefimiz birtəhər, halımız birtəhər.
Gülməyimiz birtəhər, ağlamağımız birtəhər.
Birtəhər adamlarıq, birtəhər.
Elə bil 50 il, 100 il bundan əvvəl yaşayan
kişilərin övladları deyilik.
Nəticə çıxarmırıq
zaman -zaman başımıza gələnlərdən.
Təkrar-təkrar yağışdan çıxıb yağmura
düşürük.
Təkrar-təkrar palçığa batırıq.
Təkrar-təkrar torpaqlarımız bölünür.
O qədər unutqanlıyıq ki,
get-gedə at belində Gündoğandan
Günbatana
vurub çıxan babalarımızın
keçdiyi yolları belə yadırgayırıq.
Onsuz da az-az görüşürük,
Onsuz da az-az hal-əhval tuturuq.
Hərəmiş öz hayımızda.
Şair dostlar inciməsin
hamımızda Xətai bütövlüyü çatışmır!
Onsuz da az-az görüşürük,
Onsuz da az-az hal-əhval tuturuq.
Qalmaq istəyirik dərdlərimizlə təkbaşına,
Dönmək istəyirik
uşaqlıq çağlarına.
Könlümüzədən Arazın suyunda
çimmək də keçir.
Ancaq hələ uzaq-uzaq şəhərlərə gedirik,
Ancaq hələ uzaq-uzaq ölkələri gəzirik.
Övladlarımıza birin ikiyə
necə bölünməyindən danışırıq.
Çox zaman qürbətə görüşürük
cənublu bacı qardaşlarımızla...

***

Hərdən rəng verib
rəng alırsınız
Haldan-hala düşürsünüz.
Ya qıpqırmızı qızarırsınız
Ya qapqara olursunuz.
Tanımaq olmayır sizləri...
Elə bil
xoruz quyruğu görməmişiniz?
Siz də qəribə məxluqsunuz
ay gözükölgəli adamlar.
Hərdən aldanıb şirin vədlərə
dil-dil ötürsünüz.
Dartmaq istəyirsiniz
rəiyyəti o tərəf-bu tərəfə.
Rəiyyətdə də nə hey qalib,
nə heysiyyət,
Ancaq hələ ümid içində
yaşayırlar.

Nə etsinlər?
Əsirləri, yüz illəri
yola salıb gəliblər.
İndi
hər ağzıgöycəyin sözüylə
özlərini ağır-yüngül
edən deyillər ki...

Hərdən
dilinizin üçündəki sözü
udmalı olursunuz.
Bir anda boğazınız quruyur,
qasınız çatılır,
gözləriniz böyüyür,
əl-həminizi çərsirsiniz.

Nə illah etsəniz də,
dinc durmayır;
Başınıza bəla açır
dilinizin altındakı o söz.
Sonra da həkimə,
dava-dərmana möhtac qalırınsız...
Siz də qəribə məxluqsunuz
ay gözükölgəli adamlar.
Hər qaranlıq gecənin
ışıqlı bir gündüzü var.
Kipriklərinizin gödəkliyi
gözlərinizi çaşdırmasın;
Onları Günəşdən gələn
ışığın rənginə rəng qatan,

gözünüzü kölgəli edən...
Ay gözükölgəli adamlar
Görəsən daha nə qədər
kölgəlikdə daldalanacaqsınız?
Görəsən daha nə qədər
yarına-yarına yaşayacaqsınız?
Belə ütülə-ütülə yaşamaq
heç ütülü qalstukunuza da yaraşmır.
Günü sabahdan
atın yarınmağın daşını,
Ütülü sözlərinizi də
göndərin getsin arxivə.
Amandı bir az ayıq olun,
Amandı gözüaçıq olun.
İt hüren tərəfə yox,
ışıq gələn tərəfə yüyürün,
ışıq gələn tərəfə.

Boş Çanaq, Dolu Çanaq

Yox, dostlar!
Məni kiminləsə dəyişik salmayın.
Mən müfəttiş deyiləm.
Üçdə alacağım yox, beşdə verəcəyim.
Ancaq bilirəm ki
pulu pula qatmaq olsa da
malı mala qatmaq olmaz.
Çünki mal bir yerə gedər,
iman min yerə...
Yox dostlar!
Qalmaqallı işlər mənlilik deyil,
Əyri oturub
düz danışmağı sevirəm.
Bilirəm ki halva-halva deməklə
ağz şirin olmaz;
gərək ortalıqda şirinlik ola.
Gərək vara, yoxa baxmayıb
Əlinin papağını Vəlinin başına
Vəlinin papağını Əlinin başına
qoymağı bacarasan.
Yüz ölçüb, bir biçəsən!
Çünki İndinin adamları
quşu gözümdən vurur.
Qaçan da Allahı çağırır,
qovan da.
Yox, yox, dostlar, məni qınamayın,
Suyun lal axanı, adamın yerə baxanı.
Bu adamlar avam deyil,
bilirlər kimin əli kimin cibindədir.
Bilirlər dünya gör-götür dünyasıdır,
ötür-ötür dünyası deyil.
Bilirlər tək əldən səs çıxmaz.
Bir çoxları əbəs yerə qohum-əqrabanı
başlarına yığmayıb ki...
Hə, dostlar!
Qoy kimse saydığını saysın
gör fələk nə sayır.
Elə həmişə kasıbın işi
dövlətinin malını saymaq olub.
Boş çanaq dolu çanağa vurulub.
Örtülü bazar dostluğu pozub.
Əbəs yerə deməyiblər ki
Yerin də qulağı var...
Yox dostlar, nigaran olmağa dəyməz;
Dünyanın axırı deyil.
Sadəcə qulağınızda sırğa olsun deyə
bu misraları bir daha sizə xatırlatdım.
Bilirəm, sizin də
təxminən belə bir əlavəniz olacaq
mənim söylədiklərimə;
Balığı at dəryaya
balıq bilməsə də xaliq biləcək...
(Ay atdın ha...)

***

Təəssüf ki, bəziləri
hamam suyu ilə dost qazanmaq istəyir.
Hamam suyu ilə qazanılan dost!
Səninlə heç bir addım da yol getmərim.
Çünki mən uşaq yaşından
bulaq başında dolanmışam.
Bilirəm bulaq suyunun ləzzətini.
Hamam suyu ilə qazanılan dost!
Çox şeyin dəyərdən düşdüyü bir vaxtda
qara qızın bəxtinin açılması gözəldir.
Ancaq sonralar bilmişəm
o da hansısa haramxorun
hansısa qohumunun gülmeşəkər balası imiş.
Hamam suyu ilə qazanılan dost!

Sizlərdi ailələri bir-birinə vuran,
evləri dağıdan,
uşaqları gözü yaşlı qoyan.
Sizlərdi illərin sınağından çıxmış
dostları bizə yadırgadan.
Sizlərdi dovşana qaç
taziyə tut deyən,
qapıları üzümüzə bağlayan.
Köhnə dostlar məni bağışlasın.
Hamam suyu ilə
qazanılan dostlar çoxaldıqca
dost sözü dilimizdə köhnəlir,
itirir əvvəlki mənasını.
Bəzi ağzıgöycəklər də
yeri gəldi, gəlmədi
bu sözə qardaş kəlməsini calaq edib
hər yoldan ötənə dostum, qardaşım deyirlər.
Ey dadi bidad!
İşə bax, işə.
Hamam suyu ilə qazanılan dostlar
çox yerdə yuxarı başa çəkilirlər,
şərəfinə təriflər yağdırırlar.
Mən isə oturub şeir yazıram.

***

Beş il şəhərli oldum.
Beş il əsgik oldum
kəndimizin oğul-qızlarının
toy -düyünündən.
Beş ildə qazandıqlarım da oldu,
itirdiklərim də.
İtirdim uşaqlıqdan
çox isinişdiyim Xası əmini.
Onun əllərinin hərərətini.
Şəhərlər kəndimizin kənarındakı meşədə
onunla Günəşi qarşılaşmaq
səadətini.
İlk dəfə şəhərə gələndə
arxamca su səpən
qonşu qızlarının təbəssümü də
daha gözlərimdən
yaddaşıma köçdü.
Uşaqlığın daşını atdım.
Bir daha ata-ana qılığına girib
yaşamaq istəmədim.
Arabir
şəhərə gələn qohum-əqrabanın
gətirdiyi sovqatlar
yuxularıma nabat qatdı.
Beləyə yaxşı -yaman
keçirdim ömrümün beş ilini.
İtirmədim ümidləri.
Ey dadi bidad.
Sən demə tətill günləri
kəndə gedib gələndə
şəhərin güzgü kimi
asfalt yollarına, küçələrinə
ayaqqablarımla altı da
məndən xəbərsiz
kəndimizin şəklini çəkirmiş.

***

Sükutun dili lal,
Sükutun gözü kor
Sükutun yeri gor.
Fəqət
yeddi gün, yeddi gecə
var-gəl edib
qapısı bağlı otağımda...
Yeddi gün
ayağımın səsinə
diksinməyib dörd divar arası.
Yeddi gün
ürəyimin oduna
isinməyib dörd divar arası.
Yeddi gün- yeddi il olub
ömrünə qara həflərlə yazılıb.
Yeddi gün -yeddi dağ olub
sinələri dağlayıb.
Yeddi gün-yeddi dustaq olub
yaşayıb dörd divar arasında.
Sükutun dili lal,
Sükutun gözü kor.
Sükutun yeri gor.
Fəqət
yeddi gün meydan sulayıb,
hər şeyə hakim kəsilib
qapısı bağlı otağımda...

Anar AMİN

...Aranlı nə anlayar ki
başə düşər dağlı səni.
Ağıllıyam deyənlərin
çaşdırmadı ağılı səni.

...Gözün görüb sərt həsrəti,
mərdlər çəkib mərd həsrəti!..
Vətən eşqi, yurd həsrəti,
edib qolu bağlı səni.

Ağrımız, acımız qədim,
sən yol göstər, mən də gedim...
Kəlbəcərdə təbrik edim,
Ay Kəlbəcər oğlu, səni!..

...Dünəndən, bu gündən bizi
sabaha aparən kimdi?
Bu yolu, ciğiri, izi
dərgaha aparən kimdi?

...Əvvəl hamımız bir idik,
ayrıldıq, susub kirdik...
Ağah olanı bilirik,
ağaha aparən kimdi?

...Min duanı, bir duanı,
ver aparsın, ver duanı...
Etdiyimiz hər duanı
Allaha aparən kimdi?..

...Kimdi, dayan, arxaya bax,
bax gör izimiz qaradı?..
Hələ oxuya bilmirik,
alın yazımız qaradı.

Əzəldən sinəmiz dağlı,
sən aralı, mənə dağlı...
...Yanında alınımız bağlı,
bəlkə üzümüz qaradı?..

Başə düşdü o him-cimi,
biz çatınca qırdı simi...
Gecə kimi, gündüz kimi
ağdı, gözümüz qaradı...
...

...Gözümüzün ağı yalan,
qarasındadı həqiqət.
...Yaralanan o adamın
yarasındadı həqiqət.

Kim veribdi ona sual?-
verir sənə, mənə sual...
Cavab yoxdu, yenə sual,
harasındadı həqiqət?

Göz yaşdı su dünyanın,
ağla üzün yu dünyanın...
O dünyayla bu dünyanın
arasındadı həqiqət...
...

...O dünya necə bilmirəm,
bu dünya yuva kimidi.
Sənlə mənim aramızda
o saldı dava, kim idi?!..

Dağın yolun dərə bağlar,
çayları göz yaş ağlar...
Üz-üzə dayanan dağlar
yorulmuş dəvə kimidi.

...Nə istərik, nə dilərik?!..
Ömrümüz şardı, pilərik...
Udmasaq ölə bilərik
azadlıq hava kimidi...
...Endiyimiz enişlərin
yoxuşunda azadlıq var.
Açdığımız qapıların
çıxışında azadlıq var.

Yerdə vuruşan quşların;
küsüb barışan quşların;
Göydə yarışan quşların;
yarışında azadlıq var.

Göy bir quşun, Yer bir quşun,
qanadına gir bir quşun...
Uça bilən hər bir quşun
baxışında azadlıq var...
...

ABDALDAN ŞƏMŞİRƏ QƏDƏR

...Azadlıq yox, azadlıq var,
yoxnan varın arasında.
Doğulandan məhkumuq biz
əlnən qarın arasında.

Əskik ömrü, qalıq ömrü,
Xəliq verib, Xəliq ömrü...
Sən yaşama balıq ömrü,
suyunan torun arasında.

"Ol" deyərlər, "ol" olarsan,
yolsuzlara yol olarsan...
Danışmazsan, lal olarsan,
karnan korun arasında.

Susma, çıxar öz səsini,
səs kəsənin kəs səsini...
Heç kim eşitməz səsini,
xornan xorun arasında...

...Heç kim başə düşməz səni,
gələ bir gün gedər, yol var...
Onu xoşbəxt, bunu bədbəxt,
eyləyibse edər, yol var...

Dədəsizi, dədəlini,
hədələmə zədəlini...
Günah edən bədəlini
ödəyibdi, ödə, yol var...

Əlimdən dilimə kimi;
içimdən çölümə kimi;
"Ol"umdan ölümə kimi;
yerdən göyə qədər yol var...

...Yer məxrəcdi, Göy surətdi,
aralıqda kəsir külək.
Yaranışdan əsir düşüb,
əsir olub, əsir külək.

Əsir, əsir, əs deyəndə;
daha bəsdə, bəs deyəndə;
lal ol, dinmə, sus deyəndə;
ona qulaq asır külək.

Görünən nədir görəsən?..
Orda nə edir görəsən?..
Hayana gedir görəsən?!..
Nə yaman tələsir külək...

...Ocaq yanıb, közü qalıb,
külək gedir, kül aparır...
Küləyin də sevdiiyi var,
sevdiyinə gül aparır.

Hərdən bax günəşə, aya,
şükür Tanrı verən paya!..
Hamımızı bu dünyaya
əl gətirir, əl aparır.

Pəncərədən düşdü şöle,
yerdən qalxdım ölə-öle...
Gecə yarı çıxdım çölə,
gördüm Ayı sel aparır..,

Sel apardı, sel apardı,
Xançobanın Sarasın da...
Sarasız qaldı Xançoban,
odnan suyun arasında...

Şikəst etdik sağ günləri,
bir-birinə bağ günləri...
Gəl axtaraq ağ günləri,
gözümüzün qarasında.

Od xoşbəxtlik, su xoşbəxtlik,
bizim deyil bu xoşbəxtlik...
Gəzdiyimiz o xoşbəxtlik,
bu dünyanın harasında?..

Bu dünyanın için gördük,
çölündə nə var görəsən?..
Sağında nə var görəsən?..
Solunda nə var görəsən?..
...

Bax o qəbri becərəsən,
ölüb sonra cücərəsən...
...

Oxumağı bacarasan,
alında nə var görəsən?..
...

Dünya suyun, su dünyanın,
qonağıyıq bu dünyanın...
Yolçusuyuq o dünyanın,
yolunda nə var görəsən?..
...

Bu davanı salan kimdi?..
Ölən kimdi, qalan kimdi?..
O uzaqdan gələ kimdi?..
Əlində nə var görəsən?..
...

...Azadlıq onun haqqıdı,
o da azadlıq istəyir...
Yumruğun göyə qaldırıb,
bu da azadlıq istəyir...

Nə istəyir qu dənizdən,
azalmayır su dənizdən...
Min illərdi bu dənizdən
ada azadlıq istəyir...

Göydən yerə səpələnen,
dənizlərdə təpələnen...
Dalğalanan, ləpələnen,
su da azadlıq istəyir...

Payız yarpaqların yolub,
ağacla kövrəlib, dolub...
Dualara məhkum olub,
Xuda azadlıq istəyir...

...Hər gün azadlıq istəyən,
azad ola bilmir nəşə...
Azadlıq deyib can verir,
ölə bilmir, ölmür nəşə...

Onu azad edən gəlmir,
bilən yoxdu nədən gəlmir?..
Min illərdi gedən gəlmir,
gələ gedir, qalmır nəşə...

Canı çıxmır, canı nəşə,
adamdı dörd yanı nəşə...
Elə söz var, onu nəşə,
nəşə demək olmur, nəşə...

...Nəşə demək istədilər,
anam nəşə, atam nəşə...
Ancaq deyə bilmədilər,
çox ağırdı xətam nəşə...

Saç ağardı dən-dən, ölüb,
bu sən qalıb, o sən ölüb...
Mənim içimdə mən ölüb,
mən canlı tabutam nəşə...

Yolçu zorlanan dünyada,
yolu qırılan dünyada...
Rahət fırlanan dünyada,
nəşə narahatam, nəşə...

...Nəşə solub, nəşə solur,
nəşə solacaqdı nəşə...
Nəşə qalıb, nəşə qalır,
nəşə qalacaqdı, nəşə...

Çay axır dənizə dolur,
qəlbin yaşı gözə dolur...
Nəşə dolub, nəşə dolur,
nəşə dolacaqdı, nəşə...

Əyriyə yox, düzə olur,
nə olursa bizə olur...
Nəşə olub, nəşə olur,
nəşə olacaqdı nəşə...

...Nəşə oldu birdən-birə,
Sürüşüb axdıq dünyaya...
Kim bizi yıxdı, bilmədik,-
biz kimi yıxdıq dünyaya?..
...

Biri yoxmuş, biri varmış,
varın dərdi- səri varmış...
...

(poemadan parça)

Hamımızın yeri varmış,
hamımız sıxdıq dünyaya...

Göydə nə var yerə qoyduq,
götürdük min kərə qoyduq...
Biz dünyanı şərə qoyduq,
min böhtan yaxdıq dünyaya...

Hardan gəlir səs, deyirdik,
daha bəsdə, bəs, deyirdik...
Çoxdan baxmaq istəyirdik,
axır ki, baxdıq dünyaya...

...Biz dünyaya niyə gəldik,
düşündürən nədir bizi?...
O dünyadan, bu dünyaya,
gələ qoyub gedir bizi...

Verən verib bizə aman,
yaşayırıq yaxşı-yaman...
Biz kimisə güdən zaman,
kimsə, nəşə güdür bizi...

Orda yolumuz haradı,
burda günümüz qaradı...
Atalar yazıb-yaradır,
analar çap edir bizi...

...Onda biznən gələ gedir,
qalan da getmək istəyir...
Həqiqətin arxasınca
yalan da getmək istəyir...

Gedirik, vaxtdı, tələsin,
quranlar qurub tələsin...
Alıb çiyinə şələsin,
Lələ də getmək istəyir...

...İlk onlar gəlib bu yerə,
dağılır göydən su yerə...
Sənin getdiyini o yerə,
balan da getmək istəyir...

...O yer gedənin qisməti,
qalana qismət olmadı...
Həqiqəti tapdalamaq,
yalana qismət olmadı...

Getdiyimiz o yer uzaq,
yol üstündə yoxdu bulaq...
Şələsin yerə qoymaq,
Lələyə qismət olmadı...

Onu yola salan uğur,
getdi mənən qalan uğur...
Sənə qismət olan uğur,
balana qismət olmadı...

...Qismət olmadı, olmasın,
olmayanlar ola bilər...
Özünü atsa boşluğa,
o boşluq da dola bilər...

Təngə gəldik, təngə, nədi?..
Həyat özü mənənədi...
Dönüm nədi, döngə nədi?..
dönər sağa-sola, bilər...

Əl nə demək, qol nə demək?..
"əl-qol atıb ol"- nə demək?...
Yol yoldaşı, yol nə demək?..
bir gün çıxar yola, bilər...

...Yolçuya qoşulub yola,
çıxmasa öz günahıdı...
Hirsini içində hər an,
boğmasa öz günahıdı...

Baxmasa böyük sözüne,
yollar duracaq gözüne...
Dar gündə özü özünə,
sığmasa öz günahıdı...

Yollar uzun, ömür yarı,
yol adamı, yoldan yarı...
Əlin açıb Ona sarı,
baxmasa öz günahıdı...

Qaydalar

Yarışma Azərbaycan, Balkanlar (Qərbi Trakya, Bolqarıstan, Kosova, Makedoniya, Rumıniya) Başqırdıstan, Qaqauz, İraq, İran, Qazaxıstan, Krım, Qırğızıstan, Özbəkistan, Tatarıstan, Türkiyə, Türkmənistan, Uyuqlar, Çuvaşstan, Hakasya, Yakutiya, Altay, Tuva, Şimali Kipr Cumhuriyyəti daxil olmaqla, 20-dən artıq ölkəni əhatə edəcək.

II. Beynəlxalq Mahmud Kaşğarlı Hekayə Müsabiqəsi türk dillərindən hansısa birini bilən və yarışmaya qatılmaq istəyən hər kəs üçün açıqdır.

Yazarlar, hansı ölkədə yaşamaqlarından asılı olmayaraq, yazı zamanı istifadə etdikləri türkcəyə uyğun münisflər heyətinə müraciət edə bilərlər.

Müsabiqə 2 turdan ibarətdir. Birinci tur ayrı-ayrı ölkələrdə (yerlərdə) keçirilir. Ölkələr üzrə mükafatlandırılma 3 (üç) əsas və 1 (bir) həvəsləndirici yerdən ibarətdir. Ölkələrdə birinci yeri tutanların əsərləri Türkiyə türkcəsinə çevrilərək, Türkiyə türkcəsini bilmək şərti ilə, ayrı-ayrı türk-dillli ölkə yazarlarından təşkil edilmiş münisflər heyətinə təqdim ediləcək.

Hekayənin hansı mövzuda olmasının fərqi yoxdur.

Ölkələrdə əsərlər 30 avqust 2012-ci il tarixinə kimi təqdim edilə bilər.

Avrasiya Yazarlar Birliyi

II Beynəlxalq Mahmud Kaşğarlı Hekayə Müsabiqəsi keçirir

Ölkələrdə qaliblərin adları 30 sentyabr 2012-ci ilədək açıqlanacaq.

Ölkələrdə mükafatların təqdimatı 2012-ci ilin oktyabr - noyabr aylarında olacaq.

Ölkələrarası qaliblər seçimi - noyabr 2012-ci il.

Ölkələrarası mükafatlandırma - dekabr 2012-ci il.

İştirakçılar müsabiqə üçün əsərləri bu ünvana göndərə bilərlər: Bakı şəhəri, Ş.Mustafayev küçəsi 27 / 121, Azərbaycan Tərcümə Mərkəzi binasının 1-ci mərtəbəsi, "525-ci qəzet"

Tel: 566-93-40, 566-67-98;

E-mail: cemile525@yahoo.com
Cemilə Ələkbərova.

Müsabiqənin şərtləri:

1. Müsabiqəyə təqdim ediləcək əsərlər göstərilən ünvana əllə və yaxud poçt vasitəsilə göndərilə bilər. Hekayələr böyük zərfin içinə qoyulmalı və zərfin üstünə müəllifin şərti adı yazılmalıdır.

2. Münisflər Heyəti üzvləri və onların ailə üzvləri, doğmaları müsabiqəyə qatıla bilməz.

3. Müsabiqəyə heç yerdə çap olunmamış əsərlər təqdim edilməlidir.

4. Mövzu seçimi sərbəstdir.

5. Müsabiqəyə ən çox iki hekayə təqdim etmək olar.

6. Təqdim ediləcək hekayələrin ən azı 1000 (min) və ən çoxu 3000 (üç min) söz həcmində olması şərtidir.

7. Müsabiqəyə təqdim ediləcək hekayələrin altından müəllifin şərti adı qeyd edilməlidir. Şərti addan başqa, müəllifin kimliyini göstərən hər hansı bir işarə əlavə olunarsa, yazı müsabiqədən kənar ediləcək.

8. İştirakçı adını, soyadını, ünvanını, avtobiografiyasını və 1(bir) ədəd şəklini ayrı bir kiçik zərfə qoyub, zərfin üstünə şərti adını yazmalıdır. Həmin zərf hekayə olan böyük zərfin içinə qoyulmalıdır.

9. Hekayələr 6 (altı) nüsxədən ibarət olmaqla, 12 ölçülü şriftlə yığılmalı və çap variantında təqdim olunmalıdır. Müsabiqədə qalib gəlmiş əsərlər kitab şəklində nəşr olunacaq. Buna görə də zərfin içində yazıların Word programında yığılmış variantı CD və yaxud diske yüklənmiş şəkildə göndərilməlidir.

10. Müsabiqəyə təqdim edilmiş hekayə mətnləri geri qaytarılmır və mətn müəllifi bununla bağlı heç bir haqqa iddia edə bilməz.

11. Müsabiqədə mükafat qazanan əsərlərin bütün hüquqları Avrasiya Yazarlar Birliyinə məxsus olacaq.

ÖLKƏLƏR ÜZRƏ MÜKAFATLAR

Birinci yer: 500 \$
İkinci yer: 300 \$
Üçüncü yer: 150 \$

BEYNƏLXALQ MÜKAFATLAR

Birinci yer - 10.000 TL
İkinci yer - 7.500 TL
Üçüncü yer - 5.000 TL
Həvəsləndirici - 2500 TL

Azərbaycanda deltaplan üzrə ilk pilotlar hazırlandı

Azərbaycan Hava və Ekstremal İdman Növleri Federasiyasının xətti ilə deltaplan üzrə təlim-məşqlər keçmək üçün Ukraynadan dəvət olunmuş təlimatçı Aleksey Tixovskinin keçirdiyi təlimlər başa çatıb və Azərbaycanın idman tarixində deltaplan üzrə ilk pilotlar hazırlanıb.

Deltaplan üzrə ilk pilotların mükafatlandırılması məqsədilə FAİREX-in ofisində tədbir keçirilib. Tədbirdə deltaplan üzrə ilk pilotlara beynəlxalq federasiyanın standartlarına uyğun sertifikatlar verilib.

Xatırladaq ki, 4 fənn üzrə imtahanları müvəffəqiyyətlə vermiş ilk pilotlar deltaplan üzrə birinci mərhələ sertifikatlarına layiq görüldülər.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Federasiyanın prezidenti H.Bağırov pilotları bu əlamətdar gününə münasibətlə təbrik etdi və gələcək uçuşlarında onlara müvəffəqiyyətlər arzuladı. Tədbirdə qeyd olundu ki, bir çox id-

man sahələrində "İklərə" sahib olan ölkəmiz deltaplan idmanı sahəsində də respublikamızın idman tarixində ilk dəfə olaraq ibtidaidən başlayaraq sərbəst uçuş imkanına malik olan pilotlar yetişdirib. Eyni zamanda, əminliklə ifadə olundu ki, bu inkişaf geriyədönülməzdir və Azərbaycan Hava və Ekstremal İdman Növleri Federasiyası daim bu xətti davam etdirəcək.

Daha sonra idmançılara Federasiyanın rəhbərliyi və təlimatçı A.Tixovski tərəfindən deltaplan pilotunun sertifikatları və uçuş kitabçaları təqdim olundu. Pilotlar çıxış edərkən Azərbaycanın deltaplan inkişafı üçün daim çalışacaqlarını bildirdilər.

Tədbirin sonunda deltaplan üzrə təlim məşqlərinin növbəti sessiyasının avqust ayının sonu sentyabr ayının əvvəllərində Ukraynalı məşqçi A.Tixovskinin rəhbərliyi altında yeni toplanacaq idmançılarla davam et-

dirilməsi qərarə alınıb.

Arzu edənlər təlim məşqlərdə iştirak etmək və əlavə məlumat almaq üçün aşağıdakı ünvana müraciət edə bilərlər:

Bakı şəh., Faiq Yusifov 57
Tel (+99412) 5647985

ELANLAR

Kurslar

Dizayn studiyası kurslara dəvət edir: İnteryer Dizaynı (mənzil, ofis, ev). Landsaft Dizaynı. Mebel Dizaynı. Geyim (paltar) Dizaynı. Projekt qrafikası (çertyojların hazırlanması və çəkilməsi). Ali məktəblərə bu ixtisaslar üzrə hazırlama. Dizayn və Arxitektura rəsm-xətti (AutoCad, ArhiCad, 3 D Max). Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

T. (012) 566-88-96; (012) 491-14-62
(050) 463-30-09;
www.iiib.az-baku.com

Qadın paltarlarının Biçmə-Tikiş, Dizayn və Modelləşdirmə kursları. Müəllim — yüksək səviyyəli usta (qadın), rəssam, modelyer, dizayner. Fransız biçmə metodu. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun diplomu verilir.

T. (012) 566-88-96; (050) 310-70-17;
www.iiib.az-baku.com

MÜHASİBAT kursları (2ay) həmçinin Beynəlxalq və Kompüter mühasibatı. Bank işi. Tədris proqramı mühasibə-

tin ən əvvəlindən başlayaraq balansın tərtibinə qədər keçirilir, məşğələlər praktiki xarakter daşıyır. Beynəlxalq, İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62 (050) 463-30-09,
www.iiib.az-baku.com

Kişi və Qadın BƏRBƏRİ kursları. Kurslar praktiki şəkildə keçirilir. Dərs-ləri yüksək səviyyəli professional kişi və qadın ustaları keçirir. Dərslər şəhərin mərkəzində "İçəri Şəhər" metrosunun yanında keçir. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 430-34-49,
(012) 491-14-62,
www.iiib.az-baku.com

Kosmetologiya, Aparat kosmetologiyası, Vizaj, Manikur, Tatuaj və Pirsinq kursları. Azərbaycan və rus dillərində. Şəhərin mərkəzində, fərdi və qruplarda. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

T. (012) 555-22-23;
(050) 344-15-51,
www.iiib.az-baku.com

Masaj kursları. Masajın bütün növləri praktiki şəkildə öyrənilir. Dərsləri böyük təcrübəsi olan professional həkim-masajist keçirir. Dərslər qruplarda 3 ay, fərdi 1 ay keçir. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun Diplomu verilir.

T. (055) 320-08-72;
www.iiib.az-baku.com
012430-34-49

AŞPAZ, QƏLYANALTIÇI (xolodnitsa) və ŞİRNİYYATÇI Kursları. Azərbaycan, türk və Avropa mətbəxinin xörəklərini bişirmək və qəlyanaltı (zakuska) hazırlamağı öyrədirik. Həmçinin tort və pirojna hazırlamaq və gözəl bəzəmək. Telefon: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62 (055) 320-08-72; www.iiib.az-baku.com

Kurslar: MOBİL Telefonların təmiri; Kompüterlərin təmiri; Sistem icrayəsi (sisadmin) və Kompüter şəbəkələri. Bütün lazım olan avadanlıq və cihaz var. Dərslərin keyfiyyətinə təminat verilir. Tezləşdirilmiş kurslar da təşkil edilir. Asan işə düzəlmə və yüksək əmək-

haqqı! Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir:

Tel: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62
(055) 562-13-09; www.iiib.az-baku.com

TRANSPERSONAL PSİXOLOGİYA — kurslar və treninglər. Trans-motor öz-özünü idarəetmə, Aktiv təsviretmə seansları, Parapsixoloji nevrozlar, Psixosintez və Dərin psixoanaliz. Stres, depressiya, fobiya, qorxu, qeyri-adi, anlaşılmaz duyğu və hisslərdə, şəxsiyyətlərə münasibətlərdə və seksual problemlərdə yardım. Psixoloq-tələbələr psixoterapiya, məsləhət təcrübəsi və Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMUNU əldə edir.

Tel: (012) 571-13-96, (050) 740-90-06; www.iiib.az-baku.com

İngilis dilli uşaq bağçasına iş stajı 3 ildən az olmayan, Azərbaycan, rus, ingilis dilini mükəmməl bilən tərbiyəçilər işə qəbul olunur.

Tel.: (012) 465-01-80; (012) 465-70-56; (050) 729-25-80.

Şahin Diniyev: "Bakı"nın futbolçu seçimində böyük səhvlər var"

Milli komandamızın sabiq baş məşqçisi Şahin Diniyev Qol.Az saytına müsahibəsində Avropa Liqasında "Bakı"nın Sloveniya "Mura"sına qarşı keçirdiyi oyunu dəyərləndirib.

- "Bakı"nın "Mura"ya səfərdə uduzacağını gözləyirdiniz?

- Düzü, gözlənilməz oldu. Rəqib birinci görüşdə çox zəif çıxış etmişdi. Təkrar görüşdə də komanda arxadan oyuna başladı. "Bakı" isə irəli atılmaqla tələsdi. Belə götürəndə taktiki gedişlərə əsasən, "Mura" qalib gəldi. Düzdür, "Bakı" həm futbolçuları, həm də oyun baxımından rəqibindən güclü idi. Sadəcə, sloveniyalılar daha ağıllı oynadılar.

- "Bakı" rəqibinə hansı göstəricilərdə uduzdu?

- Onlar diqqətli olmalıydılar. Yeni komanda meydana çıxanda bilirdi ki, necə etməlidir. Ancaq "Bakı"da yaxşı alınmadı. Həmçinin müdafiədə zəif təsir bağışladıq. Arxa xətt oyunçuları üzərlərinə düşən işin öhdəsindən gələ bilmədilər.

- "Mura"nın baş məşqçisi Feri Çifer "Bakı"nı yaxşı təhlil etdiklərini və məhz bu üzəndə qələbə qazandıqlarını söyləmişdi. Siz bu fikirlə razısınız?

- Mən də belə fikirləşirəm. Ancaq "Bakı" gerek başqa bir taktika seçəydi. Çünki onlar öz futbolçularının və komandanın nəyə qadir olduqlarını yaxşı bildirdilər. Birdə ki, "Bakı" həddindən artıq tələskən oynayırdı.

- "Bakı"nın ilk mərhələdə zəif "Mura"ya uduzmasını biabırçılıq adlandırmaq olar?

- Gəlin, hər şeyə real yanaşaq. "Bakı" "Barselona" deyil ki, mütləq udaydı. Bərabər səviyyəli komandaya məğlub oldular. Bəli, razıyam ki, klubumuz hardasa rəqibindən üstün hesab edilirdi. Ancaq çox yox.

- Necə düşünürsünüz, "Bakı"da hansı dəyişikliklər olmalıdır? Axi, bu cür şərait və maddiyyatın qarşılığında bu nəticə olmamalıydı.

- Fikrimcə, klub işlərini düzgün qurmalıdır. Futbolçu seçimində böyük səhvlər var. Əvvəla, komandanın necə komplektləşdirilməyinə diqqət yetirilməlidir. Birinci növbədə ulduzlar yığılı yox, komandaya can yandıran futbolçular cəlb edil-

məlidir. Futbolçular onlara göstərilən bu cür diqqət və maddi qayğının əvəzini verə bilmədilər. 0:2-dən sonra, ümumiyyətlə, heç bir futbolçu canfəşanlıq göstərmədi. Ümumiyyətlə, həmin qarşılaşmada "Bakı"da fərqlənən futbolçu yox idi. Qələbə qazanmaq üçün o qədər də istekli deyildilər. Sadəcə, şablon hücumlar qurulurdu. Bir çox futbolçu komandaya ürəklərini qoymadı. Klubun onlara verdiyi dəyəri layiqincə qiymətləndirə bilmədi.

Əli HƏYATI

"İnter" İsveçrə millisinin üzvü ilə müqavilə bağladı

Ölkəmizi Avropa Liqasında təmsil edən Bakının "İnter" klubu İsveçrə yığmasının və "Sürix" in futbolçusu Haynz Barmettleri heyətinə qatıb.

Bu haqda Qol.Az-a açıqlamasında "bankirlər" in baş meneceri Səbuhi Səfiyarlı məlumat verib.

Onun sözlərinə görə, futbolçu ilə artıq 2 illik müqavilə bağlanıb və o sabah (bu gün-red.) Bakıda olmalıdır: "Hazırda futbolçu sənədlərini qay-

dasına salmaqla məşğuldur. Hər şey qaydasında olsa, Haynz sabah (bu gün-red.) Bakıda olacaq və məşqlərə qoşulacaq".

Səfiyarlı bildirib ki, yeni transferin Avropa Liqasının II təsnifat mərhələsində Yunanıstanın "Asteras" klubuna qarşı ilk matçda meydançaya çıxıb-çıxmayacağı hələlik dəqiq bilinmir: "Çalışırıq ki, onun adını iştirak ərizəsinə daxil edək. Ancaq bunun üçün

futbolçu lazım olan sənədləri vaxtında bizə çatdırmalıdır. Çatdırsa, adını UEFA-ya göndərəcəyik və "Asteras" la oyunda meydançaya çıxacaq".

Qeyd edək ki, 1,82 metr boya malik futbolçunun 25 yaşı var. O, "Sürix" in heyətində 2006-cı ildən bu yana 64 oyun keçirib. Müdafiəçi 21 yaşlılardan ibarət yığmada 9, əsas millidə isə 1 matçda forma geyinib.

"Mura"nın baş məşqçisi: "Bakı"nı yaxşı təhlil etmişdik"

Avropa Liqasının I təsnifat mərhələsinin cavab matçı çərçivəsində öz meydanında "Bakı"ya 2:0 hesabı ilə qalib gələn "Mura"nın baş məşqçisi Feri Çifer oyunla bağlı fikirlərini bölüşüb.

F.Çifer "Bakı"nı yaxşı təhlil etdiklərini və məhz bunun sayəsində də qələbə qazandıqlarını bildirib:

"Bakı" güclü rəqib olduğundan onlara qarşı oynamaq çətin idi. Bütün həftə bu oyuna hazırlaşmışdıq və rəqibi yaxşı təhlil etmişdik. "Bakı"nın müsbət və mənfi cəhətlərini yaxşı bildirdik.

Ona görə də qələbə qazanmağı bacardıq. Hücüm zamanı hava toplarında rəqibdən üstün idik ki, bunu da vurduğumuz qollar zamanı nümayiş etdirdik. Qələbəyə görə çox sevincliyik. Artıq qarşıdakı SSKA (Sofiya) ilə oyun haqda düşünürük".

Novruz Əzimov "Mura"ya məğlubiyyəti şərh etdi

Avroliqada fiaskoya uğrayan "Bakı" klubunun baş məşqçisi Novruz Əzimov istefa vermək istəməyib. Məğlubiyyətin səbəbini açıqlayan çalışdırıcı futbolçularını qınayıb: "Nəticəyə görə çox meyasam. Komandamız ən çox hücum edən tərəf olsa da, alınmadı. İmkanlardan faydalanmaq lazım idi: be-

lə məqamlarda səhvlərə yol vermək başlanmazdır. Rəqib qələbə qazanmaq üçün əzmlə mübarizə apardı və qalib gəldi. Əgər komanda uduzubsa, hamı günahkardır. Taktikanı özüm seçmişdim, səhv deyildi. Ancaq futbolçular tapşırıqları yerinə yetirmədilər. Deməzdim ki, rəqibi qiymətləndirmədik".

"Xəzər Lənkəran" və "İnter" in səfər oyunlarının başlama saati açıqlandı

Avropa Liqasının II təsnifat mərhələsində iştirak etmək hüququ qazanan "Xəzər Lənkəran" və "İnter" in səfər oyunlarının başlama saati açıqlanıb.

İyulun 26-da Poznan şəhərində baş tutacaq "Lex" - "Xəzər Lənkəran" matçı Bakı vaxtı ilə saat 23:00-da

başlayacaq.

Yunanıstanın Tripolis şəhərində keçiriləcək "Asteras Tripolis" - "İnter" matçının final fiti Bakı vaxtı ilə saat 22:00-da veriləcək.

Qeyd edək ki, bu komandalar arasında ilk görüş iyulun 19-da keçiriləcək.

TƏBRİK

Balaca bala Fatimənin AD GÜNÜDÜR. Onu bu münasibətlə Atası Vüqar, Anası Əzizə, Babaları, Nənələri, Qardaşı Fəxrəddin, Əmiləri Vüsal, Tural, Nofəl, Təbrik edirlər. Ona uzun ömür, can sağlığı, həmişə belə gülürüz, şirin olmağı arzulayırlar.- Təbrikə Bibiləridə qoşulur.

Bayramov Nicat Elimşad oğluna Əli-Bayramlı RPİ tərəfindən verilmiş şəxsiyyət vəsiqəsi və Əli-Bayramlı Hərbi Komissarlığı tərəfindən verilmiş hərbi bilet itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Azərpoçt MMC-nin 6 sayılı poçt filialının kollektivi filialın rəisi Vəli Əliyevə oğlu

NAMİQİN

vaxtsız vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznü başsağlığı verir.

Allah rəhmət eləsin!

"Trans" in baş məşqçisi: "İnter" "Barselona" kimi oynayır"

"Biz "İnter" in güclü komanda olduğunu bildirdik. Bu komanda "Barselona" ya bənzəyir, hücumları qurmaq baxımından daha çox oxşayır. Ona görə də bu gün qapalı oyuna üstünlük verdik. Bilirdik ki, belə oynasaq, rəqib çox qol vura bilməyəcək. Bu səbəbdən əks-hücuma üstünlük verdik".

Estoniyanın "Trans" klubunun baş məşqçisi Aleksey Yaqudin Avropa Liqasının birinci təsnifat mərhələsinin Bakı "İnter" inə qarşı keçirilən cavab oyunundan sonra belə deyib.

"Biz əks-hücumlarda nəse etməyə çalışırdıq. Ancaq təəsüf ki, istəyimizə nail ola bilmədik və uduzduq. "İnter" sübut etdi ki, bizdən güclüdür" - deyə o qeyd edib.

Xatırladaq ki, iki oyunun nəticəsinə görə, "Trans" "İnter" ə 0:7 (0:5 və 0:2) hesabıyla uduzub.

Kaka yenidən İtaliya A Seriyasına doğru

"Real" (Madrid) klubunun futbolçusu Kakanın yenidən İtaliyaya qayıdacağı iddia olunur.

30 yaşlı futbolçu "Napoli" klubu ilə danışıqlar aparır.

"Real" in əsas heyətindən kənar qalan braziliyalı futbolçunun da Madriddən ayrılmaq istədiyini bildirilir. Lakin "Real" in Kakanın transferi üçün "Napoli" dən 25 milyon avro tələb etməsi Neapol təmsilçisinin işini çətinə salır.

Qeyd edək ki, 2003-2009-cu illərdə "Milan" in şərəfini qoruyan Kaka "Napoli" ilə anlaşacağı təqdirdə yenidən A Seriyasında çıxış edəcək.

“Mahnılar da qadınlar kimidir: taleyi gətirəni də olur, gətirməyəni də”

XANIM İSMAYILQIZI: “RƏŞAD MƏCİDİN SÖZLƏRİNƏ BƏSTƏLƏDİYİM, AYANIN İFA ETDİYİ “ANLA MƏNİ” MAHNISININ TALEYİ UĞURLU OLDU”

Tanınmış bəstəkar və şairə Xanım İsmayılqızı ilə yeni yaradıcılıq planları barəsində söhbət etdik. Həmsöhbətim bugünlərdə, musiqisinin müəllifi olduğu və gənc müğənni Ayanın bu yayın hitlərindən hesab edilən “Anla məni” mahnısı ilə söhbətə körpü atdı: “İki-üç ay əvvəl Rəşad Məcidin “Anla məni” şeirini oxudum, çox xoşuma gəldi, dərin məzmunu, fəlsəfi mənası məni özünə cəlb elədi və ona musiqi bəstələdim. Mahnı tezliklə araya-ərsəyə gəldi. Mahnılar da qadınlar kimidir: taleyi gətirəni də olur, gətirməyəni də. Bu baxımdan, Rəşad Məcidin sözlərinə bəstələdiyim, Ayanın ifa etdiyi “Məni anla” mahnısının taleyi uğurlu oldu. Mahnı çox qısa müddətdə diqqəti cəlb etdi, sevildi. Dinləyənlər deyir ki, “Anla məni” insanda müsbət enerji, yaşayib-yaratmaq həvəsi, xoş, nikbin əhval-ruhiyyə yaradır. İnşallah, sentyabr ayında sözügedən mahnıya klip çəkiləcək. Möhtəşəm bir təqdimat keçirməyi də planlaşdırırıq. Klip bu günün tələbidir. Klipi olmayan mahnı adətən musiqi aləmində qəbul olunmur. Bəzən şairlər nədənsə mahnı yaradıcılığına, mahnı mətnlərinə qeyri-ciddi yanaşırlar. Ədəbiyyat aləmində buna bir az barmaqarası baxırlar, mahnı mətnlərini ciddi mətn hesab eləmirlər, onu poeziya nümunəsi hesab eləmirlər. Təbii ki, belə nümunələr də var. Amma ciddi yanaşdıqda mahnı mətni yazmaq çox çətindir. Elə olar ki, mətn özü çox gözəl, lirik ola bilər, amma mahnıya gəlməz. Mahnı mətni axıcı, dərin məzmunlu olmalıdır. Mən həm də ədəbiyyat aləminin adamı olduğuma görə mənim üçün mətnin məzmunu böyük önəm daşıyır. Hansısa şeirə mahnı bəstələyirəmsə, heç olmasa orada iki aparıcı fikir olmalıdır. “Məni anla” şeirində məni bir çox mətləblər cəlb etdi. Rəşad Məcidlə 8-10 il əvvəl də bir işbirliyimiz olmuşdu. “Məndən cavab almadın” şeirinə bəstələdiyim mahnını İranə İlkin adlı gənc bir müğənni ifa etdi. Onu mən sənətə gətirmişdim. Mahnı o zaman çox uğur qazanmışdı. Lakin İranə sənətdən gedəndən sonra mahnı da getdi. Bəzi mahnıların taleyi müğənnidən asılı olur. Rəşad Məcid mənim sənət dostumdur, xətrini çox istədiyim adamdır. Amma bir şeyi deyim ki, əgər mətn xoşuma gəlməsə, sadəcə xətir üçün mahnı yazmaram. Həqiqətən də Rəşad Məcidin mətnlərini məzmun və məna baxımından bəyəniyəm. Yeri gəlmişkən qeyd edirəm ki, sözləri Rəşad Məcidə aid daha bir mahnım olacaq. Əslində o mahnı “Anla məni” mahnısından əvvəl yazılıb. Bu fəlsəfi, qeyri-adi bir mahnı olmalıdır. Birinci misrası belədir: “Baxma ki sakit dayanıb”. Bu mahnını inşallah, Xumar Qədimova ifa edəcək. Artıq mahnını ona təqdim etmişəm, bəyəniyə, mahnı yəqin ki, sentyabr-oktyabr ayları, ilin yekunu üçün hazır olacaq. Düşünürəm ki, gələcəkdə də Rəşad Məcidlə hələ neçə-neçə işbirliyimiz olacaq.

- Daha hansı yeni mahnılarınız olacaq?

- Mətanət İsgəndərli ilə bir mahnı üzərində işləyirik. Mahnı “Bayraqım” adlanır. Sözləri millət vəkili Gülnar Əhmədovaya, musiqisi mənə aiddir. Mahnı hər bir azərbaycanlı üçün müqəddəs sayılan milli bayraqımıza həsr olunub. Çağırış məzmunlu mahnının sözləri insanda fəxr hissi yaradır. İlhamə Quliyevanın ifa edəcəyi sözləri və musiqisi mənə məxsus olan “Sən nə biləsən” adlı mahnı hazırda aranjiman prosesindədir. Brilliant Dadaşova ilə “Yoruldu” adlı bir mahnımız var. Türkiyədə aranjiman-

dadır. Sözləri Cəlal Qurbanovun, musiqisi isə mənindir. Faiq Ağayevlə “Sus” adlı mahnı üzərində işləyirik. Sözləri və musiqisi mənə məxsusdur. Muğam müsabiqəsinin qalibi Mirələm Mirələmovla da maraqlı bir mahnı üzərində işləyirik. Mətanət Əsədova ilə iki yeni mahnı çalışmamız var. Gülnar Zeynalova ilə “Mənə elə gəlir ki” mahnımız isə artıq işıq üzünə görüb. Rəhbərlik etdiyim “Xan” qrupu ilə də bir layihəmiz var.

- Yeri gəlmişkən, bu il artıq beş yaşını tamamlayan “Xan” qrupu hansı zərurətdən yaranıb?

- Zərurət ondan ibarət oldu ki, çox

istedadlı olan bu gəncləri - Ağa, Pərviz və Şamili sənətə gətirmək istədim. Onlar üçü də sanballı müsabiqələrdən çıxıblar, musiqi təhsilləri var. Fikirləşdim ki, onların sənətə gəlməsində, özlərini təsdiqləməsində yardımçı, dəstək olum. Düzdür, mən çox məşğul oluram, qrup rəhbəri kimi onlarla ardıcıl, davamlı işləyə bilmirəm. İndi hələ ki, qrup şəklində fəaliyyət göstərirlər, artıq tanınırlar, sevilirlər. Qalmaqallardan uzaq gənclərdir, yalnız sənətləri ilə məşğul olurlar. Onların həm ifalarından, həm yaradıcılıq dəsti-xətlərindən, həm də özlərini aparmaqlarından çox razıyam. Bu gəncləri özümün mənəvi övladlarım hesab edirəm.

- Bayaq söhbətinizdə qeyd elədiniz ki, siz həm də ədəbiyyat, söz adamısınız. Ədəbiyyata gəlişiniz hansı vaxta təsadüf edir, bədii yaradıcılıqla bağlı hansı yeniliklər var?

- Gənc yaşlarımdan bədii yaradıcılıqla məşğul oluram. Poeziya, publisistika və tərcümə sahəsində də çalışmışam. İlk şeirim 1991-ci ildə “Yol” qəzetində dərc olunub. 1979-cu ildən jurnalistlik fəaliyyətinə başlamışam dövrü mətbuatda məqalə, очерк və es-

selərim dərc olunub. İlk şeirlər kitabım “Kimlər keçir bu dünyadan” 1996-cı ildə nəşr edilib. Vasili Şukşinin “İlan zəhəri”, Pristavkinin “Qızılı bulud gecələri”, Leonid Andreyevin “İblisin gündəliyi” adlı əsərini dilimizə çevirmişəm. Dünya işığından məhrum olan insanların - korların dünyasından, daxili aləmindən bəhs edən “Ruhun da gözü var” adlı fəlsəfi-publisistik əsərim var. 1997-ci ildə iki kitabım - “Mən Tanrının quluyam” və “Bir məndim, bir özüm” işıq üzünə görüb. 2006-cı ildə “Ağ və qara” kitabım çap edilib. Yeni şeirlər yazdıqca “Azərbaycan”, “Ulduz” jurnallarında, “525-ci qəzet”də çap etdirirəm. Bu ilin sonu, ya da gələn ilin əvvəlində yeni kitabım nəşr olunacaq. Adını hələ deməyim, qalsın. Şair kimi fəaliyyətim daha ön plandadır, neinki bəstəkar kimi. Hal-hazırda mən daha çox şeir yazıram, neinki mahnı. Hər iki sahə mənə çox doğmadır. Belə deyirdim ki, bir də görürsən, bəstəkar yatır, şair fəaliyyət göstərir, hərdən də şair dincəlir, bəstəkar iş başına keçir. Heç biri arxa fona keçmək istəmir. Bunlar mənə də qoşa qanad kimidir. Bu qoşa qanadlar məni gələcəyə pərvazlandırır.

Sevinc MÜRƏTQIZI